

N:o 28.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 Mars 1872, kl. 2 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, om antagande af en författning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting; Gifven Stockholms Slott den 22 Mars 1872.

Sedan Kongl. Maj:t, med anledning af Rikets Ständers underdåniga anhållan, åt komiterade uppdragit att utarbета förslag till förändrade stadganden angående häradsrätternas arbetssätt och till de öfriga föreskrifter, som, dermed egande sammanhang, kunde finnas erforderliga och lämpliga, hafva komiterade till Kongl. Maj:t afgifvit förslag till Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet jemte särskilda förslag till lagförändringar, föranledda af de i stadgan intagna bestämmelser, hvilka förslag sedermera blifvit i Högsta Domstolen granskade.

Kongl. Maj:t, som anser en fullständig utredning böra göras derom, huruvida en sådan ombildning af underdomstolarne må verkställas, att de samtliga komma att bestå af flere lagfarne ledamöter, finner dock, att enär i alla händelser en slik förändring i domstolsorganisationen icke kan utan tidsutdräkt genomföras, åtgärder under tiden böra vidtagas i ändamål att häradsrätterna inom de domsagor, der sådant under för handen varande förhållanden lämpligen kan ske, oftare än för närvarande blifva för rättsökande tillgängliga, men att för vinnande af detta mål lagförändringen kan gifvas en inskränktare omfattning än i komiterades förslag egt rum.

I denna syftning har ett lagförslag blifvit upprättadt; och vill Kongl. Maj:t alltså, med öfverlemnande af de i Högsta Domstolen och Stats-Rådet angående denna fråga hållna protokoll, jemlikt § 87 Regeringsformen, föreslå Riksdagen antagande af följande

Bih. till Riksd. Prot. 1872. 1 Saml. 1 Afd. 14 Häft.

“Förordning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting.

Med ändring af hvad 2 Kap. 1 och 2 §§ Rättegångsbalken jemte andralagens rum och författningar innehålla mot denna Förordning stridande, stadgas som följer:

1 §.

I tingslag, som ensamt utgör en domsaga, så ock der två tingslag äro till en domsaga förenade, skola årligen hållas två lagtima ting, det ena, Vårtinget, mellan tjugonde dag jul och midsommar, samt det andra, Höstetinget, mellan September månads början och Thomedag.

2 §.

Utgör tingslag ensamt en domsaga, skall Häradsrätten der hålla allmänna sammanträden, under vårtinget sex gånger och under höstetinget fyra gånger, nemligen, under förra tinget: tjugonedag jul då han på Måndag infaller, men eljest nästa Måndag derefter och sedan hvar fjerde Måndag, som före tingtidens slut inträffar, så räknadt att alltid fyra veckor blifva mellan hvarje Måndag, å hvilken allmänt sammanträde börjas; samt under senare tinget: första Måndagen i September månad och sedan hvar fjerde Måndag, lika som under vårtinget. Infaller helgedag på Måndag, som för sammanträde blifvit föreskrifven, träde Rätten samman nästa söcknedag derefter; dock skall tiden till nästa allmänna sammanträde från Måndagen räknas.

3 §.

Äro två tingslag till en domsaga förenade, hälle Häradsrätten i hvardera tingslaget allmänna sammanträden, under vårtinget tre gånger och under höstetinget två gånger, nemligen: *i ena tingslaget*, under vårtinget: tjugonedag jul då han på Måndag infaller, men eljest nästa Måndag derefter och sedan hvar åttonde Måndag, som före tingtidens slut inträffar; och under höstetinget första Måndagen i September och sedan Måndagen åtta veckor derefter; samt *i andra tingslaget* under hvardera tinget de Måndagar, som infalla fyra veckor från början af hvarje allmänt sammanträde i förra tingslaget. Inträffar helgedag på Måndag, hvarom här sagdt är, vare lag som för slikt fall stadgas i 2 §.

4 §.

För de i 3 § nämnda domsagor bestämme Hofrätten, på häradshöfdingens förslag, i hvilketdera tingslaget tingen först skola börjas, och bör der-

vid sedermera förblifva, der ej Hofrätten, på särskild framställning, eller ock Konungen pröfvar lämpligt ändring göra. Hvad i ty fall bestämmes varde kungjordt, som om andra påbud till allmän efterrättelse stadgadt är.

5 §.

Äro vid allmänt sammanträde målen flera än att de å en dag kunna utföras, vare Rätten pligtig att nästföljande helgfria dagar fortsätta sammanträdet till dess alla målen förevarit, hvarefter sammanträdet förklaras afslutadt. Å första rättegångsdagen kungöra häradshöfdingen å hvilken följande dag hvarje mål, som öfrigt är, skall förekomma, der det ej förut blifvit till viss dag utsatt.

6 §.

I tingslag, hvarom ofvan sägs, utfärdas stämning till första rättegångsdagen af visst allmänt sammanträde; och skall, der enligt 12 Kap. 1 § Rättegångsbalken eller eljest lagligen uppskof i mål bort meddelas till nästa ting, uppskofvet ske till nästa allmänna sammanträde, eller, om längre råderum erfordras, till annat sammanträde under samma eller följande ting.

I dessa tingslag skall jemväl, i fall som afses i 12 Kap. 2 och 3 §§ Rättegångsbalken, å part, hvilken icke inställer sig å allmänt sammanträde innan detta afslutadt är, tillämpas hvad i nämnda §§ stadgas om påföljd af parts uteblifvande från ting.

7 §.

När mål å allmänt sammanträde blifvit till slut fördt, skall dom afkunnas innan sammanträdet ändas, om den dessförinnan författas kan, men eljest å nästa allmänna sammanträde under tinget. Har mål, som blifvit till slut fördt å sista allmänna sammanträdet, ej kunnat då afgöras, må med doms afkunnande och tingets afslutande anstå till särskildt sammanträde, hvilket dock ej må hållas senare än medlet af Juli månad för vårtinget och December månads slut för höstetinget. Är mål af den vidlyftighet att det ej kan, på sätt här blifvit stadgadt, å nästa allmänna sammanträde under tinget afslutas, må med domens afsägende anstå till annat allmänt sammanträde under tinget eller, om så erfordras, till tingets slut. Då dom ej genast afkunnas, bör vid målets handläggning tillkännagifvas, när sådant skall ske.

Hvad nu är sagdt om anstånd med doms afkunnande afser icke mål angående häktad.

8 §.

Om tiden, då dom, afkunnad å allmänt sammanträde, skall skriftligen utgifvas, gälle hvad Konungen i ty fall stadgar.

9 §.

I allt hvad till rättegången hörer skall om tingslag gälla hvad genom lag eller författningar angående härads stadgadt är.

Varda två eller flera tingslag af Konungen förenade till ett, skola likväl, derest icke Konungen annorledes förordnar, nämndemän väljas till enahanda antal som tillförene i hvart och ett af dessa tingslag, och fördele härads höfdingen efter samråd med nämnden tienstgöringen dem emellan.

10 §.

Pröfvar Konungen att, med hänsyn till särskilda förhållanden, något af de tingslag, som här förut blifvit omförmälda, må undantagas från tillämpningen af ofvan meddelade stadganden, eller att i tingslag, som afses i 3 §, allmänna sammanträden må hållas till större antal och å andra dagar än der sägs, gånge som särskildt förordnad varder; dock må i sistnämnda fall antalet allmänna sammanträden ej i någotdera tingslaget öfverstiga hvad i 2 § bestämmes.

11 §.

I afseende å domsaga med tre eller flera tingslag göres icke genom ofvan meddelade stadganden ändring i hvad lag och författningar föreskrifva; dock må på Konungens pröfning ankomma, om och i hvad mån sådan anordning af tingen, som med denna författning öfverensstämmer, må i ett eller flera af tingslagen införas.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år 1873.“

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

C A R L.

Axel Adlercreutz.

Transsumt af Protokollet öfver Justitie-departementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott Fredagen den 22 Mars 1872,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern *Adlercreutz*,
Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena,
Grefve *von Platen*,
Statsråden: *Bredberg*,
Berg,
Friherre *Leijonhufvud*,
Wærn,
Wennerberg,
Bergström,
Friherre *Alströmer*,
Weidenhielm,
Justitieråden: *Cramér*,
Rabe.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern anmälde i underdånighet det af i nåder utsedde komiterade den 30 Maj 1868 afgifna förslag till Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet jemte komiterades särskilda förslag till lagförändringar, föranledda af de i stadgan intagna bestämmelser, äfvensom Högsta Domstolens deröfver, enligt dess protokoll den 8 December 1869, meddelade underdåniga utlåtande; hvarjemte Hans Excellens, efter att hafva redogjort för innehållet af berörda förslag och utlåtande, yttrade, att han, som ansåg en fullständig utredning böra göras derom, huruvida en sådan ombildning af underdomstolarne må verkställas, att de samtliga komme att bestå af flere lagfarne ledamöter, dock trodde, att enär i alla händelser en slik förändring i domstolsorganisationen icke kunde utan tidsutdrägt genomföras, åtgärder under tiden borde vidtagas i ändamål, att häradsrätterna inom de domsagor, der sådant under för handen varande förhållanden lämpligen kunde ske, oftare än för närvarande blefve för rättsökande tillgängliga,

men att för vinnande af detta mål lagförändringen kunde gifvas en inskränktare omfattning, än i komiterades förslag egt rum, hvarför äfven Hans Excellens anbefallt den inom Justitie-departementet inrättade Lagbyrå att utarbete ett förslag i omförmälda syftning; samt att Lagbyrån derefter till Hans Excellens aflemnade betänkande i ämnet jemte deri omförmälda förslag dels till Förordning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting, och dels till Kungörelse om förändrad lydelse af 14 § i Förordningen den 30 November 1855 angående expeditionslösen, hvilka af Hans Excellens nu föredragna förslag och betänkande äro detta protokoll bilagda; och hemställde Hans Excellens, under åberopande af de i betänkandet anförda motiv att Kongl. Maj:t tacktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att antaga följande förslag till

“Förordning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting.

Med ändring af — — — — —

från och med början af år 1873.”

På tillstyrkan af Stats-Rådets öfriga ledamöter tacktes Hans Maj:t Konungen bifalla hvad Hans Excellens Herr Justitie-statsministern, på sätt ofvan förmäles, hemställt samt förordna att proposition i ämnet, sådan den finnes detta protokoll bifogad, skulle till Riksdagen aflämnas.

Ex protocollo

N. Becker.

Till Hans Excellens Herr Justitie-statsministern.

I underdånig skrifvelse af den 28 Maj 1866 hemställde Rikets Ständer att, till förekommande af den öfverklagade långsamheten i lagskipningen vid underdomstolarne å landet, nödiga åtgärder måtte vidtagas för utarbetande af förslag till förändrade stadganden angående häradsrätternas arbets sätt. Vitsordande nödvändigheten deraf att häradsrätterna oftare än nu höllas tillgängliga, antydde Rikets Ständer i nämnda skrifvelse tillika de fördelar i afseende å målens skyndsammare behandling, hvilka skulle kunna beredas, derigenom att det antal rättegångsdagar, som inom hvarje tingslag vore af nöden, fördelades på vissa månader, och häradsrätternas sammanträden så anordnades, att de återkomme regelbundet på bestämda tider; att mål finge genom stämning anhängiggöras vid hvarje rättegångstillfälle och icke såsom nu endast å första rättegångsdagen af hvarje ting eller högst tre gånger om året; att, då uppskof i mål erfordrades, sådant skedde icke, såsom nu merendels vore förhållandet, till annat ting, utan till någon tidigare inträffande rättegångsdag; äfvensom att, med ändring af det häfdvunna bruket att utslagen afkunnades endast vid tingens afslutande, en viss kortare betänketid kunde stadgas för domens affattande efter det målet blifvit af parterna öfverlemnadt.

Jemte det Rikets Ständer sålunda angäfvu åtskilliga grunder, som för vinnande af ökad skyndsamhet vid häradsrätternas förhandlingar kunde följas, framhöllo de bland annat tillika önskligheten af att kunna åstadkomma en anordning, öfverensstämmande med Lagkomiténs och Lagberedningens förslag, enligt hvilka hvarje domsaga skulle utgöra ett tingslag med allenast en domstol och ett gemensamt tingsställe samt månatligen återkommande sammanträden under tingsterminerna, men gäfvu dervid tillkänna, att de ansågo att en sådan reglering af domsagorna, som för vinnande af nämnda mål vore af nöden, och hvartill skulle erfordras, att ej mindre än tretio nya domsagor utöfver nuvarande antalet bildades, vore alltför omfattande. Deremot antogo Rikets Ständer, att ofvanberörda förslag skulle i väsendtlig mån kunna genomföras genom häraders och tingslags frivilliga sammanslutning för gemensam jurisdiction, till befrämjande hvaraf dels lagen borde undergå en sådan förändring att tingslagens sammanslutning ovilkorligen föranledde ökade rättegångstillfällen, dels ock åt de sålunda förenade tingslagen borde lemnas öppet att hvart för sig välja fulltalig nämnd, hvarigenom man förebygge den olägenhet af nämndemansbestyrets försvårande, som eljest skulle uppstå, derest en för hela domsagan gemensam nämnd måste öfvertaga alla de bestyr, som förut ålegat de särskilda tingslagens nämnder, och hvilken olägenhet

enligt Rikets Ständers åsigt icke lämpligen borde afhjelpas genom nedsättning i det antal, som är föreskrifvet för att nämnd skall vara domför.

Sedan i följd af denna Rikets Ständers skrifvelse en komité blifvit tillsatt med uppdrag att, till förekommande af den öfverklagade långsamheten i lagskipningen vid underdomstolarne å landet, utarbета förslag till förändrade stadganden angående häradsrätternas arbetssätt äfvensom till de öfriga föreskrifter, som, dermed egande sammanhang, kunde finnas erforderliga, har samma komité den 30 Maj 1868 afgifvit dels förslag till stadga angående allmänna underdomstolarne å landet jemte särskilda förslag till lagförändringar, föranledda af de i stadgan intagna bestämmelser, dels ock betänkande angående reglering af domsagor och tingslag i riket.

I den föreslagna stadgan hafva komiterade, jemte det deri upptagits de nu gällande lagbestämmelser angående häradsrätternas organisation och arbetssätt samt lagtima och urtima ting, hvilka ansetts böra fortfarande bibehållas, i öfrigt till vinnande af det åsyftade målet, större skyndsamhet vid häradsrätterna, infört hufvudsakligen följande nya stadganden:

1:o) att antalet ting i en del domsagor skulle ökas sålunda, att i tingslag, som utgjorde en domsaga, skulle lagtima ting hållas i hvarje månad, dock ej i Januari; att der två tingslag hörde till en domsaga skulle i hvardera lagtima ting hållas hvarannan månad, nemligen i ena tingslaget i Januari, Mars, Maj, Juli, September och November samt i det andra i mellanliggande månader; men att, om flera tingslag än två voro till en domsaga förenade eller om i tingslag endast ett eller två lagtima ting hölles, tingens antal skulle förblifva oförändradt, dock med rättighet för Konungen att, när omständigheterna det medgäfvos, öka antalet af tingen;

2:o) att beslut i rättegången äfvensom slutliga domar skulle afkunnas inom viss föreskrifven tid;

3:o) att en biträdande domare skulle kunna förordnas att dela tjenstgöringen med den ordinarie på det sätt, att den förre skulle ega att, efter uppdrag af den sednare, i hans ställe förrätta hvad till domarembetet hörde med undantag af de lagtima tingen, samt derjemte utan särskildt uppdrag vara behörig att i domarens hemvist i dennes frånvaro mottaga handlingar, som till domarembetet ingäfvos, utfärda stämningar samt meddela afskrifter och bevis.

Derjemte innehåller komiterades förslag åtskilliga förändrade bestämmelser dels angående antalet af domför nämnd sålunda att icke flere än åtta eller färre än fem skulle på en gång sitta i nämnden, dels i afseende å valsätt, valbarhet och tjenstgöringstid för nämndemännen, dels ock i vissa delar af 11 och 12 Kap. Rättegångsbalken samt expeditionstaxan jemte åtskilliga andra lagrum eller författningar.

Efter

Efter det utlåtanden af rikets Hofrätter samt åtskilliga härads höfdingar inkommit öfver nämnda förslag, företogs detsamma till granskning i Högsta Domstolen, dervid domstolens fleste ledamöter afstyrkte bifall till förslaget. Af dervid afgifna yttranden inhemtas, att åtskillige ledamöter ansett det frågan om ett förbättradt arbetssätt vid underdomstolarne på landet icke kunde på ett tillfredsställande sätt lösas, med mindre samma domstolar ombildades till kollegiala — dervid jemväl förtjente undersökas, huruvida icke en förening af landt- och stadsdomstolar skulle vara möjlig att åvägabringa — då endast genom en dylik ombildning säkerhet i förening med skyndsamhet i rättsärendenas behandling vid häradsrätterna kunde vinnas; samt att andra ledamöter förklarat att från principiell synpunkt riktigheten af den uppfattning, som fordrade häradsrätternas ombildning till kollegiala, icke kunde bestridas, ehuru för beslutandet af en sådan omorganisation erfordrades en förutgående, ännu ej verkställd utredning af flera dermed sammanhängande frågor, men att, då en dylik organisation, äfven om den blefve beslutad, först efter någon tid kunde genomföras, frågan om afhjelpande af den nuvarande inrättningens betydligaste olägenheter ej borde under tiden undanskjutas.

I afseende å komiterades förslag angående nedsättning i antalet af domför nämnd samt införandet af en biträdande domare anmärktes, att dessa förslag icke stodo i ovilkorligt samband med sjelfva hufvudfrågan, att den föreslagna nedsättningen i nämndens antal försvagade den betydelse, nämnden för närvarande egde i vår domstolsförfattning och dessutom strede emot Rikets Ständers tydligen uttalade önskan, samt att införandet af en biträdande domare skulle i flera hänseenden för rättskipningen och domarembetets anseende medföra menliga följder.

I fråga om den af komiterade föreslagna anordningen af tingen anfördes, att den af Lagkomitén och Lagberedningen uppgifna utväg för åstadkommande af tätare ordinarie domstolssammanträden, såsom icke rubbande den gamla uppfattningen af ett ordinarie ting såsom ett afslutadt helt för sig och icke heller föranledande till några förändringar i civillagen, egde företräde framför komiterades anordning, hvarigenom dylika, eljest obehöfliga ändringar gjordes nödvändiga.

Utgående från sistnämnda synpunkt ansågo Högsta Domstolens fleste ledamöter, att åt ett förslag, som allenast åsyftade att genom åstadkommande af tätare sammanträden afhjelpa den öfverklagade långsamheten utan att i öfrigt lägga hinder i vägen för en mera genomgripande förändring i vårt rättegångsväsende, skulle kunna gifvas hufvudsakligen det innehåll: att domsaga med gemensamt tingsställe för hela domsagan skulle utgöra ett tingslag samt deri årligen hållas två ting, det ena mellan tjugonedag jul och midsommar och det andra mellan September månads början och Thomedag, det

förre med sex och det sednare med fyra allmänna rättegångsdagar; att domsaga med två tingsställen skulle utgöra två tingslag och i hvardera af dessa under förenämnde tid hållas två ting, det ena med tre samt det andra med två allmänna rättegångsdagar; att på Konungens pröfning skulle ankomma om och i hvad mån dessa bestämmelser skulle tillämpas i domsaga med flera än två tingsställen, och att i domsaga, der tingen på detta sätt blifvit ordnade, stämning finge utfärdas till viss rättegångsdag samt uppskof meddelas till viss rättegångsdag under samma eller följande ting.

Af hvad sålunda och i öfrigt inom Högsta Domstolen anmärkts, framgår att flertalet af dess ledamöter ansett, att komiterades förslag, tänkt såsom en definitiv anordning af underdomstolarne å landet och deras verksamhet, icke vore nog omfattande eller genomgripande; att det följaktligen borde tillses huruvida icke långt flera och större förändringar, som voro af behovet påkallade, kunde genomföras; och att under tiden endast sådana förändringar i afseende å domstolarne borde vidtagas, som icke hindrade eller försvårade den slutliga anordningen.

De åsikter om behovet och önskligheten af en ombildning af vårt domstols- och rättegångsväsen, som sålunda inom Högsta Domstolen uttalats, stå icke enstaka. Allt oftare och allmännare äskas ett på utredning af sakförhållandena grundadt svar på hufvudfrågorna inom det område, nemligen: om möjligheten af en sådan anordning af domsagorna att för en hvar af dem funnes blott en domstol med en för hela domsagan gemensam tingstad; om det önskvärda deri att jemväl å landet, åtminstone i mera tätbebyggda orter eller der en lifligare affärsrörelse funnes, domstolarnes sammanträden återkommo efter korta mellanskof i närmare likhet med hvad som egde rum i städerna; om sammanslagning i större eller mindre omfattning af stad och land till gemensamma domkretsar; om lämpligheten och möjligheten att genom ombildning af underdomstolarne å landet i den riktning, hvori stadsdomstolarne utvecklats, åstadkomma kollegiala, af endast lagfarne ledamöter bestående domstolar af enahanda beskaffenhet för stad och landsbygd m. m. Hvad särskildt angår frågan om gemensamma underdomstolar för stad och land, synes Riksdagen, som redan förut uttalat sig för en sådan anordning, hafva genom sitt nyligen fattade beslut att låta väckt förslag om vissa grundlagsförändringar, som bereda möjligheten deraf, hvila till grundlagsenlig behandling vid annan Riksdag, än ytterligare uttryckt den åsigt, att åtgärder i denna riktning voro önskvärda.

Då emellertid ofvan antydda frågor jemte de flera ekonomiska och administrativa förhållanden, som dermed ega gemenskap, oundgängligen borde, innan ett afgörande beslut fattas, underkastas en omsorgsfull utredning, men under den tid, som måste förflyta förr än en sådan egt rum och meningarne hunnit förena sig om den definitiva anordningen, icke borde saknas de lättnader för målens skyndsammare behandling å landsbygden, som kunna utan

olägenhet beredas äfven under nuvarande förhållanden, har Eders Excellens, som lemnat oss uppdrag att söka åstadkomma omförmälda utredning, sedermera anmodat oss att, med begagnande af de förslag, som ofvan blifvit omförmälda, uppgöra förslag till en provisorisk författning i nyssnämnda syfte så tidigt, att det kunde föreläggas nu församlade Riksdag.

På grund häraf hafva vi uppgjort ett förslag till Förordning angående tätare sammanträden af häradsrätterna i en del härader eller tingslag, hvilket vi härmed få öfverlemna.

Vid utarbetandet af detta förslag hafva vi utgått från den här ofvan antyddas åsigten att, om en författning i ämnet måste gifvas nu på förhand medan frågan om den blifvande domstolsinrättningen ännu är sväfvande, endast sådana förändringar böra genom denna preliminära författning vidtagas, som kunna inpassas i de nuvarande förhållandena, utan att medföra några rubbade eller kostsamma anordningar, hvilka man möjligen skulle nödgas inom kort tid åter förändra. Till följd häraf har det ock synts oss, lika som Högsta Domstolens pluralitet, att författningen endast bör hafva till syfte att i de tingslag, der sådant utan större svårighet kan ske, under tingen inskjuta flera allmänna sammanträden, för att derigenom bereda rättsökande lättade tillfällen att få sina mål och ärenden anhängiggjorda, behandlade och afdömda.

I denna del har ock bifogade förslag åtminstone lika stor omfattning som komiterades. Af rikets 103 domsagor äro 14 sådana, som bestå af endast ett tingslag, 4 der tingslagen äro två till antalet, men hafva gemensamt tingsställe, samt 23, som bestå af två tingslag, hvartdera med sitt särskilda tingsställe. I dessa 41 domsagor skulle enligt bifogade förslag tätare sammanträden genast införas. Dessutom finnas 5 domsagor, bestående af tre eller flera tingslag, hvarest, till följd deraf att tingsställena i domsagan äro endast två, jemväl tingslagen kunna utan svårighet genom sammanslagning nedbringas till detta antal, och derigenom tätare sammanträden kunna åstadkommas. Någon vidsträcktare omfattning i denna del har icke heller komiterades förslag, utan snarare hafva, genom den i dess § 21 för tingslag med endast två ting om året gifna undantagsbestämmelse, två domsagor blifvit af komiterade uteslutna från den omedelbara tillämpningen af forskrifterna om tillökning i tingens antal. I öfriga 57 domsagor, der tingsställena äro tre eller flera, kan den af komiterade föreslagna tingsanordningen icke blifva tillämplig utan en, i förening med minskadt antal tingsställen, verkställd sammanslagning inom hvarje domsaga af flera tingslag till ett; och det mål komiterade antydtt kunna genom deras förslag ernås, eller en påskyndad lagskipning i hela riket med undantag endast af 8 domsagor i de norra länen, kan icke vinnas utan en mycket genomgripande sammanslagning af tingslagen med deraf följande olägenheter af i många fall för-

längda afstånd till tingsställena, kostnader för nya tingshusbyggnader, ökade svårigheter för den ytterligare domsage- och tingslagsreglering, hvartill en del städers möjligen blifvande förening med landsbygden kan föranleda, m. m. Vid dessa förhållanden torde föga utsigt finnas därför att tätare domstols-sammanträden skulle i någon väsendtlig mån genom komiterades förslag, så länge detta icke kan anses såsom en definitiv anordning, föranledas i flera domsagor än de 46 först omförmälda. Skulle emellertid sådana ifrågasättas äfven för flera eller färre af de öfriga 57 domsagorna, är möjlighet dertill beredd genom bifogade förslag lika väl som genom komiterades.

Det har redan inom Högsta Domstolen framhållits, att komiterades förslag, betraktadt endast såsom en tillfällig eller öfvergående anordning, medförde alltför många ändringar i nuvarande förhållanden. Af sådan anledning och i enlighet med ofvan uttalade uppfattning af förevarande frågas omfång saknas i bifogade förslag föreskrifter i några ämnen, som komiterade behandlat utöfver frågan om tätare domstolssammanträden. Sålunda synes, hvad särskildt angår förslaget om en biträdande domare vid ordinarie domarens sida, detta så nära beröra frågan om det definitiva ordnandet af domstolarne, att det ensamt af detta skäl icke torde böra ingå bland bestämmelserna i en preliminär och mera tillfällig anordning. Det är dessutom icke af den ifrågasatta sönderdelningen af tingen i flera sammanträden, som behovet af större biträde åt domaren egentligen framkallas. Hvad förslaget i och för sig beträffar, hänvisa vi till de yttranden, som i Högsta Domstolen blifvit afgifna.

Icke heller torde någon sådan tillökning i nämndemännens tjenstgöring förorsakas af de tätare sammanträdena, att minskning af domfört antal nämndemän eller annan förändring i gällande föreskrifter om häradsnämnden är nödvändig för beredande af lindring i göromålen. Med inberäkning af de så kallade sluttingen är antalet ordinarie tingssammanträden nu vanligen sex. Enligt bifogade förslag åter skulle i de tingslag, der den nya ordningen komme att gälla, antalet sammanträden uppgå till 5 i domsagor med två tingslag och 10 i dem som bestå af endast ett, eller, derest särskilda sammanträden för lagtima tingens afslutande äfven hädanefter skulle erfordras, till 7 i de förra och 12 i de sednare domsagorna. Tager man tillika i betraktande, att de urtima tingen, vare sig för ransakning med häktade personer eller för annat ändamål, der de ej alldeles upphörde, antagligen skulle blifva betydligt färre; att, då det svårigen kan förutsättas att målen i någon betydligare mån skulle tilltaga i mängd till följd af den förändrade anordningen af tingen, sammanlagda antalet rättegångsdagar under året antagligen skulle blifva ungefärligen detsamma som tillföre; samt att de tingslag, der förslaget blefve tillämpligt, med högst få undantag ligga i tätbebyggda trakter, der afstånden från nämndemännens bostäder till tingsstaden äro jem-

förelsevis ringa, så torde föga anledning finnas dertill att nämndemännen skulle i någon betydligare mån blifva betungade mera än förut.

I öfrigt hafva komiterade föreslagit åtskilliga förändringar i gällande lagbetämmelser, särskildt uti 12 Kap. Rättegångsbalken, hvilka icke stå i ovilkorligt samband med frågan om tätare domstolssammanträden, utan kunna lätteligen och måhända lämpligare behandlas särskildt för sig. Dessa förändringar äfvensom de flera stadganden, hvilka komiterade i sitt förslag intagit från nu gällande lag, för att af den tillämnade författningen göra ett mera afslutadt helt, hafva icke kunnat få någon plats i bifogade förslag, hvilket, i öfverensstämmelse med det i Högsta Domstolen uppgjorda utkast, afsigtligen blifvit begränsadt af redan antydd anledning, eller att man i den nu ifrågasatta anordningen, hvilken kan betraktas såsom en mera tillfällig och för en jemförelsevis kort öfvergångstid gällande, bör undvika allt, som kan inverka på det slutliga beslutet om underdomstolarnes organisation och dermed sammanhängande ämnen eller lägga något slags hinder, utöfver dem som redan finnas, i vägen, för att vid dettas fattande kunna fritt välja hvad som för framtiden pröfvas vara det bästa.

Beträffande ordnandet af tingstiderna och rättens sammanträden står bifogade förslag i närmaste öfverensstämmelse med det i Högsta Domstolen efter Lagkomiténs och Lagberedningens stadganden uppgjorda utkast, hvilket dels för de tingslag, på hvilka den föreslagna förändringen skulle tillämpas, bibehåller det i lagen gällande tingsbegreppet oförändradt, hvarigenom ej mindre enheten i lagstiftningen för rikets samtliga domsagor mera bevaras, än äfven åtskilliga eljest nödvändiga lagförändringar undvikas, dels ock åsyftar att lemna tillfälle till en för både menighet och domare erforderlig rättegångshvila under högsommaren, på samma gång som en verklig begränsning mellan tingsperioderna, hvarigenom dessa hindras att flyta in i hvarandra, åstadkommes.

Benämningen *tingslag* har blifvit använd för att beteckna den domkrets, som hör till hvarje häradsrätts domvärjo och således utgör den judiciela enheten. I detta hänseende torde benämningen *härads* numera icke kunna anses fullt lämplig, då på åtskilliga orter flera härader äro förenade till ett tingslag, och på andra ställen delar af härader afsöndrats såsom särskilda tingslag, och det torde icke föranleda till någon tvetydighet, att i bifogade förslag ej lemnats någon definition på hvad med tingslag bör förstås,

eller att derunder inbegripes ej mindre härad, som ensamt utgör en domkrets, än äfven bergslager, skeppslag m. m.

Bestämmelserna i §§ 2 och 3 öfverensstämma med komiterades förslag deruti, att tingssammanträdenas antal gjorts beroende på det antal tingslag, hvaraf domsagan består. De i dessa §§ omförmälda *allmänna sammanträden* motsvara Lagberedningens "allmänna rättegångsdagar" jemte derpå följande sessionsdagar, samt äro jemförliga med de af komiterade föreslagna månatliga tingen, allenast med den skilnad att de allmänna sammanträdena äro ordnade i tvänne genom ferier åtskiljda grupper.

Med afvikande från komiterades förslag att de månatliga tingen skulle börjas å tisdag, men i öfverensstämmelse med hvad Lagkomitén och Lagberedningen ansett lämpligt, är föreslaget, att de allmänna sammanträdena skola taga sin början å måndagen. Ju tidigare i veckan rättens förhandlingar begynnas, med desto större visshet kan det antagas, att göromålen skola medhinnas före veckans slut och således icke i en följande vecka behöfva återtagas; och äfven med afseende å de tingsbesökandes bekvämlighet torde ingen anledning finnas att gifva tisdagen företräde framför måndagen.

Uti § 6 äro för de tingslag, der ofvannämnda allmänna sammanträden skulle införas, föreslagna de ändringar eller modifikationer i gällande lag och författningar, som äro oundgängligen nödvändiga för att de med den föreslagna anordningen åsyftade fördelar skulle vinnas.

Till förekommande deraf att den i Rikets Ständers skrifvelse anmärkta sedvana, att utslag och domar i allmänhet endast afkunnas vid slutet af hvarje ting, skulle kunna göra sig gällande jemväl i afseende å de i förslaget omförmälda två tingsperioderna, har ansetts nödigt att, i närmaste öfverensstämmelse med Lagberedningens och komiterades förslag, bestämma viss tid, inom hvilken dom skall afkunnas sedan parterna öfverlemnat målet till rättens pröfning eller detsamma, äfven om part äskar uppskof, ändock pröfvas vara i det skick att slutlig dom deri bör meddelas.

Dröjsmål kan visserligen också förorsakas derigenom att rätten ej med tillbörlig skyndsamhet under rättegången meddelar beslut angående jäf, invändningar och uppskof. Men då vår nu gällande lag, hvilken ingalunda tillstädjer onödigt dröjsmål i detta afseende, likväl icke föreskrifver någon viss tid, inom hvilken dylika beslut i rättegången skola afsägas, torde i den nu föreslagna anordningen af tingen icke förefinnas någon giltig anledning att i detta hänseende för det antal domsagor, detta förslag afser, meddela särskilda bestämmelser, hvilka icke hafva någon motsvarighet vid alla öfriga häradsrätter eller vid stadsdomstolarna.

Det i § 9 införda stadgandet derom, att, der två eller flera tingslag blifva sammanslagna till ett, för att derigenom vinna fördelen af tätare sammanträden, hvarje af de ursprungliga tingslagen skall ega att välja nämnde-

män till enahanda antal som förut, öfverensstämmar med den i Rikets Ständers skrifvelse yttrade åsigt.

Genom den föreslagna författningen skulle icke något lagrum helt och hållet upphävas, utan endast vissa lagrum upphöra att ega tillämpning på de tingslag, hvilka författningsförslaget åsyftar, men deremot qvarstå orubade i fråga om alla af förslaget ej berörda tingslag.

Deremot lär det blifva nödigt att i expeditionstaxan till § 14, angående tiden för expeditioners utlemnande, göra ett tillägg, hvartill särskildt förslag här bifogas.

Några särskilda bestämmelser för att bereda öfvergången från den nuvarande till den nya anordningen af tingen torde ej vara behöfliga. Så torde det icke skäligen kunna befaras att å det första allmänna sammanträde, som inträffar efter den nya ordningens införande, något menligt hoppande af uppskjutna mål skall ega rum, då det ju lär vara domaren obetaget att vid det nästföregående tinget utsätta dylika mål till fortsatt behandling å annat allmänt sammanträde än det första. Icke heller i fråga om lagfart blifva särskilda föreskrifter af nöden; ty de stadganden, som gälla om uppbuds och fastas meddelande i de orter, der för närvarande endast två ting om året hållas, blifva, i samma stund författningen träder i verksamhet, tillämpliga jemväl å de tingslag, hvarest tingens antal förut varit tre men genom författningen nedsättes till två; och med dessförinnan börjad lagfart förfäres följaktligen så som i lag är stadgadt om ort, der årligen endast två ting hållas.

Det synes antagligt, att Kongl. Maj:t, derest bifogade förslag blefve lag, skulle, för vinnande af tätare sammanträden, ej mindre i de fyra domsagor, som för närvarande bestå hvardera af två tingslag med gemensamt tingsställe, anbefalla en sådan sammanslagning, att hvarje af dessa domsagor komme att utgöra endast ett tingslag, än äfven låta genom sammanslagning ordna de fem domsagor, som nu bestå af flera tingslag men med två tingsställen, på sådant sätt att de hvar för sig kommo att utgöra allenast två tingslag, hvarförutan det måste förutsättas såsom möjligt, att för enahanda ändamål ytterligare en eller annan sammanslagning af tingslag kan komma att ega rum. I dessa fall är det af ej ringa vikt, att vid beslutet om sammanslagningen fogas sådana bestämmelser att, derest vid en definitiv reglering af domkretsarne det skulle finnas ändamålsenligt att ånyo skilja omfördälda tingslag från hvarandra, sådant må kunna ske utan större svårighet, än nödigt är.

Bland bestämmelser i detta hänseende torde den förtjena särskild uppmärksamhet, att de så kallade småprotokollen äfvensom förteckningen öfver förmynderskap skrivas så, att ärendena för hvartdera af de äldre, till ett förenade tingslagen kunna med lätthet särskiljas och utgöra ett samman-

hängande helt. Då emellertid stadgandena härom lära vara af administrativ natur, hafva några sådana icke blifvit i bifogade förslag intagna.

Stockholm i Mars 1872.

ALB. LINDHAGEN.

A. ÖRBOM.

L. ANNERSTEDT.

Vidimeras

ex officio

C. F. W. Lamberg.

Förslag

till Förordning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting.

"Med ändring af — — — — —
— — — — — från och med början af år 1873."

Rätteligen transsummeradt, betygar

ex officio

C. F. W. Lamberg.

Förslag

till Kongl. Kungörelse om förändrad lydelse af 14 § i Kongl. Förordningen den 30 November 1855 angående expeditiönslösen.

§ 14. Expedition — — — — — att tillgå:

a) Vid Häradsrätt — — — — — tingets slut.

Expeditionerna i de mål, hvari dom blifvit afkunnad vid sådant alimänt sammanträde under tinget, som afses i Kongl. Förordningen den — — — — — angående tåtare sammanträden af Häradsråttarna i en del härader eller tingslag, skola på här ofvan föreskrifvet sätt hållas tillgängliga, då part deremot anmålt missnöje för fullföljd af talan i högre rätt, inom sex dagar, men eljest inom fjorton dagar efter det domen afkunnades.

b) Vid syn — — — — — etc.

Likalydande med den vid Statsråds-protokollet öfver Justitie-departements-årenden af den 22 Mars 1872 fogade bilaga; betygar

ex officio

C. F. W. Lamberg.

Protokoll öfver Justitie-Ärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts Högsta Domstol Onsdagen den 8 December 1869.

Andra rummet.

Närvarande:

Justitie-Råden: ALEXANDERSON,
QUENSEL,
Friherre LEUHUSEN,
BOLIN,
DREIJER,
OLIVECRONA,
LAGERSTRÅLE.

Efter fortsatt föredragning af Revisions-Sekreteraren Lindhagen afslutades den i gårdagens protokoll sednast omförmälda granskning af följande utaf förordnade kommitterade uppgjorda och den 9 sistlidne November af Kongl. Maj:t till Högsta Domstolens utlåtande remitterade lagförslag, nemligen till 1:o Stadgar angående allmänna Underdomstolarne å landet; 2:o Förordning om vissa lagförändringar i sammanhang med antagande af nämnda stadga; 3:o Förordning angående ändring af 2 Kapitlet 13 § Kyrkolagen; 4:o Förordning om tillägg till 6 § i Förordningen om Landsting; 5:o Förordning om ändring af 1 § i Förordningen den 12 Februari 1846, om uppgifter till domstolarne angående timade dödsfall; 6:o Förordning om ändring af 138 § i Kongl. Stadgan om Skiftesverket i Riket den 9 November 1866; 7:o Förklaring angående högsta antalet nämndemän vid vissa syner; och 8:o Förordning om ändringar i Förordningen angående expeditionslösen den 30 November 1855; -- hvilka förslag äro detta protokoll bilagde i tryckta exemplar.

Justitierådet *Lagerstråle* afgaf följande skriftliga yttrande: "Ehuru det förslag till ordnande af underdomstolarne å landet och till nya bestämmelser om tiden och sättet för dessa domstolars sammanträden, som lagberedningen, för omkring tjugo år tillbaka, genom dess förslag till ny Rättegångsbalk utarbetat, visserligen enligt mitt omdöme i flera hänseenden äger företräde framför de nu till granskning anmälda, anser jag mig likväl icke från olikheten emellan dessa förslag böra hemta anledning att afstyrka anta-

gandet af dessa senare. För mig är nemligen dervid bestämmande, att någon utsigt för närvarande antagligen icke förefinnes att kunna få genomfördt lagberedningens mera genomgripande förslag, hvars tillämpning ovilkorligen förutsätter den anordning, att i *hvarje* domsaga skall vara allenast *en* tingsstad. Äfven den anmärkning kan väl emot de förevarande förslagen framställas, att genom deras antagande oegentligheter skola uppstå, i thy att vissa hitintills för stad och land gemensamma lagstadganden i rättegångsordningen ändras ensamt för domstolarne å landet, och att andra åter, som äga tillämpning jemväl för domstolarne i städerna, återfinnas i en förordning, som icke omedelbart berör dessa; men med afseende å ifrågavarande lagstadgandens innehåll och snart sagdt omöjligheten att, vid partiella reformer af en i många hänseenden föråldrad rättegångsordning, kunna undvika oegentligheter, hvilkas tillvaro bör blifva snart öfvergående, anser jag mig icke heller af denna omständighet hindrad från att i hufvudsakliga delar biträda de framställda förslagen, vid hvilkas granskning följande anmärkningar af mig ansetts påkallade.

1:o) *Stadgan angående allmänna underdomstolarne på landet.*

§ 1. Särskilda häraders sammanslagning till ett tingslag torde icke utgöra tillräcklig anledning att förändra den af ålder varande benämningen å underdomstolen på landet, helst ett efter stadgan nybildadt tingslag troligen i de flesta fall fortfarande kommer att ytterst hvila på härads-indelningen. Föreskriften om sättet för underdomares utnämmande, likasom bestämmelsen om konungens rätt att ordna tingslagsområdena och domsagorna, synes icke hafva sin rätta plats i civil-lagen. Lämpligast vore antagligen, att denna § blefve uppställd i nära öfverensstämmelse med nuvarande lydelse af motsvarande lagbud. Den kunde då affattas sålunda: "Underdomstol å landet är häradsrätt. Den utgöres af häradshöfding och nämnd".

Om denna anmärkning varder godkänd, följer deraf, att i flera af de efterföljande §§, såsom 2:dra, 3:dje, 12:te, 13:de med flera, orden domare och domarembete utbytas emot häradshöfding och häradshöfdinge-embete.

§ 3. För att närmare bestämma betydelsen af den här först förekommande benämningen "tingslag", kunde, efter samma ord, tilläggas: "ehvad detsamma består af ett eller flera härad". Högsta antalet af nämndemän torde lämpligast i denna § införas och i sådant fall utsättas till tjugofyra. Indelningen af deras tjenstgöring bör icke ske utan samråd med nämnden.

§ 4. Den genom Kongl. Brevfet den 12 Februari 1824 anbefallda fördelning af härad i vissa nämndemansdistrikt har, så vidt erfaras kunnat, icke annorledes kommit till stånd, än att socknarne, än hvar för sig, än vissa gemensamt, än alternerande med hvarandra, utgjort dessa distrikt. Olägenheten af hvarje tingslags ovilkorliga indelning i tolf kretsar synes icke vara ringa, synnerligast der tingslag består af få,

men stora kommuner, hvilka då inom sig måste delas i flera distrikt och derigenom tvingas att inom hvarje af dessa uppsöka särskilda personer, om än lämpligare val kunde ske, derest begränsningen vore borttagen. I allmänhet synes enklast vara att nämndeman utses särskildt för hvarje kommun. Äro ej tolf kommuner inom tingslag, skulle då en eller flera välja mer än en nämndeman, så att hela antalet blefve minst tolf. Besluta åter de flesta kommunerna inom ett tingslag att flere än tolf skola inom ofvan högst bestämda antal utses, böra, derest kommunernas antal är mindre än nämndemännens, en eller flera kommuner välja mer än en nämndeman. Finnas inom tingslag mer än 24 kommuner, då skola två eller flere af dem förenas till gemensam valkrets, till dess att antalet blir 24. Hvilka kommuner, som skola utse mer än en nämndeman, eller förenas till gemensam valkrets samt ordningen emellan kommunerna, derest de vexelvis skola välja flera nämndemän, synes lämpligast kunna bestämmas af konungens befallningshafvande, sedan kommunalstämmorna blifvit hörda. Finnes inom tingslag del af kommun, som i öfrigt tillhör annat tingslag, bestämme ock konungens befallningshafvande, sedan vederbörande blifvit hörde, huruvida denna del må utgöra särskildt valdistrikt, eller ock deltaga i nämndemannaval med annan kommun eller valkrets inom tingslaget. Äro flera kommuner förenade till gemensam valkrets, bestämmer konungens befallningshafvande i hvilken kommunalstämma valet skall ske.

§ 6. Anställning i konungens eller rikets tjänst synes icke böra utgöra ovillkorligt hinder för embets- eller tjänstemans väljande till nämndeman, allenast den valde lemnas rätt att uppdraget sig afsäga, om han af sin tjänstebefattning är hindrad att detsamma fullgöra; hvaremot enahanda stadgande, som i kommunalförfattningarne förekommer om dem, som icke kunna innehafva förtroendeuppdrag, såsom ordförande i kommunalstämma eller bland kommunalfullmäktige, torde böra här införas, äfvensom den på samma grund, som ett dermed jemförligt stadgande i fråga om kommunalnämnd, hvilande bestämmelsen att, med hänsigt till deras tjänstebefattning, kronofogde, länsman eller annan allmän åklagare icke må vara ledamot i nämnd.

§ 7. Afsägelserätten för embets- och tjänsteman, som af sin befattning finner sig hindrad att nämndemannauppdrag fullgöra, torde i denna § böra införas.

§ 11. Om § 1 erhåller föreslagen förändrad lydelse, kan förevarande § utgå samt dess återopande i ingressen bland upphäfd lagrum bortfalla och paragraf-följden i stadgans härefter följande delar rättas.

§ 12. Hofrätten synes böra erhålla pröfningsrätt dels om biträde åt ordinarie häradshöfdingen är behöfligt, dels om det föreslagna biträdet icke blott har erforderlig skicklighet utan ock är till uppdraget lämpligt. Till förekommande af sedermera uppkommande stridigheter, synes vid ordinarie domarens anmälan hos hofrätten ock böra biläggas skriftligt förklarande från den föreslagne, att han är villig emottaga

det ifrågasatta förordnandet och att öfverenskommelse med ordinarie domaren om ersättningen därför blifvit träffad.

§ 13. Det eller de uppdrag, som af häradshöfdingen lemnas den biträdande domaren, torde, till förekommande af olägenheter i flera hänseenden, böra skriftligen meddelas. Förtydligande synes erforderligt för att förekomma att icke ägodelningsärenden må kunna, utan särskildt hofrättens förordnande, till biträdande domaren öfverlemnas. Orden i tredje punkten "i domarens hemvist, då denne ej när är" äro tilläfvventyrs väl mycket inskränkande och skulle kunna utbytas emot "i domarens ställe då denne ej när är".

§ 14. Sista punkten om ledighet för domaren utan särskildt förfall lärer, såsom ett administrativt stadgande, kunna ur den föreslagna lagtexten utgå.

§ 16. Till undvikande af missförstånd torde i sista punkten böra, tydligare än nu är förhållandet, utmärkas, att domarens pröfningsrätt för bestämmande af annat sammanträdesställe, än vanliga tingsstaden, afser allenast de sammanträden inför rätten och domaren, som icke äro lagtima ting.

§ 18. Med afseende derå att i största delen af landet jordbruksarbetet, såsom störst och angelägnast i Augusti månad, då upptager befolkningens tid mer än vanligt, synes äfven denna månad böra undantagas från de månader, i hvilka lagtima ting skola hållas. Ehuru af mindre väsendtlig vikt om tingen börjas å måndag eller tisdag, förefaller det dock som, derest största afseendet bör fästas å förhållandena i de till antalet sannolikt flesta domsagor, der afståndet för de tingsbesökande icke är så långt, att en hel dag för resan till tinget åtgår, måndagen skulle vara den lämpligaste begynnelsedagen.

§ 19. Äfven der två tingslag höra till en domsaga torde Januari och Augusti månader kunna undantagas från lagtima tings hållande, dels på förut angifvet skäl hvad sistnämnda månad beträffar, dels med afseende å behovet för domaren att efter hvarje kalenderårs slut hafva någon tids uppehåll i tingsarbetet för en del andra embetsåliggandens expedierande. Angående begynnelsedagen för tingen åberopas anmärkningen vid föregående §, och erfordras, om de nu framställda anmärkningarne varda godkända, deraf nödig omskrifning af månadsindelningen för tingen i de särskilda tingslagen.

§ 20. Tiden för sommartingen är visserligen lika med den hittills bestämda; men då denna tid mångenstädes visat sig vara alltför knapp, och genom Kongl. Brefvet den 13 Januari 1757 för närvarande är anvisad utväg att för vissa orter få andra och längre tingsterminer, än de i lagen stadgade, synes åtminstone den förlängning nu kunna i lagen medgifvas, att sommartingen må utsättas till Juni månads slut.

§ 23. Bestämmelsen i sista punkten, att slutdag för ett ting icke må sättas närmare följande ting än två månader, kan emellan vinter- och sommartingen svårligen allestädes efterlefas. Tillräckligt uppehåll synes för de flesta förhållanden vara iakttaget, om denna bestämmelse ändras till en månad, eller åtminstone minskades till sex veckor.

§ 24. Då den af häri förekommande stadganden härflytande olägenhet, att dom i mål stundom kommer att meddelas af annan häradshöfding än den, som målet senast handlagt, kan väsentligen förringas derigenom att vid ledighet åt häradshöfding från ordinarie ting, eller vid ombyte af vikarie, den föregående tingsförrättaren, der icke hinder af sjukdom eller annat förfall är i vägen, förbehålles rätt, eller ålägges såsom skyldighet att i handlagda mål, deri domar eller utslag icke äro meddelade, afkunna dessa å det påföljande tinget, torde anmärkningen emot denna § kunna inskränkas till erinran allenast derom, att, då äfven afslag å framställd begäran om uppskof synes böra genast afkunnas inom samma tid som beviljandet af uppskof, paragrafen borde ändras så, att beslut öfver invändningar i rättegången, eller öfver begäran om uppskof, så ock uppskofsdom, som föranledes af parts utevaro, äfvensom dom öfver häktad, skall afkunnas genast eller nästa dag.

§ 27. Med afseende å lydelsen å ett till Högsta Domstolens yttrande remitteradt förslag om Gudstjenst vid häradsting, torde denna § icke böra hänvisa till kyrkolag, utan till hvad särskildt stadgas.

§ 28. Derest några böter icke blifvit vid lagtima ting ådömda, synes kronofogden böra derom underrättas.

§ 29. I afseende å anteckningarne i brädden af lagfarts-, intecknings- och förmynderskapsprotokollen torde den nu gällande föreskriften vara mera egentlig än den föreslagna.

§ 32. Ordställningen i tredje punkten, såsom icke öfverensstämmande med den mening, den skolat uttrycka, kunde lämpligen ändras så, att om häktningen är af domstol pröfvad, med ransakningen må anstå en månad eller längre, derest vid ransakningens uppskjutande klarligen finnes, att det ändamål, som med uppskofvet åsyftas, icke kan inom en månad vinnas.

§ 33. Orden "som vid rätten anhängigt är", såsom inskränkande den rätt, parter för närvarande kunna anses, utan olägenhet för det allmänna, äga, torde böra utgå.

§ 38. Enligt föreslagna lydelsen, skulle lagfart eller inteckning eller förordnande för förmyndare icke kunna erhållas å sådant rättens sammanträde, som i första punkten afses. För närvarande kunna dock dylika ärenden handläggas å förekommande extra rättegångsdagar under lagtima tingen, och, om än detta förhållande möjligen i ett eller annat fall, såsom i förslagets motiver antages, ledt till missbruk, synes mig

derföre icke fullt giltig anledning förefinnas att borttaga en, synnerligast hvad inteckningars beviljande angår, värderik lättnad för affärsverksamheten. I de aldra flesta fall kan sannolikt antagas, att för närvarande inteckning sökes innan en skuldsedel ännu utgått från gäldenärens ägo, och de fall åter, då två eller flera fordringsägare söka att framför hvarandra vinna en sådan säkerhet, höra efter min förmening till undantagen. Att derföre tillintetgöra en redan befintlig förmån, bestående i möjligheten att under ting, som i flera månader fortgå, kunna under tiden från de allmänna rättegångsdagarnes slut tills domslösen få dylika ärenden handlagda, synes mig derföre icke vara ändamålsenligt. Utan rubbning af lagstadgandets innehåll för öfrigt skulle detta förhållande, under förutsättning att domaren sjelf är villig att bereda allmänheten fortfarande en sådan förmån, kunna rättas, om till första punkten gjordes det tillägg, att när sådan rättegångsdag är kungjord i häradets kyrkor minst åtta dagar förut, dervid ock må handläggas sådana ärenden, öfver hvilka särskilda protokoll skola föras. En omskrifning af senare punkten blefve häraf erforderlig, dervid jemväl hänvisningen till 14 kap. 4 § Jordabalken, såsom mindre egentlig för kostnader vid syner i andra mål än jordatvister, kunde utbytas mot den mera allmänna hänvisningen till "hvad särskildt är stadgadt".

Till förtydligande af första punkten torde, efter der förekommande ordet "äskas", erfordras ett tillägg "under sådant ting".

§ 40. Hofrättens bestämmelserätt om tingsturernas början torde böra närmare angifvas genom inskjutande af orden "för hvardera tingslaget".

§ 41. Till förekommande af allt för många måls hopande å första tingen efter stadgans tillämpning, torde vara lämpligt att i fråga om mål, som i tingslag med månadsting från föregående hösteting uppskjutas, rätten äger bestämma i domsaga, som utgöres af ett tingslag, å hvilket af de under årets första fyra månader, och i domsaga, som utgöres af två tingslag, å hvilket af de under årets första fem månader infallande ting hvarje mål skall förekomma.

§ 42. Derest anmärkningen vid 1 § gillas, torde denna § kunna ur stadgan utgå.

Ingressen. I följd af anmärkningen vid § 11, om den godkännes, bör 1 kap. 8 § Rättegångsbalken ej vara upptaget bland de lagrum, som i viss mån upphäffas.

Då 19 kap. och 20 kap. 1 § Rättegångsbalken omfatta stadganden äfven för andra rätter än underrätt på landet, synes upphäfvandet af dessa lagrum, derest det befinnes lämpligt, böra få sin plats i förordningen om vissa lagförändringar i sammanhang med förevarande stadga och der intagas näst efter § 7; men då 20 kap. 1 §, utom det deri förekommande bötesansvar, hvilket utan olägenhet torde kunna bortfalla, jemväl innefattar föreskrift om anmälan af träffad förlikning, af domstol gillad, torde, enär skäl saknas för borttagande af denna fördel, sistberörda §, med uteslutande af

dess mellersta moment, böra bibehållas och i sin förändrade lydelse i ofvanberörda förordning intagas.

2:o) *Förordning om vissa lagförändringar i sammanhang med antagandet af stadga angående allmänna underdomstolarne å landet.*

§ 4. Med afseende dels derå, att antalet ting inom ett tingslag kan genom konungens förordnande blifva olika under ett år, emot hvad det varit under ett föregående, dels å förhållandena vid öfvergången emellan nuvarande stadganden och de föreslagna nya, torde bestämmelsen om tiden då lagfarten anses slutad och då fasta, der sådan skall meddelas, bör af rätten utfärdas, lämpligast ändras till det "ting, som infaller näst efter natt och år då första uppbudet beviljades".

§ 5. Derest benämningen häradsrätt varder bibehållen för underdomstol å landet, iakttages deraf nödig rättelse i denna §.

§ 6. I likhet med hvad som vid förslagets granskning blifvit af hofrätten öfver Skåne och Blekinge anmärkt, torde, då en omskrifning af 11 kap. 4 § Rättegångsbalken nu är i fråga, jemväl ett förtydligande böra ske om stämningstidens beräkning, hvilket skulle vinnas, om paragrafen erhöles följande lydelse: "Käranden vare skyldig låta svaranden få stämning fjorton dagar före tinget, der han inom tingslaget bor; utom tingslaget eller i annan stad — — — Är den utom riket som stämmas skall, hafve sex månaders tid. I alla dessa fall räknas ej den dag då svaranden stämningen fick. Om i tingslag, der tingen af domaren utsättas och kungöras skola, stämning efter thy, som nu sagdt är, fordrar längre tid — — — hållas skall".

Sedan i § 5 är förutsatt att stämning kan ställas å viss dag, utan att denna dag tillika är första dagen af tinget, torde förevarande § jemväl böra erhålla ett tillägg af innehåll, att, der stämning är ställd till viss sådan dag, stämningstiden räknas till densamma.

§ 8. Enär stadgandet i 24 kap. 5 § Rättegångsbalken icke har tillämplighet å häradshöfding i domsaga med månadsting, och ansvarsbestämmelsen jemväl i hvad den skulle komma att afse öfriga häradshöfdingar numera, med afseende å lydelsen af 25 kap. 17 § Strafflagen, torde vara obehöflig, synes förstberörda lagrum kunna upphävas, utan särskild hänvisning till något af konungen meddeladt stadgande.

§ 9. Bestämmelsen om upphörande af häradets rätt att erhålla andel i vissa böter synes icke med nu föreslagna lagstadganden äga något sammanhang. Denna § torde alltså kunna utgå eller åtminstone inskränkas till det stadgande, att häradets lott icke vidare skall emellan häradshöfding, nämnd och härad fördelas."

Justitierådet *Olivecrona* anförde: "Innan jag går att yttra mig om de principer, hvarpå det remitterade förslaget hvilar, tillåter jag mig att förutskicka några allmänna anmärkningar.

Då förslaget afser att under den lagstiftande maktens pröfning lägga förändrade stadganden "angående *häradsrätternas arbetssätt*, äfvensom de öfriga föreskrifter, som, dermed ägande sammanhang, kunde finnas erforderliga och lämpliga", framställer sig för mig den frågan:

Är det ändamålsenligt att särskildt lagstifta angående verksamheten hos en viss klass af underdomstolar och i sådant afseende vidtaga förändringar, som inverka på öfriga delar af den allmänna rättegångsordningen?

Enligt min uppfattning måste en sådan fråga *nekande* besvaras. Rättegångsordningen, tagen i vidsträckt betydelse, är nemligen med nödvändighet ett organiskt helt, och så väl organisationen af domstolarne som den bestämda ordningen för deras verksamhet sammanhänger mycket nära med de rättegångsformer och beskaffenheten af den bevisning, hvilka Staten erkänner såsom nödiga för möjligheten att göra omtvistade eller kränkta rättigheter lagligen gällande. Af domstolarnes sammansättning — om af allena lagfarne män eller af en eller flere lagkunnige, som vid sin sida hafva ett antal icke-lagfarne, för att antingen deltaga i pröfningen af alla rättsärenden eller blott afgifva yttrande, rörande faktiska förhållanden, o. s. v., af sjelfva sättet för dessa domstolars verksamhet och omfånget deraf — beror i väsendtlig mån hela karakteren af proceduren, om den skall blifva hufvudsakligen skriftlig eller muntlig eller en förening af beggedera, om i brottmål inquisitorisk eller accusatorisk procedur eller en sammansättning af båda skall äga rum, eller om i civila mål den skriftliga förhandlingen i processförfarandet blir den rådande. I anledning af detta nära samband mellan domstols-organisationen, sättet för domstolarnes verksamhet och dess omfång, formerna vid sjelfva procedere och i viss mån äfven bevisningen, kan det derföre i allmänhet icke vara ändamålsenligt att söka genomföra en mera genomgripande förändring särskildt med afseende på någon *viss* allmän domstol eller dess verksamhet, emedan sådant antingen rubbar sammanhanget i Rättegångsbalkens öfriga delar eller lätt kan komma att medföra följder, som icke alltid kunna på förhand beräknas. Är en reform i vårt rättegångssätt af behovet påkallad, hvilket jag villigt erkänner, bör man ock, enligt min tanke, taga rättegångsordningen i sin helhet under öfvervägande och deri, i ett sammanhang, göra de nödiga rättelserna, hvarigenom man åtminstone kan hoppas att bibehålla den i all lagstiftning så ytterst viktiga *konsequensen* och göra den gällande i genomförandet af de grundsatser, hvarpå hela rättegångsordningen skall hvila. Jag vet visserligen, att man härvid skall möta mig med det inkastet, att man, under en följd af år, har lyckats att tid efter annan vidtaga ganska viktiga förändringar såväl i den allmänna privaträtten som i den gällande kriminalrätten och att just dessa småningom genomförda, delvis gjorda förändringar af Missgernings- och Straff-balkarne i 1734 års lag slutligen gjort det möjligt

att få 1864års nya Strafflag antagen och dermed den fullständiga ombildningen af hela den svenska kriminalrätten fulländad. Men härvid måste erinras, att det mycket väl kan låta sig göra att ändra bestämmelserna i den allmänna privaträtten, rörande vissa rättsinstitutioner, såsom t. ex. arf, testamente, giftorätt o. s. v., utan att i sin helhet ombilda privaträtten, alldenstund nämnde rättsinstitutioner icke stå till hvarandra eller öfriga delar af nämnde rätt i det oskiljaktiga sammanhang, att en förändring i ena delen nödvändigt skall rubba eller verka störande på beståndet af alla de öfriga. På samma sätt är förhållandet med kriminal-lagstiftningen. Man har utan olägenhet kunnat eiter hand förändra lagens bestämmelser rörande stöld, rån, bedrägeri och förfalskning, mord, dråp m. m., emedan en ändring i bestämmelserna rörande sådana klasser af brott icke ovillkorligen upphäfver konsekvensen i kriminal-lagstiftningen eller verkar skadligt för en generel reform af Strafflagen i dess helhet. Förhållanderna äro derföre väsentligen olika, då det gäller en förändring i den civila lagen eller i brottmålslagen och då fråga är om reformer i Rätttegångsbalken.

Betraktar man nu rätttegångsordningens historiska utveckling, visar det sig, att så väl domstolarnes organisation som sjelfva proceduren hos oss varit under århundraden grundad på långvarig sed och att den erhållit sin vidare utveckning genom nya rättsbruk, som efter hand vunnit upptagande i lagen. 1614års Rätttegångs-ordinantia och 1615års Rätttegångs-process, hvilka icke blott allra först tillskapade en permanent kollegial öfverdomstol med stadgad verksamhet, utan ock grundlade en bestämd instansordning, åvägabragte härigenom den första egentliga reform af den gamla, af främmande rättsbruk visserligen till en del berörda, men dock på egendomlig grund utbildade svenska processen. 1734års lag endast närmare bestämde detaljerna af den under Gustaf II Adolfs tid anordnade rätttegångsordningen och upptog i Rätttegångsbalken hvad praxis redan länge börjat godkänna. Sedan dess har lagstiftningen på detta område hufvudsakligen visat sig verksam, dels i grundläggningen af Högsta Domstolen och i de föreskrifter, som deraf voro en nödvändig följd, dels i den år 1849 verkställda indragning af åtskilliga privilegierade domstolar samt af tvenne allmänna underrätter, kämnars- och lagmansrätterna, hvilkas upphäfvande lagkomitéen redan 1815 förordat; men i öfrigt hafva Rätttegångsbalkens föreskrifter förblifvit nära nog oförändrade.

I utlandet har, under närvarande århundrade, lagstiftningen för rätttegångsväsendets ordnande utvecklats en särdeles vidsträckt verksamhet, och de flesta stater, om man undantager England, hafva antagit nya lagar för så väl civil- som kriminalprocessen. Frankrike har härvid gått förut och gifvit exemplet, och de nya lagar, som i sådant afseende kommit till stånd i Schweiz, Italien, Grekland, Tyskland, Ryssland o. s. v., hafva med större eller mindre modifikationer upptagit de grund-

satser, som återfinnas i den franska *Code de procédure civile* eller i *Code d'instruction criminelle*. Denna så att säga allmängiltighet, som dessa grundsatser tillvunnit sig inom de europeiska samhällena, torde kunna få anses innebära bevis om deras riktighet och öfverensstämmelse med den nuvarande, europeiska civilisationens kraf. Äfven lagkomitéen och lagberedningen hos oss hafva i många fall sökt i den svenska lagstiftningen införa flera af de nämnda grundsatserna, lämpade efter våra förhållanden, och i sådant afseende äfven rätteligen föreslagit Rättegångsbalkens skiljande i tvenne delar, en för civil- och en för kriminalprocessen. Och det är att lägga vikt vid den omständigheten, att, vid de reformer i processen, som i utlandet blifvit genomförda i senare tider, har man i de flesta fall betraktat saken från synpunkten af nödvändigheten att i ett sammanhang ombilda vare sig civil- eller kriminalproceduren och att ställa denna i ett naturligt samband med domstolsorganisationen. Denna verksamhet, i nu antydd riktning på processrättens område, har isynnerhet yttrat sig efter 1848—49årens revolutionära rörelser och äsyftat hufvudsakligen afskaffandet af inquisitorisk procedur och införandet af accusatorisk i brottmål, jury, muntligt förhandlingssätt vid domstolarne och offentlighet dervid o. s. v. Exempel härpå genom nya rättegångsordningar i brottmål lemna Preussen 1849 och 1867, Österrike 1853, Oldenburg 1857, Braunschweig 1858, Grekland och Baden 1864, Hessen 1865, Ryssland 1866 samt Sachsen och Würtemberg 1868. För närvarande äro under utarbetande nya sådana lagar för Österrike, Nordtyska Förbundet och för Italien; och bland stater, som under de senare åren antagit nya rättegångsordningar i *civila* mål må likaledes nämnas Braunschweig och Hannover 1850, Oldenburg 1857, Baden, Grekland och Ryssland 1864, Italien 1865, Würtemberg 1868, hvarförutan förslag blifvit uppgjorda till nya civil-processordningar för Preussen, Österrike, Holland, Danmark m. fl.

Hvilka svårigheter som uppstå genom att lösrycka en *del* af rättegångsordningen, för att deri åstadkomma en förändring, ådagalägger bäst det nu ifrågavarande förslaget till "stadga angående allmänna underdomstolarne på landet m. m". Det har till hufvudändamål att söka åstadkomma en reform i häradsrätternas "*arbetssätt*"; men förslaget har icke kunnat genomföras utan att i sammanhang dermed andra förändringar blifvit ifrågakända såsom:

dels ändring i nämndens väljande och domfört antal af nämndemän, samt införandet af en ny institution af en quasi-ordinarie domare vid sidan af den ordinarie domhufvanden;

dels ändringar i åtskilliga lagens rum, hvilka upphävas såvidt de angå häradsrätt, men i öfrigt skola fortfara att gälla, hvilket icke kan annat än förorsaka oreda, samt

dels ändringar i det för under-rätt i stad och på landet gemensamma i kontumacialförfarandet.

Hela förslaget har härigenom af helt naturliga skäl fått en större omfattning, än som afser "*arbetssättet*" vid häradsrätterna. Detta har ock gjort att förslaget äfven måst tilläggas den evasiva titeln af "*stadga angående underdomstolarne å landet, m. m.*", och det hela har blifvit sådant, att det svårligen kan, såsom man synes hafva föreställt sig, inpassas i en fullständig ny Rättegångsbalk, vare sig den af lagberedningen utarbetade eller någon annan sådan. Jag yttrar detta icke såsom något klander emot hrr kommitterade, utan allena såsom ett bevis på svårigheten, ja, man kan hardt nära säga, omöjligheten att lämpligen partielt fördela den del af Rättegångsbalken, som afser underrätt på landet, utan att göra sådant i sammanhang med en omarbetning af hela vår rättegångsordning.

Förslaget har, enligt hvad kommitterade omförmält, till sitt förnämsta syftemål att åstadkomma *större skyndsamhet* vid ärendens behandling vid häradsrätterna. Det är också just långsamheten i rättegången vid domstolarne på landet, som länge utgjort föremål för en allmän klagan. Visserligen är det sannt, att den nuvarande långa tidrymden mellan hvarje återkommande tingstermin måste i hög grad bidraga till en allt för stor långsamhet i lagskipningen, och tätare domstolssammanträden skulle utan tvifvel kunna icke obetydligt förkorta den nu vanliga tidsutdräkten för processers afslutande vid häradsrätterna; men den egentliga och förnämsta orsaken till fördröjandet af rättegångars slut i anledning af uppskof från det ena tinget till det andra, måste i de flesta fall sökas i parternas bristande förmåga att sjelfva kunna föra sin talan, samt i okunnighet om de bevis, som erfordras för gjorda påståenden eller invändningar. Denna oförmåga, denna okunnighet föranleder nu med nödvändighet flera uppskof från ett ting till ett annat och måste fortfarande verka till en obehörig långsamhet, intill dess en juridiskt bildad sakförare-corps hos oss kommit till stånd, hvilken kan lyckas tillvinna sig och göra sig förtjent af allmänhetens förtroende vid utförandet af rättegångar. Först då, när skicklige och rättrådige sakförare komma att leda de flesta rättegångar vid våra underdomstolar och planmässigt i rättegångens början framlägga bevisningen till bestyrkandet af anförda fakta, kan man hoppas att se önskvärd skyndsamhet rådande vid rättegångsmålens behandling. Men för parter är i alla händelser ej *skyndsamhet* ensam nog; *säkerhet* för en fullt riktig uppfattning af alla anförda fakta, jemte de omständigheter, som skola komma under domarens pröfning, är af ännu större vikt; och då ett förslag, som visat sig icke kunna inskränkas till blott ändringar i arbetssättet vid häradsrätterna, skulle utarbetas, föreställer jag mig, att det hade varit fullt riktigt att äfven taga i öfvervägande de förändringar i gällande lag angående häradsrätterna, som kunde betrygga nämnde säkerhet. Med all aktning för den domare-corps, som handhafver rättvisans skipande vid häradsrätterna — en domare-corps, som i upplysning, sträng rättrådighet och sann nitälskan

för sitt kall kan mäta sig med hvilket lands som helst — torde det dock böra medgifvas, att det i *princip* icke kan vara riktigt, att i dens hand, hvilken såsom rättens ordförande leder domstolsförhandlingarna, äfven lägga en *nästan oinskränkt makt öfver protokollet*. Det är visserligen sannt, att nämnden är och bör betraktas såsom en kontrollant öfver hvad under rättegången förekommer, och att lagen äfven i vissa undantagsfall föreskrifver att protokollet skall i parternas närvaro genast justeras; men det är klart, att när protokollet, såsom vanligen är händelsen, först någon tid efter förhandlingen uppsättes, kan nämnden, vid massan af förekommande mål, omöjligen i minnet bevara alla detaljer eller just de vid gjorda erkännanden eller medgifvanden begagnade *ordalag*, på hvilka dock bevisningen måhända kan vara bygd. Den gifna följden af detta förhållande måste vara den, att nämndens kontroll öfver protokollet är och förblifver i de flesta fall af icke den ringaste betydighet. När nu lagen tillerkänner vitsord åt det af domaren sjelf öfver förhandlingarna förda protokollet, såsom *han* upptecknat detsamma, stå alltså parterna utan allt skydd emot de oriktigheter, som, vare sig af glömska eller af missuppfattning af parternas anföranden, i protokollet kunnat insmyga sig; och dock är det möjligt att sakens hela utgång blir af dessa oriktigheter i väsendtlig mån beroende. En domstolsorganisation, som fortfarande försätter parter i en sådan ställning gent emot domaren, kan omöjligen vara *tidsenlig*. Den måste förr eller senare påkalla en nödig förändring till ett bättre tillstånd med garantier för en *säkerhet* vid sakprotokollets riktiga uppfattning, hvilken nu icke finnes.

Angående *sättet* huru en sådan nödig, för närvarande allena på domhafvandens redlighet och skicklighet hvilande, *säkerhet* må kunna vinnas i förening med en önskvärd *skyndsamhet* i rättsärendens behandling vid häradsrätterna, derom kunna meningarne vara delade. Att vid domarens sida sätta en särskild ansvarig protokolls-förande, kan vid första påseendet synas vara en både enkel och fullt tillräcklig åtgärd; men en närmare undersökning skall säkerligen visa, att olägenheterna skulle komma att öfverväga de väntade fördelarne. Det enda rationella synes vara, att underrätt på landet, i likhet med underrätt i stad, organiseras såsom en permanent, kollegial domstol, bestående af tre lagfarne män, hvilka på bestämda rättegångsdagar sammanträda och att protokollet öfver förhandlingarna blir föremål för ordentlig justering. En ledamot af rätten kan då göras ansvarig för protokollet i civila mål och en annan för protokollet i brottmål, under gemensam kontroll af de öfriga, i hvardera fallet icke protokolls-förande ledamöterna. Endast så torde den erforderliga säkerheten i afseende på protokollets öfverensstämmelse med de verkliga förhandlingarna kunna vinnas, och tillika, genom de återkommande bestämda rättegångsdagarna, rättvisan göras för allmänheten lätt tillgänglig och skyndsamhet i rättegången beredas.

Endast genom att bringa alla våra underrätter till *permanenta* kollegialrätter lärer man kunna hoppas, att här i landet få se en bildad saksförare-corps uppstå, hvilken kan erbjuda allmänheten ett både godt och pålitligt biträde i rättegångars utförande.

När nu en förändrad organisation af underrätterna på landet blifvit ifrågakämd, synes det mig hafva väl *förtjenat att undersökas*, huruvida icke hos oss skulle vara möjligt att åvägabrunga en förening af landt- och stadsdomstolar, åtminstone i södra och mellersta Sverige, med undantag allena för de städer, hvilka, till följd af en större folkmängd, hafva sin egen jurisdiktion. Må man besinna, att de förhållanden, hvilka fordom gjorde särskilda underdomstolar för stad och landsbygd nödvändiga, nu mera, till följd af friare bestämmelser om, bland annat, idkande af handel och näringar, helt och hållet försvunnit. De nya kommunallagarna hafva ock befriat borgmästare och rådmän från en mängd kommunala göromål, hvarmed de förut voro betungade, och dessa embetsmäns sysselsättningar hafva nu i allmänhet i de mindre städerna så betydligt förminskats, att de lagfarne ledamöternas inom rådhusrätterna tid borde kunna egnas åt en vidsträcktare domareverksamhet än som för närvarande sker. När alltså den fordom berättigade skilnaden mellan stad och land, mellan stadsrätt och landsrätt, i det närmaste försvunnit, förefinnes icke heller längre skäl att bibehålla olika organiserade underdomstolar för land och stad; och då, såsom jag antydte, en kollegialt sammansatt, permanent domstol af lagfarne män lemnar mera betryggande garantier både för rättvisans säkra skipande och skyndsamhet i rättsärendens behandling, än de nuvarande häradsrätterna erbjuda, torde det icke anses obehörigt att påstå, att landsbygden, der lokala hinder icke möta, borde få komma i åtnjutande af samma fördelar af den kollegiala domstolsinrättningen, som städerna redan äga. Jag upprepar det derför, att det hade synt mig väl värdt att undersökas, om icke i de flesta delar af södra och mellersta Sverige, hvarest bekväma kommunikationsanstalter redan finnas eller förberedas, krets- eller distriktsdomstolar, såsom gemensamma underdomstolar för stad och landsbygd, och bestående af tre lagfarne män, möjligen skulle kunna organiseras till lämpligt antal inom hvarje län, och hvartill erforderlig personal borde kunna erhållas bland häradschefdingar samt borgmästare och lagfarne rådmän från städer med en folkmängd af mindre än t. ex. 10,000 invånare; åtminstone torde behovet af lagfarne personer utöfver den tillgång, som sålunda redan finnes, icke blifva stort och kostnaderna för en sådan förändring derför icke synnerligen betydande. Men för att kunna uttala ett bestämdt omdöme i detta hänseende, erfordras undersökningar, hvilka jag icke haft tillfälle att anställa, hvarför jag ock endast kunnat *antyd*a i hvad riktning en reorganisation af underrätterna synes mig böra gå, för att leda till det önskade målet — *enhet, skyndsamhet och säkerhet i lagskipningen* vid underrätterna i riket. Jag anser det ock, äfven ur andra synpunkter,

vara särdeles önskvärdt, att kollegiala, för stad och landsbygd gemensamma krets- eller distriktsdomstolar kunde anordnas, emedan derigenom skulle beredas en större möjlighet dels för genomförandet af en annan högst viktig reform, nemligen införandet af ordentliga fastighetsböcker, hvilket för närvarande torde möta oöfvervinnerliga svårigheter, så länge häradsrätterna på landet skola förblifva hufvudsakligen organiserade såsom de nu äro, dels för att sportelväsendet må kunna afskaffas och under domares löner göras fasta i likhet med domares i öfverrätterna — en förändring, som utan tvifvel skulle verka mycket helsosamt i flera riktningar, ehuru det är att förutse, att en sådan reform alltid skall från underdomarnes sida möta ett mycket starkt motstånd.

Innan jag slutar dessa allmänna anmärkningar, vill jag tillägga, att det synes mig hafva varit vida mer att föredraga, om kommitterade hade med några jemkningar föreslagit antagandet af 2:dra kapitlet i förra delen af lagberedningens förslag till Rättegångsbalk, än att på egen hand utarbета och framlägga ett fristående förslag till "Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet m. m." Nämda kapitel leder till samma *skyndsamhet* som kommitterade afsett genom tätare domstolssammansättningen; det hvilat på fasta, konsekvent genomförda principer och utmärker sig för enkelhet och reda i uppställningen. Då nu erfarenheten under de sista 20 åren ådagalagt, att alla viktigare reformer i vår lagstiftning hufvudsakligen skett i öfverensstämmelse med de af lagkommittéen eller lagberedningen gjorda förslag till den svenska rättens ombildande, och de reformer, som stunda för Rättegångsbalkens förbättrande, sannolikt äfven komma att gå i den af lagberedningen angifna riktningen, är jag af den mening, att det hade varit i många afseenden klokare att hufvudsakligen med några mindre ändringar fasthålla vid lagberedningens förslag, som är ett med konsekvens genomfördt helt, än att tillskapa en ny stadga, som icke låter sig förena med andra delar af Rättegångsbalken. Hade man beträdd denna väg, skulle ock den fördel kunnat vinnas, att, om en partiel förändring af Rättegångsbalken nu anses absolut nödvändig, denna förändring skall kunna *lättare* bringas i harmoni med kommande förbättringar af rättegångsordningen, vare sig genom antagande af lagberedningens förslag till ny rättegångsbalk i sin helhet eller vissa delar deraf, än om kommitterades förslag skulle vinna bifall och blifva lag. Ty ehuru kommitterade säga i motiven (sid. 26), att det ifrågavarande förslaget är så uppställt, att det till stor del torde kunna, utan mycken förändring, inrynnas under särskilda kapitel i en ny rättegångsbalk synes likväl med fullt skäl kunna ifrågasättas, huruvida förslaget låter sig på detta sätt tillgodogöras.

De uti förslaget framställda nya principer, hvilka stå i sammanhang med det afsedda ändamålet att i häradsrätternas *arbetssätt* åstadkomma större skyndsamhet, äro förnämligast följande, nemligen:

- 1:o) att de ordinarie tingens antal skola ökas, så att i domsaga af ett tingslag skola årligen hållas 11 sådana ting, i domsaga af 2 tingslag 6 sådana ting och i domsaga af flera än 2 tingslag 3 ordinarie ting hvarje år; dock att i tingslag, der endast ett eller 2 ting för närvarande årligen hållas, skall förblifva vid hvad hitintills varit stadgadt; men att konungen må äga att om flera tings hållande förordna, likväl så, att högsta antalet af 11 ordinarie ting i tingslaget icke öfverskrides;
- 2:o) att vid ordinarie domarens sida kan ställas en *quasi-ordinarie domare*, eller så kallad "*biträdande domare*"; samt
- 3:o) att nämndemännens antal i domför nämnd minskas för att, vid tätare återkommande ting, äfven minska nämndens tjenstgöringsskyldighet.

Då det är på dessa grundsatser, som förslagets särskilda detaljer äro stödda, lär det vara på den uppmärksamheten företrädesvis bör riktas. Kunna de anses fullt riktiga och ändamålsenliga, ligger det jemförelsevis mindre vikt derpå, om några smärre brister vidlåda detaljerna; äro återigen nämnde grundsatser föga egnade att åstadkomma någon verklig förbättring, eller kunna de till och med verka skadligt, måste deraf följa, att hela förslaget bör förkastas.

Vidkommande nu den första delen, eller det ökade antalet af ordinarie ting, så är onekligt, att oftare återkommande ordinarie domstolssammanträden måste bereda allmänheten fördelen af att lättare kunna anlita domarens biträde, och en större tidsbesparing, än hittills varit möjlig, vinnas för rättegångsmålens slutliga afgörande. Men frågan är den, *huru* en ändring af gällande lag bäst bör ske för att leda till ett godt och ändamålsenligt resultat. Lagkomitéen och lagberedningen hafva uppgifvit en sådan utväg, bestående deri, att såsom regel skulle stadgas, att hvarje domsaga å landet (äfven om den består af flera härader) skall utgöra ett tingslag med en tingsstad, der tvenne ordinarie ting årligen skola hållas med allmän rättegångsday hvar fjerde vecka, sex gånger under första tinget (vårtinget) och tre gånger under andra tinget (höstet). — Undantag härifrån skulle göras endast för de mera glest bebodda delarne af landet, för hvilka särskilda bestämmelser härutinnan, efter omständigheterna, skulle meddelas. Det remitterade förslaget åter indelar domsagorna i flera kategorier med olika antal ting, såsom domsagor med ett tingslag, hvori 11 ordinarie ting årligen skulle hållas, eller ett ting i månaden, utom i Januari; domsagor med 2 tingslag och 6 ordinarie ting i hvarje tingslag årligen, med ett ting hvarannan månad i hvardera tingslaget; domsagor med 3 eller flera tingslag med 3 ordinarie ting årligen; samt slutligen äfven domsagor med flera än ett tingslag, hvarest, efter konungens förordnande, flera ordinarie ting, än nu är sagdt, skulle komma att hållas, dock icke utöfver 11 i hvarje tingslag. Såsom hufvudsakligt skäl för en sådan indelning anföres,

att förslaget, om det antoges, "skulle genast kunna träda i verksamhet, fullkomligt oberoende af *administrativa* förfoganden".

Vid en jämförelse mellan begge dessa förslag att åstadkomma tätare återkommande lagtima domstolssammanträden på landet, måste jag obetingadt gifva företrädet åt det förstnämnda, af lagkommittéen och lagberedningen framställda, ehuru jag skulle önska att någon jemkning deri måtte göras. Om *en* lagfaren domare med biträde af nämnd fortfarande skall utgöra underrätt på landet, och man vill, till lättnad för parter och till rättegångsärendenas tidigare afgörande, än nu är fallet, att ordinarie rättegångsdag — med undantag endast för de nordliga, glest befolkade orterna — en gång i månaden, med ferier i Januari och under högsommaren, skall hållas, är lagberedningens förslag det mest rationella. *En* domare i *en* domsaga med *ett* tingsställe, så lyder grundsatsen, hvaraf följer att domsagorna böra delas, der det ej redan skett, så att det må blifva möjligt att genomföra principen öfverallt, hvarest lokala förhållanden icke lägga hinder i vägen. Utaf motiven till komiterades förslag (sid. 52) kan inhemtats, att bland de 103 domsagor, som för närvarande i riket finnas (Säfvedahls härads dock icke deri inbegripen), utgöra 14 hvardera ett tingslag; att 4 domsagor, bestående af flera härader, hafva gemensam tingsstad och äfven lätteligen kunna bringas till ett tingslag hvardera; och att, af de öfriga domsagorna, 48 skulle kunna anordnas hvardera till ett tingslag med ett för hvarje tingslag gemensamt tingsställe. Följaktligen skulle grundsatsen om anställandet af en domare i ett tingslag med ett tingsställe kunna utan svårighet genomföras i 66 domsagor, och, enligt hvad kommitterade anmärka, genom delning af några domsagor ytterligare utsträckas till 12 andra, eller tillsammans till 78 domsagor i riket. Af de återstående 25 domsagorna anses 17 kunna bestå såsom domsagor med 2 tingslag i hvardera, hvaremot de 8 större domsagorna — Westerdalarnes, Ångermanlands södra, Westerbottens södra och norra, äfvensom domsagorna i Jemtland och Norrbotten — icke lära² ens till domsagor med 2 tingslag kunna sammanläggas.

Riktigast vore utan tvifvel att äfven nämnde 17 domsagor skulle delas på det sätt, att af dem erhöles 34 sådana, hvardera med ett tingsställe; men man torde för närvarande nödgas afstå från all tanka derpå, enär dels säkerligen ett lönetillskott skulle erfordras åt häradshöfdingarne i alla dessa, med afseende på inkomster, mycket reducerade nya domsagorna, dels en så stor tillökning i domsagornas nuvarande *antal* torde komma att allt för betydligt och i en omfattning, som icke kan vara åsyftad, inverka på de konstitutionella förhållanden, som af antalet ledamöter i andra kamraren äro beroende. Det måste i alla händelser anses såsom en synnerlig vinst, om, genom en sammanläggning af härader och anordning af gemensam tingsstad för hela domsagan, redan i 78 af rikets samtliga domsagor ordinarie rättegångsdagar i hvarje

månad, med undantag för ferietiden, skulle kunna beredas. Att i de nordliga länen status quo måste tills vidare bibehållas, må man fördraga, till dess mera gynnsamma förhållanden kunna efter hand äfven der medgifva något tätare domstolssammanträden.

Lagkomiteén och lagberedningen hafva bibehållit benämningen *ting* för att utmärka en *rättegångstermin*, deraf vårtinget med 6 allmänna rättegångsdagar, 4 veckor mellan hvarje sådan rättegångsdag, och hösttinget med 3 allmänna rättegångsdagar, 4 veckor mellan hvarje, samt derjemte stadgade jul- och sommarferier. En sådan anordning är ganska ändamålsenlig, emedan den icke rubbar den gamla uppfattningen af ett ordinarie ting såsom ett afslutadt helt för sig, och föranleder icke heller några förändringar i lagarna om lagfart, äktenskapsförord m. m. Om ett mål icke genast kan afgöras, kan det icke heller medföra någon nämnvärd olägenhet att uppskjuta detsamma från den allmänna rättegångsdagen i ena månaden till nästa allmänna rättegångsdag i nästföljande månad o. s. v. Men det ifrågavarande förslaget följer en motsatt väg och betraktar hvarje ordinarie sammanträde, afsedt att hållas den första tisdagen och följande dagar i månaden, såsom ett afslutadt helt och benämner det äfven *ting* och erhåller derigenom i domsagor af ett tingslag ej mindre än 11 ordinarie ting, och i domsagor af 2 tingslag med ordinarie ting i hvarannan månad i hvardera tingslaget 12 sådana ting årligen, hvilket antal dock, efter pröfning af konungen, skulle kunna ökas ända till 22 ordinarie ting hvarje år. Härigenom måste emellertid uppstå mångahanda olägenheter, när handläggning af mål eller utslags afkunnande skola uppskjutas, och de föreskrifter härom, som förslaget innehåller i 24 §, synas ingalunda lyckliga och torde blifva till och med omöjliga att tillämpa. Det lär icke kunna annat än förefalla ofornligt, att en stor massa mål alltid skulle komma att uppskjutas från t. ex. 1:sta tinget till det 3:dje, med förbigående af det 2:dra tinget; eller att i mål, som på 1:sta tinget handlagts, utslag skulle afkunnas på första rättegångsdagen af 2:dra tinget. Och att, i alla de fall, då dom ej genast kan afsägas, domaren skall, såsom förslaget förutsätter, vid målets handläggning tillkännagifva på hvilken dag sådant ske skall, torde i mera invecklade rättegångsfall förblifva overkställbart.

Genom den betydelse af *ting*, som i förslaget gjorts gällande, har blifvit nödvändigt att äfven föreslå ändringar i 8 kap. 1 § Giftermålsbalken, 9 kap. 4 § Ärfdebalken, 4 § 2 p. af Kongl. Förordningen den 24 September 1861 samt att, beträffande hvad lag och särskilda författningar innehålla om uppbud å fast egendom å landet, göra ett tillägg af innehåll, "att å den ort, der flera än tre lagtima ting årligen hållas" samt tre uppbud å den fasta egendomen höra meddelas, uppbuden väl skola fortgå "ting efter ting, utan afbrott, men lagfarten anses slutad först å det ting, som näst" följande år infaller i den månad, då första uppbudet meddelas". Men alla dessa

föreslagna ändringar i civillagen, äfvensom en mängd dermed i sammanhang stående nya stadganden, hade förblifvit obehöfliga, derest det gamla begreppet af *ting*, här, såsom i lagkomitéens och lagberedningens förslag skett, bibehållits; och det bör icke förglömmas, att alla icke oundgängligen nödiga rubbningar i civillagen böra, af lätt insedda skäl, vid uppgörandet af ändringar i rättegångsordningen, så vidt möjligt undvikas.

Tager man härjente i öfvervägande, att rättegångsmålen säkerligen icke komma att blifva lika fördelade på alla de särskilda ordinarie tingen; att i domsagor af 2 tingslag en icke ringa tid skall för domaren förspillas på resor, om 22 ordinarie ting skola hållas årligen, och han icke har bostad vid ena tingsstället, och att vid afslutandet af alla dessa särskilda ting en mängd små bestyr, såsom upprättande af saköreslängd, uppgörande af förteckning på uppbud, lösöreköp m. m. skola, oftare än förut, förekomma, synes det mig klart, att domaren skall, genom de föreskrifter, som förslaget innehåller, komma att tillskyndas onödigtidsspillan och hvarjehanda andra olägenheter, hvilka deremot kunna undvikas, om ett förslag i den hufvudsakliga syftning, som lagberedningen framlagt, skulle vinna bifall.

I nära sammanhang med de i förslaget gifna föreskrifter om tätare återkommande ting, står äfven bestämmelsen om en så kallad "*biträdande domare*". Grunderna för denna bestämmelse äro angifna i §§ 12 och 13. Enligt förstnämnde § skulle ordinarie domaren, om han anser sig tarfva biträde i tjenstutöfningen, kunna anmäla sådant hos vederbörande hofrätt, jemte uppgift på den person, han önskade dertill erhålla, hvarefter hofrätten, som icke skulle ega att pröfva *behovet* af biträde, utan allena den föreslagna personens skicklighet, hade att meddela förordnande för "*biträdande domare att tjenstgöringen med den ordinarie domaren dela*". Denna delning af embetsutöfningen skulle, enligt § 13, bero allena af ordinarie domaren, och den biträdande domaren skulle vara pliktig att, efter ordinarie domarens "*uppdrag*", i hans ställe, *förrätta allt hvad till domareembetet hör, med undantag af de lagtima tingen*; dock att biträdande domaren skulle anses behörig att äfven "*utan särskildt uppdrag*", i domarens hemvist, då denne ej är när, mottaga handlingar, som till domareembetet böra ingifvas, utfärda stämningar samt meddela afskrifter och bevis ur rättens minnesböcker eller andra allmänna handlingar, som äro under domareembetets vård.

Införandet af en sådan ny institution i vår processrätt anser jag i hög grad betänkligt och ledande till följder, nedsättande för domareembetet och verkande rubbning af det stora förtroende, som allmänheten hittills med allt skäl fäst vid detta embete. En sådan institution, om den verkligen vunne inträde, skulle tillskapa *tvenne* till antalet temligen lika talrika domarecorpser på landet, en *ordinarie-domare-*

corps och en *quasi-ordinarie-domarecorps*, den förra i en *oberoende* ställning, den andra deremot helt och hållet *beroende*, icke blott i hvad inkomst af embetsutöfningen beträffar, utan ock i hvad göromålen i allt vidkommer, undantagandes de lagtima tingen. Den af sin principal, ordinarie domaren, beroende biträdande domaren skulle, om förslaget blefve lag, komma att draga *tyngsta* och *besvärligaste* delen af domare-embetet; ty det är klart, att en sådan anordning i regeln skulle för den ordinarie domaren komma att innebära en stark lockelse att, för möjligast billiga pris, skaffa sig en biträdande domare, hvilken icke kunde såsom alldeles oskicklig underkännas. Sedan hofrätten meddelat förordnande för ett år i sender, skulle denne biträdande domare, på muntligt eller skriftligt uppdrag af ordinarie domaren, förrätta alla *urtimning i brottmål*, hålla alla *husesyner* och andra *syneförrättningar*, *konkurssammanträden* och *fastighetsvärderingar*, utgifva *gravationsbevis*, *vederhäftighetsbevis*, *bevis om innehafvande af förmynderskap* m. m., som taga tid och arbete i anspråk och kunna medföra *ansvar*. Det vore onekligen för den ordinarie domaren särdeles beqvämt att kunna på detta sätt helt och hållet frigöra sig från både besväret och det stora ansvaret, som åtfölja brottmålslagskipningen jemte en stor del af de domaregöromål, hvilka ligga utanför de lagtima tingen. Men en annan fråga är: kan det vara för det allmänna gagneligt att *hela* kriminaljustieens utöfvande på landet, i synnerhet sedan den nya Strafflagen stadgat en vidsträcktare latitud, än förut varit händelsen, åt domarens pröfning, skall så godt som uteslutande falla i unga, oerfarna händer? eller att en *beroende* person, af hvilken i ersättningsväg måhända icke finnes något att utkräfva för begångna misstag, skall enligt regeln komma att utfärda alla gravationsbevis, vederhäftighetsbevis o. s. v., under det att ordinarie domaren, år efter år, under hela sin tjenstetid, sitter ansvarsfri och tvår sina händer, obekymrad hurudan utgången må blifva eller lidandet för den, som blir offret för den beroende, *quasi-ordinarie-domarens* misstag? Dessa frågor måste enligt min tanka med *nej* besvaras. I motiven till förslaget säges, att det vore "synnerligen önskvärdt (pag. 38) att biträdande domare blifva anställda i *hvarje* domsaga", hvaraf framgår, att man tänkt sig den nya institutionen af en *biträdande* domare vid den ordinarie domarens sida såsom det regelmessiga förhållandet; men tillika erkännes "den allt mer och mer tilltagande *bristen på arbetsbiträde*" (pag. 32) för domaren på landet. Om, vid sådant förhållande, i hvarje domsaga skall finnas en biträdande domare, till bekvämlighet för den ordinarie domaren, lär den oundvikliga följden häraf blifva den, att denne senare måste nöja sig med att såsom sådan mottaga antingen någon från universitetet nyss utexaminerad oerfaren yngling, som är angelägen att få ett domareförordnande, eller ock någon medelmåttigt utrustad person, hvilken förut försökt sig i domarevärf, men icke synes kunna hoppas befordran inom rättegångsverken och således är belåten att

antaga hvad helst som erbjudes honom, till dess en utsigt till dagligt bröd möjligen kan yppa sig på en annan bana. I hvilketdera fallet som helst synes anordningen icke kunna lända till domareembetets fromma, utan snarare till nedsättande af embetet. Det är de ordinarie häradshöfdingarnes *oberoende* samhällsställning, som hittills i väsendtlig mån bidragit att upprätthålla det stora anseende, som tillerkänts landt-domarena i riket. De föreslagna biträdande domarena lära icke kunna ytterligare höja detta anseende, men väl kan man befara motsatsen. Om nu afsigten är, såsom det förljudes, att, sedan den nya institutionen väl blifvit införd i hela riket, begära ett statsanslag till extra arvoden åt den nybildade qvasi-ordinarie domarecorpsen, skulle man, om detta mål möjligen kunde vinnas, snart hafva en sådan i fullständigt skick, men likväl allt fortfarande i en ganska *beroende* ställning; och, äfven om det icke skulle lyckas att så hastigt erhålla något extra arvode åt dessa biträdande domare, skulle dock, för att begagna kommitterades egna ord, "en säker olägenhet af den ifrågavarande institutionen alltid uppkomma, nemligen den, att en ny tjenstemannaklass tillskapades med *anspråk* på Statens kassa". Ja, Statens kassa skulle i alla händelser få vidkännas nya utgifter i anledning af den föreslagna anordningen; ty då de ordinarie häradshöfdingarne icke vidare skulle befatta sig med ransakningar med häktade personer, utan alla sådana ransakningsmål skulle komma att utställas till *ur-tima* ting, blefve den naturliga följden endast ökade rese- och traktamentsersättningar till biträdande domare, hvilka skulle betrakta dessa ersättningar såsom ett slags befattningen åtföljande arvode. I forna dagar funnos så kallade "*Lagläsare*", hvilka ock, på ordinarie domarens uppdrag, med honom delade embetsutöfningen. Det är bekant att stora oordningar deraf föranleddes. Men, äfven om man icke nu, genom den ifrågasatta institutionen af moderna "*lagläsare*", skulle behöfva frukta samma eller likartade missbruk som i fordomtima, ligga dock möjligheterna för missbruk så nära till hands, att skäl icke förefinnes att upprätta en institution, om hvilken man kan äga grundad anledning antaga, att den skall komma att undergräfva i stället att stödja domareembetets anseende.

Jag misskänner ingalunda betydelsen af det skäl, som blifvit anfördt för den ifrågavarande nya institutionen, att nemligen derigenom ordinarie "domaren sättes i tillfälle att, mera oafbrutet än hittills, sjelf förrätta de *lagtima* tingen". Men om det ock för den rättsökande allmänheten må vara ganska angeläget att ordinarie domhafvanden sjelf förrättar de *lagtima* tingen och handlägger dit instämnda tvistemål, åverkansmål, mindre brottmål, de till små protokollen hörande ärenden o. s. v., måste det dock vara af icke mindre vigtt att de mål, som förekomma till afgörande, vare sig på urtima ting — der frågan kan gälla lif, frihetens förlust eller förlust af medborgerligt förtroende för alltid, — eller vid husesyner, syner i jordatvister o. s. v.,

der rättegångsfrågorna kunna vara så många och vidlyftiga att reda, att mera tid dertill erfordras än till och med för ett mindre lagtima ting — blifva behandlade med all den varsamhet, som endast kan väntas af verklig insigt, stödd på en under lång tid förvärfvad erfarenhet. Den fördel, som genom den nya ordningen alltså skulle vinnas, synes mig vara alltför dyrköpt; ty den förutsätter att hela kriminaljusticens handhafvande vid underrätterna på landet skulle *uteslutande hvila i händerna på den i mogenhet och erfarenhet jemförelsevis underlägsna "biträdande domarecorpsen"*; och man bör härvid icke glömma, att den i nya Strafflagen stadgade vidsträckta latituden för domarens pröfning erbjuder åt unga jurister ett rikt experimentalfält för hugskott, som kunna göra rättvisan vacklande, och bereda åt enskilde svåra lidanden.

Jag kan icke föreställa mig, att den nya institutionen af "biträdande domare" skulle, om den i vårt domstolsväsende vunnit insteg, verka särdeles mycket i den riktningen, att "obenägenheten att stanna i domsaga, der få ting erbjudas, och ifvern att tjänstgöra der, hvarest flera sådana stå att erhålla, skulle upphöra". Unga jurister med utmärkta anlag och goda studier skola säkerligen icke vilja i nämnde egenskap under en längre följd af år stanna i den *beroende* ställningen till ordinarie domhafvanden, utan antingen söka sig dit, der tillfälle erbjuder sig att få förestå domsaga i sin helhet eller ock genom tjänstgöring inom de särskilda hofrätterna eftersträfvat både meriter för framtida befordran och en större erfarenhet än den, som kan vinnas genom att på ordinarie härads höfdingens "*uppdrag*" hålla urtima ting och utärta hvarjehanda, som till härads höfdingembetet hör. Det synes ock vara ganska nyttigt för unge män, hvilka söka utbilda sig till dugliga, praktiska jurister, att, genom tjänstgöring både under olika hofrätter och inom domsagor i skild landsorter, lära känna rättegångspraxis inom särskilda delar af riket, och den ökade erfarenhet, som derigenom står att vinna, skall alltid för dem blifva af mycket gagn vid domarembetets utöfning, hvarhelst de än finna anställning.

Jag vet att man skall till stöd för införandet hos oss af den nya institutionen af "biträdande domare" åberopa, bland annat, exempel från Norge, der den ordinarie domaren på landet äfven kan i sina förrättningar använda en substitut. Men en väsentlig olikhet förefinnes, hvilken gör hvarje jemförelse skef. Enligt det remitterade förslaget skulle den "biträdande domaren" handla *på eget ansvar*; i Norge deremot sker all embetsutöfning af substituten *på den ordinarie domarens ansvar*.

Beträffande slutligen den ifrågakämda minskningen i antalet af domför nämnd, kan jag ej underlåta att anmärka, att en sådan minskning från sju till *fem* ledamöter i nämnden icke kan annat än ytterligare *försvaga* den betydelse, häradsnämnden för närvarande äger i vår domstolsförfattning. Nämnden är i denna stund blott en skugga af hvad den fordom varit och tjenar numera egentligen blott till en, om ock högst

ofullkomlig, *kontroll* öfver domarens åtgöranden och att tillhandagå domaren med erforderliga upplysningar om personer och lokala förhållanden inom orten. Men så länge man icke anser sig kunna helt och hållet undvara denna med folkets seder nära införlivade institution, bör det inflytande, den ännu kan utöfva, vårdas och upprätthållas. Den kollektiva rösträtt, som lagen tillerkänner åt nämnden, och hvarigenom nämnden, om alla ledamöterna deri äro ense, kan bestämma rättens beslut, är en gärd åt den allmänna rättskänslan; och den aktning, som beslutet är egnadt att framkalla, beror just deraf, att det är ett *större antal för rättrådighet kände män*, hvilka uttalat detsamma såsom sitt gemensamma omdöme. Om nu detta antal förminskas, skall ock förtroendet till det gemensamma beslut, nämnden kan fatta, förringas, och derigenom ock aktningen för denna urgamla institution än ytterligare reduceras. Jag skattar ganska högt den välgörande inverkan, som nämnden haft att bland Sveriges allmoge nära och underhålla en lagkunskap, som man i andra länder förgäfves söker bland den jordbrukande befolkningen; men jag kan likväl icke undertrycka min öfvertygelse, att förändrade förhållanden säkerligen numera påkalla äfven nämndens utbytande emot nya domstolsinstitutioner, bättre lämpade att motsvara de fordringar på förbättrad domstolsorganisation, som ett mera utveckladt samhällsskick i vår tid kräfver. Bättre är alltså, enligt min uppfattning af saken, att låta nämndens antal förblifva oförändradt intill tidpunkten må vara inne att organisera för stad och landsbygd gemensamma krets- eller distriktsdomstolar med lagfarna ledamöter såsom domstolar i första instans. Om man, i anledning af tätare återkommande domstolsammanträden, anser det nödvändigt att lätta bördan af nämndemannabefattningen, borde detta utan tvifvel ske på annat sätt, än genom minskning af domfört antal nämndemän, hvarigenom, bland andra olägenheter, äfven möjligheten att erhålla de upplysningar, som nämnden kan vara i tillfälle att meddela domaren, förminskas. Blefve nämnden befriad från en mängd uppdrag, hvilka hufvudsakligen bestå uti att gå den administrativa myndigheten tillhanda, skulle säkerligen tingsuppvaktningen icke anses vara af någon betydighet, hvaröfver nämndemännen hade att sig beklaga. Vanligen åtaga sig ledamöterna i häradsnämnden hvarjehanda uppdrag vid tingen, såsom ingifvande till rätten af bouppteckningar, lösöreköpsafhandlingar, lagfarts- och inteckningsansökningar o. s. v., hvarför något arvode är att påräkna, och de nämndemän, som genom ordentlighet och redlighet lyckas förvärfa sig förtroende, finna derföre genom nämndemannabefattningen en inkomst, som ersätter det besvär och den tidsspillan, som med tjenstgöringen i nämnden äro förenade.

De betänkligheter, som jag har funnit vid sjelfva de hufvudprinciper, hvarpå det remitterade förslaget hvilar, äro af den art, att, enligt mitt omdöme, förslaget, om det vunne helgd af lag, skulle mera skada än gagna och säkerligen äfven verka hinderligt

för den mera genomgående omarbetning af vår rättegångsordning, hvaraf denna är i behof. Jag kan derföre icke annat än afstyrka antagandet af förslaget i sin helhet och de i sammanhang dermed ifrågakämda ändringar i åtskilliga lagrum, och anser derföre icke erforderligt att för närvarande ingå i en granskning af förslagets särskilda delar."

Justitierådet *Dreijer* utlät sig: "Behofvet att, till förekommande eller åtminstone minskande af långsamheten i lagskipningen hos häradsrätterne, få dem oftare tillgängliga, — uttaladt i den rikets ständers underdåniga skrifvelse, som legat till grund för det nådiga uppdraget åt komiterade att utarbete nu föreliggande förslag, — har sedan länge varit känt och erkänt. Om ock denna med skäl öfverklagade långsamhet icke uteslutande haft och har sin grund i fåtaligheten af häradsrätternas ordinarie sammanträden, så synes mig dock just i denna omständighet ligga den mest väsendtliga anledningen till nämnda klagan. Om för denna uppfattning skulle behövas något annat stöd än sakens egen beskaffenhet, så anser jag mig äga detsamma i den under tjänsteresor såsom konungens justitiekansler inhemtade erfarenhet om den högst märkliga minskningen i rättegångarnes långvarighet uti de åtskilliga domsagor inom södra Sverige, der, oaktadt saknaden af lagbestämmelse i denna riktning, de lagtima tingen, — sedan de vanliga rättegångsdagarne gått till ända, — blifvit med någon tids mellanrum fortsatta medelst så kallade "kontinuationsdagar". Att således, och jemväl för utjemnande af det härutinnan nu så olika förhållandet mellan stad och land, äfven om likställigheten ej kan göras fullständig, något bör göras, synes mig klart. Vid öfvervägandet af frågan, huru detta bör ske, framställer sig väl sjelfmant också den frågan, huruvida organisationen af våra underdomstolar på landet må med hänsyn till sin sammansättning anses fylla de kraf, som nödig rättssäkerhet fordrar. Till ovansklig heder för våra enmansdomare på landet har, så vidt jag inhemtat, i allmänhet ingen misstro till denna säkerhet låtit sig höras; och behofvet af en förändring i organisationen bör derföre väl ock få antagas icke vara så trängande, som det framställda krafvet på den större skyndsamheten. Ej heller hafva ständerna, när de påfordrade den senare, uttryckt någon önskan i det förra hänseendet. Emellertid, från principiell synpunkt, är jag långt ifrån att bestrida riktigheten af den uppfattning, som fordrar dessa underdomstolars ombildning till kollegiala. Men, äfven med benägenhet för en förändring i sådan riktning, kan jag icke derföre med min röst tillstyrka att alldeles undanskjuta frågan om att, så länge nuvarande organisation äger bestånd, vinna den ändring i arbetssättet, som med möjligen första må afljelpa eller minska *det* onda, hvilket, såsom sagdt är, allmännast öfverklagas. För att kunna för en slik ombildning hysa något mera än benägenhet, för att verkli-gen kunna besluta sig derför och på ett sådant beslut bygga deraf gående konse-

qvenser, fordras en föregående tillförlitlig utredning i flera stycken, på hvilken komiterade icke af det nådiga uppdraget lära ägt anledning att sig inlåta, och som för öfrigt saknas. Utan att verkställbarheten och sättet för verkställigheten äro fullt klara, synes mig uti en fråga af så stor praktisk betydelse något afgörande steg icke kunna tagas. Och när skulle, för öfrigt, den omtalade omorganisationen, äfven om den redan nu vore besluten, kunna inträda? Antagligen endast i mån af nu varande ordinarie häradshöfdingars afgång, då sannolikt ej många af dem skulle på förändringen ingå; och blefve saken derjemte ställd i ett sammanhang för land och stad, med för begge delarne gemensamma underdomstolar, så, utom det att förarbetena till ett beslut derom komme att än mera fördröja detsammes fattande, skulle visserligen äfven med verkställigheten af sjelfva beslutet ytterligare draga ut på tiden. Mig synes det således icke vara skäl att därför, att en genomgripande och, låt vara, rationellare organisation af allmänna underdomstolarne på landet, än den nuvarande, kan finnas önskvärd och i en framtid utförbar, nu uppskjuta den mindre förändring i bestående förhållanden, hvilken endast afser att göra den organisation, som finnes, mera gagnelig än hittills. Om och i hvad mån en sådan förändring komme att verka till hinder för en genomförd omarbetning af vår rättegångsordning, beror dessutom af det sätt, hvarpå förändringen sker.

Vid uppgörandet af ett förslag att, med bibehållande för öfrigt af nu varande förhållanden och utan att framkalla farhåga för sådana hinder, som nyss omnämnts, minska den omförmälda långsamheten, anser jag således, att inga andra frågor böra dermed sammanblandas, än som efter sin natur stå med detsamma i ett ovillkorligt samband. Ju färre stadganden i civillagen, som därför behöfva ändras, desto bättre; sammaledes ock med rättegångsordningen, då det egentligen afsedda målet dock är så partielt. Häruti finner jag en gifven anledning att framför komiterades förslag om månadliga ting, de der skulle hvart för sig utgöra ett, ehuru endast på sitt sätt, afslutadt helt, föredraga lagkomiténs och lagberedningens bestämmelse om ting, såsom utmärkande en rättegångstermin med vissa allmänna rättegångsdagar. Och på det senare sättet torde, i fråga om domstolssammanträdenas antal, det åsyftade ändamålet kunna vinnas utan så många särskilda lagförändringar, som komiterade föreslagit. Den ringa minskning i antalet af sammanträden, som efter ett förslag med den af mig afsedda inskräntare omfattning, jemfördt med komiterades, skulle uppkomma, beror icke på olikheten i tingsbegreppet, utan på en från komiténs åsigt afvikande uppfattning om behovet af uppskof med tingsförhandlingarne under sommar-månaderna. Komiterade hafva, under medgifvande — såsom det synes — af sommar-feriers behöflighet under nuvarande förhållanden, motiverat förslaget om deras totala borttagande, såvidt domaren rör, genom införandet af en "biträdande domare", ty

åt denne, heter det, kunde "synerne", med undantag af ägodelningssynerne, öfverlemnas. Att, äfven der rättigheten att använda den biträdande domaren begagnades, antaga synernes öfverlemnande åt honom såsom regel, förefaller för rättssäkerheten föga önskvärdt. Är frågan om syner i jordatvister eller vattenrättsmål, tyckes regeln snarare böra vara den motsatta. Men dessutom, när det ej vore obligatoriskt för hvarje domare att äga ett sådant biträde, och således dess tillvaro, äfven om denna blefve genom lag medgifven, ändå ej kunde med säkerhet förutsättas, skulle jag fortfarande vilja bibehålla sommarens tingsfred, åtminstone för Juli och Augusti månader, derunder domaren ägde rådrom att egna sig åt handläggningen af syner och ägodelningsmål, och då landsbygdens invånare finge åtnjuta ett, såsom hittills, af tingsbesök ostördt tillfälle för sina sommarsysslor. Hvad angår den så kallade julfreden, så om, såsom jag antager, denna blifvit af komitén tillräckligt utmätt åt domare i domsagor med två tingslag, ser jag ingen grund, hvarför ej samma tids fred skulle vara snarare tillräcklig äfven i domsagor med ett tingslag; och jag har derföre, utan afvikelse från nuvarande stadgande i denna del uti 2 kap. 1 § Rättegångsbalken, trott att i båda slagen af domsagor vårtingen kunde börja näst efter tjugonde dag jul. För öfrigt och med instämmande, äfven från min utgångspunkt, i hvad komiterade anført om grunderna hvarför de nu icke i sitt förslag upptagit bestämmelser om ovillkorligheten af ett enda tingsställe i hvarje domsaga, men gjort denna angelägenhets ordnande till föremål för successiva administrativa åtgärder, har jag föreställt mig att, bättre än genom en vidare sträckt motivering, min mening om hvad nu borde stadgas skall göras tydlig genom att framställa densamma i paragraffform. Endast det torde böra ytterligare förut nämnas, det jag afser att vinna för domsaga med ett tingslag 10 allmänna rättegångsdagar och för domsaga med två tingslag 5 sådana rättegångsdagar, samt att domsaga, som, ehuru nu bestående af mer än ett tingslag, dock hade eller finge en gemensam tingsstad, skulle hänföras till den första kategorien, och domsaga med två tingsstäder, äfven om nuvarande tingslag vore flera, hänföras till den andra; hvaremot, för domsaga med flera tingsstäder än två, nuvarande förhållanden skulle blifva tills vidare oförändrade. Från denna synpunkt och med tillgodogörande till en del af komiterades, till en del af lagberedningens, förslag, skulle åt en stadga angående allmänna underdomstolarne på landet, så vidt fråga är om tätare domstolssammanträden allena, kunna — med ett uti en ingress gjordt förklarande att hvad lag och särskilda författningar innehölle emot stadgans bestämmelser stridande, genom densamma ändrades, — gifvas hufvudsakligen följande innehåll:

§ 1. I de domsagor, hvarom §§ 2 och 3 förmåla, skola årligen hållas två lagtima ting, det ena mellan tjugonde dag jul och midsommar, samt det andra mellan September månads början och Thomedag.

§ 2. Har hela domsagan gemensamt tingsställe, då skall den utgöra ett tingslag. Der skola allmänna rättegångsdagar vara sex under första tinget (vårtinget) och fyra under andra tinget (höstetinget), nemligen, *under förra tinget*: tjugonde dag jul, då den på tisdag infaller, men eljest nästa tisdag derefter, och sedan hvar fjärde tisdag, som inom tingstidens slut inträffar, så räknadt, att alltid fyra veckor blifva mellan hvarje tisdag, som allmän rättegångsdag är; samt *under senare tinget*: första tisdag i September månad, och sedan hvar fjärde tisdag, likasom under förra tinget.

Infaller helgedag på tisdag, som till rättegångsdag nu föreskrifven blifvit, vare nästa söcknedag derefter allmän rättegångsdag; dock skall ändå tiden till nästa allmänna rättegångsdag från tisdagen räknas.

§ 3. Är i domsaga tingsställenas antal två, då skall det område, för hvilket ting å hvarterdera stället hålles, utgöra ett tingslag. I den domsaga skola allmänna rättegångsdagar för hvarterdera tingslaget vara tre under första och två under senare tinget, nemligen:

a) i domsagans ena tingslag, *under förra tinget*: tjugonde dag jul, då den på tisdag infaller, men eljest nästa tisdag derefter, och sedan hvar åttonde tisdag, som inom tingstidens slut inträffar; och *under senare tinget*: första tisdagen i September, och sedan tisdagen i åttonde veckan derefter; samt

b) i domsagans andra tingslag, *under hvarterdera tinget*, de tisdagar, som infalla fyra veckor från hvarje allmän rättegångsdag i förra tingslaget.

Inträffar helgedag på tisdag, hvarom här sagdt är, vare lag, som för slikt fall stadgas i § 2.

§ 4. För de i § 3 nämnda domsagor bestämme hofrätten, på domarens förslag, i hvilketdera tingslaget tingsturerna först skola börjas; och bör dervid sedermera förblifva, der ej hofrätten, på särskild framställning, eller ock konungen pröfvar lämpligt ändring göra. Hvad i thy fall bestämmes varde kungjordt, som om andra påbud till allmän efterrättelse stadgadt är.

§ 5. Å tinget sammanträde rätten klockan tio förmiddagen, och sitte ej på aftonen efter klockan åtta, der ej synnerlig mängd eller vidlyftighet af mål det kräfver. Äro målen flera, än att de å allmän rättegångsdag kunna utföras; vare rätten pliktig att näst efterföljande dagar sammanträda, till dess alla målen förevarit; och kungöre domaren på allmänna rättegångsdagen å hvilken af påföljande dagar hvarje mål, som öfrigt är, skall förekomma, der det ej förut till viss dag utsatt blifvit. Ej må ting

slutas förr än alla de mål och ärenden, som å sista allmänna rättegångsdagen öfriga äro, förevarit och, der de ej till annat ting böra uppskjutas, blifvit afgjorda, ändå att dertill längre tid fordras än som för tinget i § 1 utsatt finnes.

§ 6. Om urtima ting gäller hvad redan stadgadt är.

§ 7. Angående domsaga med flera än två tingsställen göres ej genom förestående §§ ändring i hvad lag och författningar hittills föreskrifvit. Om och i hvad mån för sådan domsaga de i §§ 1, 2 och 3 gifna bestämmelser må tillämpas, ankomme på konungens pröfning, efter menigheternas hörande. Lag samma vare, der för annat tingslag undantag från nämnde §§ erfordras.

§ 8. Tingslags område, så ock om domsaga af ett eller flera tingslag bestå skall, bestämmes af konungen; och skall, i allt hvad till rättegången hörer, gälla om tingslag hvad, genom lag eller författningar, angående härads stadgadt är.

§ 9. I domsagor, hvarom §§ 2 och 3 handla, utfärdas stämning till viss rättegångsdag; och må i fall, der, enligt hittills gällande lag, uppskof i mål bort meddelas från ett till annat lagtima ting, uppskofvet kunna, efter domarens pröfning, ske till viss rättegångsdag under samma eller ett följande ting. Uti dessa domsagor skall, i fråga om påföljd af parts uteblifvande från rätten å utsatt rättegångsdag, för mål af den beskaffenhet, som afses i Rättegångsbalkens 12 kap. 2, 3 och 4 §§, äga tillämpning hvad der i afseende på stadsdomstol stadgadt är, dock så, att rättegångstimman räknas till klockan åtta på aftonen, der ej rätten förr åtskiljes.

Utöfver de lagförändringar, som ofvan antydda förslag innehåller, skulle vidare i de delar, hvilka, enligt den nådiga remissen, äro föremål för Högsta Domstolens utlåtande, erfordras ett stadgande, hvarigenom, — med upphäfvande af hvad i 24 kap. 5 § Rättegångsbalken är föreskrifvet derom, att härads höfding skall skriftligen utgifva dom, innan han från tingsstad reser, om det så tidigt äskas, att det ske kan, vid bot 25 daler, — tillika förklaras, att om tiden för utgifvande af skriftlig dom skall gälla hvad särskildt stadgas.

Uti det föregående har jag föga vidrört frågan om att vid den ordinarie domarens sida ställa en *biträdande domare*, och alldeles förbigått frågan om minskning i antalet af domför nämnd.

I det senare hänseendet är jag hufvudsakligen ense med justitierådet Olivecrona, och detta desto hellre som rikets ständer temligen uttryckligt undanbedt sig nedsättning i nämnde antal, hvarvid de tillika uttryckt den, såsom mig synes, riktiga

tanke, att den befarade olägenheten af nämndemansbestyrets försvärande bättre skulle afhjelpas, om de tingslag, som förenades med hvarandra, berättigades att fortfarande hvar för sig välja fulltalig nämnd, hvarefter, de sålunda valde nämndemännen emellan, deras tjänstgöring vid de gemensamma rättegångsdagarna skulle fördelas. Med hufvudsaken, som angår landtdomstolarnes ökade sammanträden, synes mig af hela nämndemansfrågan intet annat, än nyss vidrörda omständighet, stå i omedelbart sammanhang.

Frågan om den biträdande domaren äger, så vidt jag inser, ej heller något sådant samband med hufvudfrågan, att den uteslutande deraf föranledes; men för öfrigt, på de grunder, som af komiterade och eljest blifvit anförda för sjelfva institutionen, anser jag öfvervägande skäl tala för densamma, om än icke i allo på sätt, som komiterade föreslagit.

Härvid synes mig nemligen först, såsom Göta hofrätt anmärkt, att då i en del af rikets domsagor göromålen icke äro af större omfång, än att de, utan juridiskt biträde och utan olägenhet för allmänheten, kunna af domaren skötas, och det icke torde vara lämpligt att i sådana fall medgifva användandet af biträdande domare, vederbörande hofrätt bör äga att, när domaren anmält behof af sådant biträde, detta behof pröfva; likasom att, sedan hofrätt på domarens anmälan funnit biträde vara behöfligt, sådant för göromålens jemna gång ej heller bör saknas. Efter komiterades förslag skulle förhållandet deremot kunna blifva alldeles motsatt; ty enligt detta skulle hofrätten endast hafva att pröfva om den af domaren till biträde föreslagne vore dertill skicklig, och att derefter förordna honom, hvaraf åter komme att följa, att, derest den föreslagne ansåges icke vara skicklig för förordnandet, saken vore för den gången förfallen, ehuru behofvet blifvit konstateradt.

Ej heller inser jag tillräckligt skäl hvarför i fråga om biträdande domare, mer än vid förordnande af vikarie, hofrätt borde vara inskränkt i rättigheten att utse och förordna skickligaste och lämpligaste person.

Enligt förslaget skulle den biträdande domaren äga att, efter ordinarie domarens uppdrag, i hans ställe förrätta hvad till domarembetet hör, med undantag af de lagtima tingen. Väl bör, enär stadgan skulle handla om de *allmänna* underdomstolarne på landet, den biträdande således icke komma att, i denna sin egenskap, anses behörig att utöfva ordförandeskap i ägodelningsrätt; men då emellertid förslaget häruti af flera annorlunda uppfattats, torde undantagets utvidgning äfven till ägodelningsmålen handläggning böra uttryckas. För öfrigt, hvad angår biträdets behörighet, kan väl, derest hofrättens valfrihet blefve, i olikhet med förslaget, så utsträckt som ofvan är sagdt, farhågan vara mindre, att ju den biträdande domaren skulle komma att få sig anvisade göromål utöfver sin förmåga; men likväl, enär det

ej för hvart fall, när förordnande af biträdande domare komme i fråga, kan antagas för säkert, att hofrätten skulle äga tillgång till förordnande af sådan dertill benägen person, om hvilken jemväl hans förmåga att sköta alla möjligen förekommande mål vore vederlig eller ens antaglig, synes det såsom rättighet till det förenämnda undantagets ytterligare utsträckning borde vara hofrätten för särskilda fall medgifven. Och beträffande bitrådets befogenhet, så vidt den åter gjorts beroende af domarens uppdrag, så synes det mig icke vara tillrådligt att lemna sättet för sådant uppdrags meddelande så utan all närmare bestämning, som enligt förslaget skulle blifva förhållandet, och detta såväl med hänsyn till den biträdande domarens egen ställning i och för hans embetsätgärder, som till parternas betryggande i den rätt, som af någon sådan hans åtgärd varit beroende.

Angående tillförordnade domhufvande är nu genom särskild författning stadgad, att de böra bo inom domsagan. Icke mindre nödig synes en bestämmelse vara om biträdande domares bostad, hvilken dock icke lämpligen torde böra vara annan än i ordinarie domarens hemvist eller åtminstone i dess närhet.

Komiterade torde väl hafva afsett, att för embetsätgärd af biträdande domare icke annan kostnad skulle någon, vare sig kronan eller enskild, drabba, än som skolat tillkomma ordinarie domaren, derest han samma åtgärd lemnat; men, till förekommande af allt missförstånd härutiinnan, synes sådant ock hafva bort uttryckas.

Af ofvan yttrade afvikelser från komiterades åsigt i några af förslagens hufvud-delar, samt af de erinringar, hvartill i fråga om den nya institutionen af biträdande domare jag ansett mig äga anledning, följer, att jag icke kan tillstyrka antagande af de remitterade förslagen."

Justitierådet *Bolin* instämde med Justitierådet *Drejier*.

Justitierådet *Friherre Leuhusen* förmålte: "Undertecknad instämmer hufvudsakligen i det af Justitieråden *Drejier* och *Bolin* afgifne yttrande i fråga om förändradt arbetssätt vid häradsrätterna, så att dessa domstolars sammanträden kunde oftare, än för närvarande äger rum, inträffa, äfvensom af det i bemälde Justitieråd för sådant ändamål uppgjorda förslag till stadga för underdomstolarne å landet och deraf föranledda förändring i 24 kap. 5 § af Rättegångsbalken; hemställande jag likväl, huruvida det ej uti den föreslagna stadgans 9 §, hvilken § innehåller föreskrift om de rättegångstillfällen, till hvilka stämningar skola utfärdas och handlagda, men ej med slut afhjelpna mål skola uppskjutas, borde, för undvikande af onödig tidsutdrägt med målens behandling, med större bestämdhet än af nämnde §:s nuvarande ordalydelse efter min uppfattning följer, stadgas, att å allmän rättegångsdag förbehålls, men ej slutligen handlagdt mål skall uppskjutas till annan allmän rättegångsdag under samma lagtima ting, om sådan ännu återstår, och såvida ej ett längre uppskof antingen blif-

vit af parterna äskadt eller är nödvändigt för uppnäendet af det ändamål, för hvilket uppskofvet erfordrats.

Beträffande åter den del af komiterades förslag, som afser rättighet för underdomare, hvilken ej medhinner att sjelf sköta alla till hans embete hörande göromål, att få annan person förordnad att med sig dela embetsutöfningen, är jag ense med Justitierådet Olivecrona. Skälen emot en slik ny institutions införande äro af bemälda Justitieråd utvecklade. Jag fruktar derjemte, att densamma skulle komma att hafva ett ganska menligt inflytande på utbildandet af yngre jurister. Uti domsagor, inom hvilka de vid lagtima tingen förekommande målens mängd och invecklade beskaffenhet göra det för den ordinarie domaren nödvändigt att anlita flera juridiskt bildade personers biträde, anser jag sannolikt ej sällan kommer att inträffa, det ej den mest erfarna af nämnde biträden varder af ordinarie domaren föreslagen till erhållande af förordnande såsom biträdande domare. Det kan ej vara med den ordinarie domarens eller nämnde biträdes egen fördel öfverensstämmande, att den senare sysselsättes med göromål af mera mekanisk beskaffenhet, såsom handlingars emottagande och inregistrerande, stämningars utfärdande, meddelandet af gravationsbevis, med mera, hvilka ärenden hufvudsakligen erfordra endast ordningssinne och hvilka vanligen expedieras enligt antagna formulär. Den skicklige unge juristens verksamhet blefve för så väl honom sjelf som den ordinarie domhufvanden mer gagnelig, om han får egna sig åt utarbetandet af de lagtima tingen och dervid handlagda rättegångsmål, hvarigenom hans omdömesförmåga skärpes och hans redan vunna erfarenhet förökas. Antagligt är således, att behandlingen af omförmälda ärenden blefve öfverlemnad åt yngre jurister, hvilkas tid deraf blefve upptagen och hvilka derigenom skulle blifva beröfvade tillfälle till den öfning och förvärfvande af den erfarenhet, som skulle göra dem skickliga till domareembetets utöfning."

Justitierådet *Qvensel* yttrade: "Här i landet, der saksförareverksamheten i allmänhet håller sig på låg ståndpunkt, är det knappt möjligt eller ens önskligt, att första domstolen inskränker sig till att höra och döma. Om än underdomaren i tvistemål ej går så långt i saksförarens funktioner som att framleta och förebringa dokumenter eller andra bevisningsmedel, gifver han dock vinkar derom i framställda frågor. I brottmålsransakningar ingriper han mera direkt hvad angår bevisningen. Äfvenledes måste han oftast söka åstadkomma reda och sammanhang i sakernas plädering och för detta ändamål, så att säga, lägga orden i munnen på parterna. Härigenom hvilas till stor del på underdomaren huru en rättegång gestaltar sig, hvarpå åter beror dess utgång i högre instans. De flesta rättegångar stanna dock vid hvad som åtgöres af underdomaren. Dennes inflytande och makt i lagskipningen äro följaktligen ganska stora. Missbruk häraf kan lätt inträffa, om ej viljan är ren, nitet tåligt, om-

dömet godt och kunskapen odlad. Förening af dessa egenskaper i önskvärdt mått hos en person är ett högt anspråk, som likväl måste ställas på de många, som utöfva domarekallet på landet, ty underdomstolarne der äro enmansdomstolar. Nämndens deltagande i lagskipningen, hurudant det än varit i forna tider, är numera illusoriskt. Då dertill kommer, att häradshöfdingarne, i följd af domstolsorganisationen, äro så öfverhopade med mer eller mindre mekaniskt arbete, att detta, äfven med många och skickliga biträden vid dess utförande, måste störande inverka på det själsarbete, domarevärfvet fordrar, så synes det icke vara institutionernas förtjenst, att missbelåtenhet med lagskipningen på landet icke mer förmärkes.

Dessa betraktelser, som hos mig framkallas af den föreliggande frågan om förbättradt arbetssätt vid underdomstolarne på landet, komma mig att tro, det nämnda fråga ej kan på tillfredsställande sätt lösas med mindre samma domstolar ombildas till kollegiala. De kunde bestå af en ordförande och två lagfarna ledamöter, hvilka senare delade protokolls- och expeditionsgöromålen, och, om så lämpligt funnes, vore ej hinder för införlifvande af ett element, motsvarande nuvarande nämnden. Områdena kunde blifva länen, och sessionsorterna företrädesvis residensstäderna, med hvilka menigheterna för administrativa och ekonomiska angelägenheter hafva ständig beröring. Nödiga afdelningar kunde få säten i samma städer eller å andra passande orter, vid valet af hvilka de alltmera genom förbättrade kommunikationer försvinnande afstånden ej borde väcka stora bekymmer. Å i lagen föreskrifna ordinarie sammanträden skulle lagfarts- och inteckningsärenden handläggas. Korteligen landtdomstolarne skulle till organisation och verksamhet likna domstolarne i större städer. En gifven följd af sådan ombildning blefve, att aflöningen till hufvudsaklig del utginge i bestämda belopp, men medel dertill kunde ändock tillskjutas af den rättsökande allmänheten genom stämpladt papper, och om härigenom rättegångsumgälderna, hvilka härstädes äro billigare än i något annat land, kommo att något förhöjas, borde uti detta band på trätgirighet ej ligga något afskräckande, förutsatt, att fattigdomen ej beröfvas möjlighet att bevaka sin rätt. En sådan anordning skulle säkrast leda till det sökta målet af permanens hos landtdomstolarne i rikets alla delar och dessutom medföra följande, i min tanke ej oviktiga fördelar:

1:o) att det nu brukliga aflöningssättet, genom hvilket rättvisan likasom utminuteras till bestämda priser, undvikes;

2:o) att de fasta lönerna kunna så tilltagas, att underdomare på landet icke såsom nu, efter regeln, sitta qvar till sena ålderdomen, hvarigenom förr eller senare men uppstår för embetsförvaltningen; hvarjemte

3:o) förändringen tilläffventyrs skulle verka uppkomst af ett advokatstånd, som förtjenar aktning. En bidragande orsak dertill, att detta icke redan skett, vill jag

finna deruti, att domstolssessionerna hållas i så aflägsna bygder och för så små områden, att dugliga personer ej finna rådligt att nedsätta sig i orterna som advokater. Att dessa äro öfverflödiga, kan jag ej antaga, ty erfarenheten visar att en stor del, om ej den största, af rättegångarne utföres genom ombud eller med rättegångsbiträden, hvarjemte afhandlingar vanligen uppsättas af anlitade biträden; men de personer, hvilka sålunda gå allmänheten tillhanda, sakna oftast lagkunskap, och följden är, att rättegångarne utföras lamt och att afhandlingarne äro otydliga. Hvad staten i detta hänseende förmår att uträtta, är i min tanka högst ringa och inskränker sig nära nog till passiv tolerans af advokatståndet och tillträde för dess medlemmar till offentliga embeten. Vigten af detta stånd är emellertid stor ej blott för afhjelpande af ett verkligt behof för parter, utan ock för domarebildningen. Från advokatståndet, då det hunnit en viss höjd, utgår en helsosam kritik och motkritik af fällda domar. Denna kritik ger sig luft i tryck och alstrar småningom en jurisprudence-litteratur, som utgör säkraste medlet att förminska de talrika meningsskiljaktigheter och voteringar inom domstolarne, som nu beklagas ej minst inom domarecorpsen. Till förminskande af detta onda skulle äfven i min tanke bidraga, att domarens tjenstgöring utsträcktes till vidare kretsar. Låt juristen börja sin bana som advokat, i förstone såsom biträde hos en äldre yrkesbroder, sedan ingå i underdomstolarne och derifrån i de högre, så skall han, som sålunda först får omedelbar kännedom om, deltagar uti och inverkar på det praktiska folklifvet, och derpå börjar samt någon tid fortsätter utöfning af domarembetet i personlig beröring med folket, utan tvifvel bilda och föröka en fond af erfarenhet och praktisk duglighet, som, medförd till de högre platserna, bör grundlägga en större sammanhållning ej mindre emellan de särskilda innehafvarne af dessa platser än emellan de högre och de underordnade domstolarne. Omöjligt vore ej heller att sålunda bildade personer med mera framstående gåfvor och studier kunde egna sig åt lärarekallet vid universiteten och derigenom åstadkomma närmare förbindelse mellan teori och praktik.

Är nu detta ett framtidsmål, som bör hållas i sigte, hvarom jag för min del är djupt öfvertygad, ligger redan häruti en anledning för mig att afstyrka antagande af de remitterade förslagen, hvilka, genom bemödandet att afhjelpa de bjertast framträdande olägenheterne af det gamla systemet, skulle undanskjuta dettas förändring till det bättre.

Vid denna åsigt, som visat sig ej äga lika betydelse i andras ögon som i mina, får jag således ej stanna, utan är skyldig att oberoende deraf granska förslagen.

Härvid finner jag två förändringar ifrågasatta, den ena om tätare ting, hvilken förändring blifvit så genomförd, att i vissa tingslag skulle hållas 11 ting om året, i vissa 6 och i de öfriga 3, 2 eller 1 ting; den andra om inrättande af en ny befatt-

ning, kallad "biträdande domare". Af dessa två förändringar betingas allt hvad förslagen för öfrigt innehålla. Åt hufvudförslagen bör fördenskuil uppmärksamheten först egnas.

Hvad nu angår förslaget om de tätare tingen, skulle förmånen deraf icke tillgodokomma menigheterna i hela riket och endast ett ganska litet antal, utan sammanhang med tillika föreslagen domsagereglering, hvars verkställighet ingalunda kan anses otvifvelaktig. Förmånen blir dessutom skenbar, då med målens afgörande måste uppskjutas till ett eller två ting, och detta blir merändels händelsen, enär afgörande omedelbart efter handläggningen, och innan protokollet är uppsatt, sällan brukas och har sina betänkliga sidor. Om äfven genom ändring af förslaget, i hvad det föreskrifver att tingen skola afslutas sedan alla uppskjutna och anhängiggjorda ärenden förevarit, tillfälle bereddes att under tinget författa protokoll och utslag, skulle detta likväl ej blifva af någon nytta i de lätt tänkbara fall, att till ett sådant månadsting, som skulle hållas i domsagor med ett eller två tingslag, så många mål kunde tillströmma, att såsom komiterade på ett ställe i motiverna förutsatt, ända till fjorton rättgångsdagar erfordrades. Ovisst är således om, genom förslagets antagande, fördelar vinnas, men visst är, att likställighet och enhet orterna emellan komma att saknas. Skall organisationen med domhafvande och nämnd bibehållas och likafullt någon förbättring i arbetssättet söka åstadkommas, vore det utan tvifvel säkrare att hålla sig till lagförslagen, enligt hvilka hvarje domsaga skulle ha *en* tingsstad och domstolen permanent verka, och undantag från denna regel göras beroende af lokalförhållanden, ej af finansiella konsiderationer.

I afseende på den biträdande domaren skulle det bero på den ordinarie domarens godtfinnande att bestämma ej mindre om biträdet behöfdes, än äfven hvilken person dertill borde förordnas. Åt hofrätten inrymmes ej annan pröfningsrätt i dessa hänseenden, än att se till om den föreslagne är skicklig, icke den skickligaste. Således, om den föreslagne innehar de för utöfning af domarembetet föreskrifna kvalifikationer, måste hofrätten bifalla framställningen, i annat fall afslå den; det vill säga, behovet af biträdande domare skall hofrätten på domarens anmälan antaga, men får ej afhjelpa det, om sådant ej kan ske på det sätt domaren vill. Om förslaget ändras så, att dylika oregelmässigheter undvikas, hvad blefve då följden af hela förändringen? Jo, att den ene domaren kunde lemna åt den biträdande allt det tråkiga, såsom utfärdande af gravationsbevis, upprättande af statistiska uppgifter och dylikt, under det att den andre så tog biträdet i anspråk, att detta i sin ordning behöfde hjälp. Ett fält för sjelfsväld och ojemnhet skulle öppnas utan annan vinst än den i mitt tycke ej nämnvärda, att domaren vid inträffande behof af biträde befrias från skyldigheten att i hvarje fall derom göra anmälan till hofrättens pröfning. Biträdande domarens för-

hållande till en vikarie i ordinarie domarens ställe är ej utstakadt, ej heller afgjort om biträdande domaren, i händelse dylikt vikariat åt honom uppdrages, äger likaledes begära biträdande domare. Att denne skall aflönas af den ordinarie, förutsättes i motiverna, men är ej stadgadt i texten. Äfven om så vore, skulle snart rop deremot höjas. En tjänsteman, som lagen anser erforderlig, bör ej aflönas af en annan tjänsteman. Detta skulle synas så klart, att ändring ej allenast önskades utan yrkades såsom en gifven rätt.

Af hvad jag nu anfört rörande förslagets hufvuddelar hemtar jag ytterligare anledning att afstyrka dess antagande."

Justitierådet *Alexanderson* utlät sig: "Jag biträder i allmänhet de utaf Justitierådet Dreijer uttalade åsigter, och är, i fråga om den nya institutionen af en "*biträdande domare*" ense med Justitieråden Olivecrona och Qvensel. Jag kan således icke tillstyrka komiterades förslag annorlunda än med de inskränkningar, hvarom Justitierådet Dreijer hemställt. Detta mera inskränkta förslag äger, efter min tanka, åtskilliga fördelar, såsom ibland annat: att hufvudsaken, som torde vara att på de orter, der så ske kan, göra häradsrätterna, mera än hittills, för rättssökande tillgängliga, nemligen genom införande af tätare ordinarie sammanträden, icke ställes i beroende af andra förslager, som, hvad man än må tänka om dem, kunna lämpligen fränskiljas och blifva föremål för särskild behandling; att förslaget lemnar rum för en successivt skeende, förbättrad domsagereglering, ankommande på erfarenhetens vitsord och på administrativa åtgärder; att lagförändringen, sådan den här föreslås, föga rubbar föreskrifterna i nuvarande lag och närmar sig det system, som lagkomitén och lagberedningen antagit; att förslaget, fastän partielt, icke lär kunna med skäl fränkännas egenskapen att utgöra en vigtig lagförbättring för tillfället; och slutligen att detsamma är praktiskt, såsom varande utförbart utan dröjsmål och väsendtliga svårigheter."

In fidem

E. Adlersträhle.

STOCKHOLM, 1872.

P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

FÖRSLAG
TILL
STADGA

ANGAENDE
ALLMÄNNA UNDERDOMSTOLARNE
Å LANDET M. M.

AF
i nåder förordnade Komitterade.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMAN,
1868.

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Kommitterade för utarbetande af förslag till förändrade stadganden angående Häradsrätternas arbetssätt och till de öfriga föreskrifter, som, dermed ägande sammanhang, kunde finnas erforderliga och lämpliga, hafva nu slutat sina arbeten och få härmed i underdånighet öfverlemnna dels förslag till
Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet;

*Förordning om vissa lagförändringar i sammanhang med antagande af nämnda Stadga;
Förordning angående ändring af 2 Kap. 13 § Kyrkolagen;
Förordning om tillägg till 6 § i Kongl. Förordn. om Landsting;
Förordning om ändring af 1 § i Kongl. Förordn. den 18 Febr. 1846 om uppgifter
till domstolarne om timade dödsfall;
Förordning om ändring af 138 § i Kongl. Skiftesstadgan;
Förklaring angående högsta antalet nämndemän vid vissa syner och
Förordning om ändringar i Kongl. Förordn. angående expeditiönslösen; dels ock Un-
derdånigt Betänkande angående reglering af domsagor och tingslag i Riket; jemte det
särskilda yttrande, en bland kommitterade afgifvit.*

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhärda,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

Underdånigste tjenare och undersåter

N. A. Fröman.

H. G. v. Gegerfelt.

Rich. Carlén.

C. V. Hedenström.

J. L. Bååth.

Stockholm den 30 Maj 1868.

Förslag
till
Stadga
angående
allmänna Underdomstolarne å landet.

Med upphäfvande af följande delar af Rättegångsbalken, sådana de genom tid efter annan skedda förändringar nu lyda, nämligen: 1 kap. 1 § samt 2 och 4 kap.; äfvensom, såvidt angår Häradsrätt, häradshöfding och häradsnämnd, 1 kap. 8 och 10 §§, 7 kap. 27 och 28 §§, 19 kap., 20 kap. 1 § samt 23 kap. 1 §; så ock af hvad Lag och särskilda författningar i öfrigt innehålla, stridande mot nedanstående, antages och fastställles följande

Stadga angående allmänna Underdomstolarne å landet.

Om domstolen.

1 §.

Underdomstol å landet är Tingsrätt. Den skall utgöras af domare, som af Konungen förordnas, och nämnd, som i tingslaget väljes. Tingslags område, så ock om domsaga af ett eller flera tingslag bestå skall, bestämmes af Konungen.

2 §.

Ej må någon domareembete utöfva eller i nämnd tjenstgöra, innan han fyllt tjugufem år.

3 §.

I hvart tingslag skola minst tolf män valda vara, att i nämnd tjenstgöra. Ej må dock flera än åtta, eller färre än fem, på en gång i nämnd sitta; och dele domaren tjenstgöringen nämndemännen emellan, som lämpligast finnes.

4 §.

För val af nämnd skall hvart tingslag af Rätten, sedan menigheterna hörda blifvit, i tolf kretsar, såvidt lämpligen ske kan socknevis, indelas; och välje hvarje krets, å kommunalstämma, sin nämndeman. Förenas flera socknar, eller socknedelar, till gemensam valkrets; bestämme Rätten, å hvilken sockens kommunalstämma valet förrättas skall.

Vill någon krets välja två nämndemän, att tjenstgöringen sig emellan skifta; stånde det fritt.

5 §.

En hvar, som i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad är, äge rösträtt vid nämndemansval, inom den valkrets han tillhör; och hafve hvarje röstande en röst. Vid lika röstetal skilje lotten.

6 §.

Till nämndeman är valbar hvarje inom valkretsen bosatt man, som sjelf vid nämndemansval rösträtt äger; dock ej den, som står under förmynderskap eller annans husbondevälde, ej eller någon, som är i Konungens eller Rikets tjenst.

7 §.

Nämndeman väljes för sex år, dock med rätt för den valde att efter två år från tjensten afgå. Flyttar nämndeman ur valkretsen eller viser eljest giltigt hinder; då må Rätten honom entlediga, ändå att han ej två år tjenstgjort. Nämndeman, som berättigad är att från tjensten

afgå, skall dock tjensten fortfarande bestrida, till dess besked till domaren inkommit, att annan vald blifvit. Den, som fyllt sextio år, vare ej skyldig att i nämnd tjenstgöra. Ej eller vare någon pliktig att, sedan han ur nämnden afgått, åter inträda förr, än efter sex år.

8 §.

Är någon missnöjd med nämndemansval; äge deröfver hos Rätten klagan föra; men valet lände ändå till efterrättelse, der ej Rätten annorlunda förordnar. Den valdes behörighet äge Rätten pröfva, ändå att klagan ej föres.

9 §.

Vill nämndeman klandra fördelning af tjenstgöring, som af domaren efter 3 § besluten är; göre det hos Hofrätten. Klagan öfver Rätts beslut i mål, hvarom handlas i 4 eller 8 §, må ock i Hofrätten föras, inom den i 16 kap. 1 § Rättegångsbalken stadgade tid. I alla dessa fall skall dock beslutet ej dessmindre lända till efterrättelse, så länge ändring deri ej skett.

10 §.

Undandrager sig nämndeman tjenstgöring; tillhålle Rätten honom, vid vite, att tjensten förrätta; och svare han för kostnad och olägenhet, som af hans motvilja kommer.

11 §.

Den, som första gång förordnad blifvit att domareembete utöfva, skall, innan han till embetet träder, svära den ed, som i 1 kap. 7 § Rättegångsbalken föreskrifven är. Samma lag vare för den, som första gång i nämnd sitta skall. Domare aflägga eden inför Hofrätten, eller der Hofrätten förordnar, och nämndeman inför Tingsrätten.

12 §.

Utan lof må ej domare låta någon, i sitt ställe, embetet förrätta. Tarfvar domare biträde i embetsförvaltningen; anmäle det hos Hofrätten, och gifve förslag å den, han till biträde äskar. Pröfvas den föreslagne dertill skicklig; varde han af Hofrätten förordnad, att, såsom biträdande domare, tjenstgöringen med domaren dela, efter ty i 13 § sägs, dock ej på längre tid hvarje gång, än ett år.

13 §.

Den, som efter 12 § till biträdande domare förordnad är, äger att, efter domarens uppdrag, i hans ställe, förrätta hvad till domareembetet hör, med undantag af de lagtima Tingen. Ej må dock domaren undandraga sig att, i biträdande domarens frånvaro eller då han annorlunda hindrad är, sjelf fullgöra hvad biträdande domaren eljest, enligt uppdrag, ålegat. Utan särskildt uppdrag, skall biträdande domare vara behörig att i domarens hemvist, då denne ej när är, mottaga handlingar, som till domareembetet ingifvas böra, utfärda stämningar, samt meddela afskrifter och bevis ur Rättens minnesböcker eller andra allmänna handlingar, som under domareembetets vård äro.

14 §.

Nu får domare förfall, att han sitt embete ej förrätta kan; kungöra det Hofrätten. Pröfvas det giltigt; förordne Hofrätten biträdande domaren, der sådan i domsagan anställd är, eller annan skicklig man, att embetet förestå; dock ej på längre tid, än sex månader hvarje gång. Utan att visa förfall, må ock domare ledighet njuta, någon tid hvarje år, der Hofrätten finner, att han den ledighet skäligen tarfvar.

15 §.

Får nämndeman förfall, och varder förty Rätten ej domför; kalle

domaren annan man, som behörig är, att i nämnden sitta. Samma lag vare, der af annan anledning fulltalig nämnd saknas.

16 §.

I hvar tingslag skall finnas allmän tingsstad, å det ställe, hitintills vanligt varit, eller Konungen bestämmer. Der skola hållas de lagtima Ting, hvarom i 17 § stadgas; så ock öfriga sammanträden inför Rätten eller domaren, der ej domaren finner annat ställe lämpligare vara.

Om lagtima Ting.

17 §.

I hvar tingslag skall domare, med nämnd, årligen hålla lagtima Ting, å de tider nedan sägs.

18 §.

I tingslag, som ensamt utgör en domsaga, skola lagtima Ting hållas i hvarje månad, dock ej i Januari. De börjas första tisdagen i månaden, eller, om helgedag då infaller, nästa söcknedag derefter.

19 §.

Höra två tingslag till en domsaga; då skola, i hvardera, lagtima Ting hållas hvarannan månad, nämligen i ena tingslaget i Januari, Mars, Maj, Juli, September och November, samt i det andra i mellanliggande månader; och gälle om Tingens början hvad i 18 § skils, dock skall det Ting, som i Januari infaller, börjas andra tisdagen i månaden.

20 §.

Äro flera tingslag, än två, till en domsaga förenade; då skola lagtima Ting hållas tre gånger i hvar tingslag, första gången om vintern

emellan tjugonde dag Jul och April månad, andra gången om sommaren emellan första Maj och midsommar, tredje gången om hösten emellan första September och November månads slut. Dessa Ting utsättas af domaren; och sände han, minst tio veckor förut, besked derom till Hofrätten och Konungens befallningshafvande, att införas, af Hofrätten i allmänna tidningarne, och af befallningshafvanden i länskungörelserna.

21 §.

I Tingslag, der endast ett eller två lagtima Ting för närvarande ärligen hållas; gälle om Tingens antal och tiden för desamma hvad hitintills särskildt stadgad varit; och vare om Tingens utsättande och kungörande lag som i 20 § skils.

22 §.

Pröfvar Konungen, att i tingslag, som i 19, 20 eller 21 § omtalas, flera Ting hållas må, än der sägs; gånge som särskildt förordnad varit; dock må ej i något tingslag flera Ting påbjudas, än i 18 § skils.

23 §.

Å lagtima Ting sammantråde Rätten klockan tio förmiddagen, och sitte ej på aftonen efter klockan åtta, der ej målens synnerliga vidlyfthet det kräfver. Tarfvas mera än en rättegångsdag; vare Rätten pliktig sammanträda nästföljande dagar, till dess alla målen förevarit, och domar eller besked meddelats, som i 24 § sägs. Der Tingen af domaren utsättas, som i 20 § skils; må dock med Tings avslutande anstå till särskild rättegångsdag, som af domaren under Tinget bestämmes och genast derefter i tingslagets kyrkor kungöres. Ej må den dag sättas närmare följande Ting, än två månader.

24 §.

I mål, som vid lagtima Ting förevarit, skall dom afkunnas innan

Tingets slut, om den dessförinnan författas kan, men eljest å första rättegångsdagen af nästa Ting. Infaller detta i månaden näst efter den, då målet förevar, och är saken af den synnerliga vidlyftighet, att längre tid erfordras; då må med domens afkunnande anstå till första rättegångsdagen af andra Tinget efter det, då målet sist handlades. Uppskofsdöm, som föranledes af parts begäran eller utevaro, så ock beslut öfver invändningar i rättegången, äfvensom dom öfver häktad, skall alltid afkunnas genast eller å nästa dag. I alla de fall, då dom ej genast afsäges, skall vid målets handläggning tillkännagifvas, å hvilken dag sådant ske skall.

Hvad nu stadgadt är om anstånd med doms afkunnande till annat Ting, än det, då målet förevar, skall ej gälla der Tingen af domaren utsättas, som i 20 § skils.

25 §.

Då alla mål å lagtima Ting förevarit och Rätten afkunnat domar eller besked, som i 24 § föreskrifves; varde Tinget aflyst; dock må ej Ting, som tarfvar allena en rättegångsdag, aflysas före klockan två eftermiddagen.

26 §.

Vid lagtima Ting skall kronofogde eller länsman när vara, att gå Rätten tillhanda i det, som till hans embete hör.

27 §.

Om gudstjenst vid lagtima Ting sägs i kyrkolagen.

28 §.

För hvart lagtima Ting skall dombok hållas, deri antecknas alla mål, som vid Rätten förevarit och ej i särskilda protokoll föras skola, efter hvad i 29 § sägs. Vid slutet af domboken skall fogas förteckning på de

böter, som fallit, och huru de fördelta blifvit; och sände domaren, utan dröjsmål, den förtekning till kronofogden, att böterna i laga ordning ut-söka. Äro ej böter ådömda, varde sådant å sitt ställe anmärkt.

29 §.

Öfver dessa mål skola, för hvart lagtima Ting, särskilda protokoll föras, nämligen: ett öfver lagfarter med fast egendom, ett öfver intekningar i sådan egendom, ett öfver äktenskapsförord, ett öfver tillsättande och afskedande af förmyndare och ett öfver bouppteckningar, morgongåfvo-bref samt afhandlingar om lösöreköp. I brädden af lagfarts-, inteknings- och förmynderskapsprotokollet skall, för hvart mål, teknas namnet å egen-domen eller personen, som det angår. Har något af de mål, sagda äro, å Tinget ej förevarit; varde det å sitt ställe anmärkt.

30 §.

Ur domboken skola, för hvart år, utskrifvas och, innan slutet af det nästa, till Hofrätten insändas alla de mål, som angå ägande- eller nyttjanderätt till fast egendom, ägoskillnad, arf eller testamenten. De särskilda protokollen skola afskrifvas och till Hofrätten insändas för hvart halfår, inom sex veckor derefter, men, der Tingen af domaren ut-sättas, som i 20 § skils, för hvarje tingstur, inom tre månader efter dess slut. Försummar domare hvad sålunda föreskrifvet är; böte som för dylik underlåtenhet af Underrätt i stad stadgadt finnes.

31 §.

Alla domböcker, protokoll och andra handlingar, som till Rätten höra eller tingslaget eljest angå, skola, der de ej erfordras för göromå-len i domarens hemvist, i Rättens arkiv förvaras; och hafve domaren tillsyn derå, att de noggrannt vårdas.

Om urtima Ting.

32 §.

Varder någon för brott häktad och faller ej lagtima Ting snart in; då må för ransakningen urtima Ting sättas. Har ej domstol pröfvat häktningen, och kan ej målet förekomma å lagtima Ting inom tre veckor från det anmälan om häktningen hos domaren skedde; varde urtima Ting satt inom fjorton dagar. Är häktningen af domstol pröfvad; då må med ransakningen anstå högst en månad, der ej, i uppskudet mål, klarligen finnes, att det ändamål, som med uppskofvet åsyftas, inom den tid ej vinnas kan.

För landsort, der häktad person ej kan vid Rätten inställas inom tid, som nu sagd är, gälle om tid för ransaknings företagande hvad Konungen särskildt förordnar.

33 §.

Äskar någon i tvistemål, som vid Rätten anhängigt är, Ting emellan de tider, då lagtima Ting hållas, och ställer han nöjaktig säkerhet för kostnaden; då skall ock urtima Ting sättas. Kostnaden för sådant Ting gälde den, som Tinget äskat.

34 §.

Kronans saker, så ock andra allmänna mål, må ock å urtima Ting urskiljas, der så omtränges.

35 §.

Om urtima Ting för vissa andra mål, än här ofvan nämnas, gälle hvad särskildt stadgad är.

36 §.

Innan urtima Ting slutas, skola domar afkunnas i alla de mål,

som dervid förevarit; och vare, om dombok, protokoll och bötesförteckning, lag, som i 28, 29 och 30 §§ skils.

37 §.

Vid urtima Ting skall kronofogde eller länsman när vara, der domaren så nödigt finner.

38 §.

Tarfvas under lagtima Ting, med hvars afslutande kan anstå till särskild rättegångsdag, efter hvad i 23 § sägs, annan särskild dag för ransakning med häktad, eller äskas särskild rättegångsdag för handläggning af annat mål, som å urtima Ting behandlas må; vare den rättegångsdag som urtima Ting ansedd. Lag samma vare, då Rätten sammanträder till syn i jordatvist eller i annat mål; dock gälle om kostnad för sådan syn hvad i 14 kap. 4 § Jordabalken skils.

Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

39 §.

Föranledes, genom ändring af tingslags område eller af annan anledning, ny indelning af de kretsar, hvarinom nämndemän väljas skola; varen för de ändrade valkretsarne nya nämndemansval anställda, ändå att tjänstgöringstiden för förra nämnden ej ute är. Ej skall, i följd af hvad i 5, 6 eller 7 § förordnadt är, någon, som, innan denna Stadga träder i verksamhet, blifvit till nämndeman vald, kunna emot sin vilja från befattningen skiljas förr, än sex år efter det Stadgan gällande blef.

40 §.

För de tingslag, hvarom 19 § handlar, bestämme Hofrätten, på domarens förslag, i hvilken månad tingsturerne börjas skola; och skall dervid sedermera förblifva, der ej Hofrätten, på särskild framställning,

pröfvar lämpligt att ändring göra. Hvad Hofrätten i ty fall bestämmer, låte den kungöra, som om andra påbud till allmän efterrättelse särskildt stadgadt är.

41 §.

Hvad i 24 § stadgas derom, att med vissa domars afkunnande i mål, som vid lagtima Ting förevarit, ej må anstå längre, än till första rättegångsdagen af nästa Ting eller, i vissa fall, till första rättegångsdagen af andra Tinget efter det, då målet sist handlades, skall i de tingslag, der, genom denna Stadga eller Konungens särskilda förordnande, vissa dagar för de lagtima Tingens början bestämmas, ej gälla förr, än åtta månader förflutit, efter det sådan bestämmelse trädit i verksamhet; utan äge Rätten att låta med afkunnande af dylika domar i mål, som förevarit vid lagtima Ting under sagda tid, anstå till första rättegångsdagen af det Ting, som infaller näst efter tio veckor från det målet sist handlades.

42 §.

Hvad om Häradsrätt, häradshöfding och häradsnämnd, i lag eller särskilda författningar, hitintills förordnad varit, och ej genom denna Stadga upphäfdt eller ändradt blifvit, skall hädanefter gälla om Tingsrätt samt domare och nämnd i sådan Rätt; och skall, i allt hvad till rättegången hörer, med härad hädanefter förstås tingslag.

Denna Stadga skall träda i verksamhet från och med början af
år . . .

Förslag

till

Förordning om vissa lagförändringar i sammanhang med antagandet af Stadga angående allmänna Underdomstolarne å landet.

1 §.

8 Kap. 1 § Giftermålsbalken, sådan den lyder i Kongl. Förordningen den 13 Juli 1818, skall erhålla följande förändrade lydelse: Vilja — — i staden inom åttonde dagen, och på landet sist å det Ting, som infaller näst efter en månad, sedan vigsel skett; och låte — — del af äktenskapsförord.

2 §.

9 Kap. 4 § Ärfdabalken skall lyda sålunda: Nu är boet upptecknad, då bör en afskrift af uppteckningen, antingen öppen eller förseglad, hos Domaren ingifvas, i staden inom en månad, och på landet sist å det Ting, som infaller näst efter en månad, sedan uppteckningen slutades. Är någon af arfvingarna omyndig, eller utrikes stadd; varde ock den rätt hos Domaren intecknad, som omyndig eller utrikes vistande i arfvet äger.

3 §.

4 § 2 punkten af Kongl. Förordningen den 24 September 1861, angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndiges egendom, skall

erhålla, följande lydelse: Det utdrag — — och af honom före den 1 September ingifvas, i stad till Rättens ordförande eller den, som å Rättens vägnar handlingar emottaga bör, och å landet till domhafvanden.

4 §.

Till hvad lag och särskilda författningar innehålla om uppbud å fast egendom på landet, åtkommen genom fång, som lagfaras bör, göres det tillägg, att å den ort, der flera än tre lagtima Ting årligen hållas samt tre uppbud å den fasta egendomen böra meddelas, uppbuden väl skola fortgå, Ting efter Ting, utan afbrott, men lagfarten anses slutad först å det Ting, som nästföljande år infaller i den månad, då första uppbudet meddelades; börande, vid slutet af nämnda Ting, fasta för nya ägaren å den då i hans hand lagståndna egendomen utfärdas.

5 §.

Till 11 Kap. 1 § Rättegångsbalken göres, med ändring af hvad hitintills stadgadt varit derom, att alla stämningar till Häradsrätt skola ställas å första rättegångsdagen af Tinget, följande tillägg: Kan ej, i stämning till Tings-Rätt, den dag bestämmas, då saken företagas skall; varde stämningen ställd å första rättegångsdagen af Tinget; och utsätte domaren, vid Tingets början, dag för sakens handläggning, der den ej genast förekomma kan.

6 §.

11 Kap. 4 § Rättegångsbalken, sådan den lyder i Kongl. Förordningen den 18 April 1849, ändras till följande lydelse: Käranden vare skyldig låta svaranden få stämning fjorton dagar före Tinget, der han inom tingslaget bor: utom tingslaget eller i annan stad — — I alla dessa fall, der i tingslag, hvarest Tingen af domaren utsätts och kungöras skola, stämning fordrar längre tid, än om sådant kungörande stadgadt är, må den svarande stämmas till det Ting, som näst efter viss

dag infaller; och underrätte han sig sedan sjelf, å hvilken dag Tinget hållas skall.

7 §.

12 Kap. Rättegångsbalken skall undergå den förändring att, i stället för 2, 3 och 4 §§, införas fyra §§ med följande nummer och lydelse:

2 §. Blifver käranden förfallolöst ute; varde saken på den stämning ej mera upptagen; och gälde han svaranden dess kostnad, der denne när är och det äskar.

3 §. Nu kommer käranden å föresatt tid, men svaranden ej och låter ej laga förfall framt; viser käranden, att svaranden stämning i laga tid fått; döme då Rätten i saken, på de skäl käranden företer, och före i domen in, huru den, som vunnit, sin vederpart om domen kungöra skall, som i 5 § sägs. Kommer svaranden sedan, innan tid till vad ute är, och begär vädja; hafve der lof till, och Rätten, dit vädjadt är, döme i hufvudsaken. Kommer han ej inom nämnda tid; njute återvinning, som i 5 § sägs; och gånge domen i sådant återvinningmål till utmätning, der käranden det äskar; och han hafve våld lyfta det, som utmätt är, om han full borgen derfor ställer.

Vållas, genom svarandens utevaro, uppskof med målet; böte han från och med tio till och med etthundra daler. Viser han å nästa Ting å landet, eller inom en månad i stad, att han förfall haft och ej kunnat Rätten det kungöra; gånge böterna åter.

4 §. Ej skall part anses hafva från Rätten uteblifvit, innan han ropats upp tvenne gånger, minst en half timma emellan hvarje gång, och vid begge uppropen borta varit. Kommer han sedan under samma Ting å landet, eller å samma rättegångsdag i stad, innan Rätten till dom öfverlagt, att sin talan utföra; då skall han ej eller för uteblifven anses, men böte, för uppskofsörsummelse, fem daler.

5 §. Hvar som dom vunnit, efter ty i 3 § sägs, kungöre den, sedan tid till vad förbi är, sin vederpart; eller söke utmätning derå, så tidigt, att vederparten kan låta saken instämma till nästa Ting å landet, och i staden inom en månad, att återvinning söka. Gör han det ej, som vunnit; njute den, som tappat, samma tid, sedan han tillsagd varder. Pröfvas det, att han för fattigdom ej orkar fullgöra domen, inom den tid som sagdt är; hafve ändå makt att söka återvinning. Är det, som dömdt är, sådant, att återvinning varder onyttig, der domen fullgöras skulle; då gånge den ej till fullbordan. Försummar den, som tappat, den tid nu föresatt är; hafve sedan ingen talan till återvinning.

8 §.

Hvad i 24 Kap. 5 § Rättegångsbalken stadgas derom, att härads-höfding skall skriftligen utgifva dom, innan han från tingsstad reser, om det så tidigt äskas, att det ske kan, vid bot tjugufem daler, varder till all kraft och verkan upphäfdt; och gälle i stället hvad Konungen i ty fall stadgar.

9 §.

I stället för hvad hitintills stadgadt varit derom, att häradet skall taga lott i vissa böter, och fördelning deraf sedan ske emellan härads-höfdingen, nämnden och häradet, förordnas, att hela den böteslott skall tillfalla Kronan.

Hvad sålunda förordnadt är skall till efterrättelse gälla från och med början af år . . .

Förslag

till

Förordning angående ändring af 2 Kap. 13 § Kyrkolagen.

Med ändring af hvad i 2 Kap. 13 § Kyrkolagen stadgas om Gudstjenst vid Häradsting, förordnas, att vid Underdomstol å landet skall å det lagtima Ting, som först på året infaller, innan Rätten till domsätet träder, Gudstjenst å tingsstaden förrättas.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år . . .

Förslag

till

Förordning om tillägg till 6 § i Kongl. Förordningen om Landsting den 21 Mars 1862.

Till 6 § i Kongl. Förordningen om Landsting den 21 Mars 1862 göres det tillägg, att i tingslag, der dag för lagtima Tingens början är i lag utsatt eller genom Konungens särskilda förordnande bestämd, landstingsmannaval, som genom valmän verkställas bör, skall förrättas å första rättegångsdagen af det Ting, som efter April månads utgång först infaller.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år . . .

Förslag

till

Förordning om ändring af 1 § i Kongl. Förordningen den 18 Februari 1846, om uppgifter till Domstolarne angående timade dödsfall.

Med ändring af hvad i 1 § af Kongl. Förordningen den 18 Februari 1846 stadgadt är derom, att kyrkoherde skall å första rättegångsdagen af hvart lagtima Ting till Häradsrätt ingifva bestyrkt förtekning å dödsfall af ofrälse personer för den tid, som förflutit sedan sista förtekning upprättades, förordnas, att sådan förtekning skall af kyrkoherden insändas till domare i Tingsrätt för hvart fjerdedels år, inom fjorton dagar derefter.

Hvad sålunda förordnadt är skall till efterrättelse gälla från och med början af år . . .

Förslag

till

Förordning om ändring af 138 § i Kongl. Stadgan om skiftesverket i Riket den 9 November 1866.

Sedan 2 Kap. 6 § Rättegångsbalken blifvit, genom Stadgan angående allmänna Underdomstolarne å landet, till all kraft och verkan upphäfd; varder, med ändring af 138 § i Stadgan om skiftesverket i Riket den 9 November 1866, härmed förordnadt, att Egodelningsrätts dombok skall till Hofrätten insändas, inom den tid och vid det ansvar, som för insändande af Tingsrätts dombok stadgadt finnes.

Hvad sålunda förordnadt blifvit skall till efterrättelse gälla från och med början af år . . .

Förslag

till

Förklaring angående högsta antalet nämndemän vid vissa syner.

Hvad i särskilda författningar är stadgadt derom, att, vid vissa husesyner, syneförrättare må äga, sig till biträde, tillkalla half nämnd, skall, äfven sedan, genom Stadgan angående allmänna Underdomstolarne å landet, det antal nämndemän, som på en gång må i nämnd sitta, blifvit från tolf till åtta nedsatt, så förestås, att sex nämndemän fortfarande må, om synens vidlyftighet det kräfver, tillkallas att dervid biträda; och skall hvad sålunda förordnad blifvit om högsta antalet nämndemän vid berörda syner, äfvensom hvad föreskrifvet är om det minsta antalet, gälla äfven om andra husesyner, som af domare med nämnd förrättas skola.

Förslag

till

Förordning om ändringar i Kongl. Förordningen angående expeditionslösen den 30 November 1855.

Med upphäfvande af hvad Kongl. Förordningen angående expeditionslösen den 30 November 1855 innehåller, stridande emot nedanstående, förordnas som följer:

1 §.

Jemte det sökande i lagfarts- eller intekningsmål befrias från skyldigheten att lösa Underrätts protokoll, innefattande beslut om meddelande af första uppbudet å lagfaren fast egendom, eller om fastställelse eller, der intekningshandlingen företes, dödande eller förändring af intekning i sådan egendom, bestämmes lösen för bevis, teknadt å företedd handling, om dylik åtgärd till — 3 R:dr.

Varder ansökan om första uppbudet eller om fastställelse af intekning afslagen, eller pröfningen deraf uppskuten, i hvilka fall protokoll lösas skall; vare lösen för beviset å handlingen om den gjorda ansökningen — 1 R:dr; och må ej, i samma mål, dylikt bevis mer än en gång, emot lösen, utfärdas.

2 §.

Då i mål, som vid Tingsrätt förevarit, med doms afkunnande anstår till annat Ting, än det då målet utfördes, efter ty i 24 § af Stadgan angående allmänna domstolarne å landet sägs; skola protokollen för

begge Tingen i ett sammanhang utskrifvas, och expeditionen vederbörande tillhandahållas å den dag, domen afkunnas.

3 §.

För lagtima Ting, som avslutas omedelbart efter det alla målen förevarit, äfvensom för urtima Ting eller annan extra förrättning å landet, skola, med det i 2 § stadgade undantag, expeditioner vederbörande tillhandahållas inom fjorton dagar efter Tingets eller förrättningens slut, antingen i domarens hemvist, eller hos ortens kronobetjent, eller annan inom tingslaget boende person, hvarom vid Tingets eller förrättningens avslutande underrättelse meddelas, samt, vid lagtima Ting, kungörelse å Rättens dörr anslås. Anmäles missnöje för fullföljd af talan i högre Rätt; då skall, såvidt medhinnas kan, expedition finnas att tillgå inom sex dagar efter Tingets eller förrättningens slut.

4 §.

Domare i Tingsrätt vare skyldig att till rättsökande, som det äskar, med posten öfversända protokoll i handlagdt mål, med tillhörande handlingar, så ock annan expedition, som begärd blifvit, der den sökande förut guldit lösen för expeditionen, jemte postporto och, i ersättning för afsändningsbesväret, 50 öre för hvarje expedition.

5 §.

Då någon dömes till ansvar för brott, derför han häktad är, skall domare å landet, eller Rättens ordförande i stad, genast eller sist inom sex dagar till Konungens befallningshafvande afsända transumt af domen, upptagande brottet och det ådömda straffet, äfvensom besked, huruvida parterne inför Rätten förklarat sig med domen nöjda.

6 §.

Hvad i 20 § af Kongl. Förordning angående expeditionslösen den 30 November 1855 stadgas om öfverträdelse eller underlåtenhet af före-

skrifterne i densamma, skall äfven gälla om öfverträdelse eller underlåtenhet af föreskrifterne i denna författning, så ock om sådan förbrytelse eller försummelse, som omtalas i 17 eller 19 §§ af ofvannämnda Förordning.

Hvad sålunda förordnad är skall till efterrättelse gälla från och med början af år . . .

Motiver.

Det uppdrag, kommitterade erhållit — att, till förekommande af den öfverklagade långsamheten i lagskipningen vid underdomstolarne å landet, utarbета förslag till förändrade stadganden angående Häradsrätternas arbetssätt, äfvensom till de öfriga föreskrifter, som, dermed ägande sammanhang, kunde finnas erforderliga och lämpliga — har icke innefattat anledning för kommitterade att framlägga ett fullständigt förslag till ny rättegångsordning för ifrågavarande domstolar. Sådant skulle nämligen ej kunnat ske, utan att antingen i väsentlig mån förändra de stadganden, som för närvarande gälla äfven för stadsdomstolarne, med hvilka kommitterade ej haft att sysselsätta sig, eller ock upphäfva den likformighet i lagstiftningen för enahanda domstolsinstanser, hvilken, af likartade förhållanden betingad, nu förefinnes och lär böra äfven framdeles bibehållas.

De af kommitterade uppgjorda förslag behandla följaktligen nästan uteslutande ämnen af den fristående beskaffenhet, att deras förändrade lösning ej rubbar det organiska sammanhang, som för närvarande kan finnas i vår, härutinnan visserligen icke fullt tillfredsställande, rättegångslagstiftning; och om också de föreslagna förändringarne ej kunnat undgå att, i formelt hänseende, än ytterligare söndersplittra vår gamla lag-kodex, hafva kommitterade använt allt sitt bemödande att utföra sitt uppdrag på sådant sätt, att den förut befintliga oredan ej må blifva större, än som varit oundgängligt. I stället att på de mångfaldiga ställen, der sådant annars blifvit nödvändigt, partielt ändra den gamla lagtexten samt, än här och än der, i densamma inflicka alldeles nya bestämmelser, hafva kommitterade, med upphäfvande af de kapital och särskilda lagrum, hvilka erfordrat mera genomgående förändringar, sammanfört allt, som af dessa lagrum bort bibehållas, med det föreslagna nya, i en enda sammanhängande Stadga, med undantag allena af sådane enstaka förordnanden, som ej kunnat i densamma inrymmas, med mindre den skulle upphöra att vara, hvad den är ämnad till, ett afslutadt helt för sig.

Genom ett sådant sätt att tillvägagå har äfven kommitterades sträfvan att iakttaga den följdriktighet i ämnenas anordning, som icke utan olägenhet saknas i någon lag, allraminst i den, som menige man så väl behöfver känna, mycket un-

derlättats. I fall kommitterade häruti lyckats, medför den följda metoden äfven den fördel, att kommitterades arbete möjligen kan i någon mån underlätta redigerandet af den nya fullständiga rättegångsbalk, som länge varit af behovet påkallad, enär den föreslagna Stadgan för landtdomstolarne är så uppställd, att den till stor del torde kunna, utan mycken förändring, inrymmas under särskilda kapitel i en sådan balk.

Till innehållet skiljer sig den föreslagna nya lagstiftningen, i principielt hänseende, föga från den nu gällande. Kommitterade hafva från beskaffenheten af det uppdrag, de erhållit, icke kunnat hemta skäl att föreslå någon väsentlig rubbning i de hufvudgrunder, hvarpå den senare hvilat. På dessa är alltså förslaget byggdt; och förändringarna afse endast att åt den uråldriga och af folkets förtroende fortfarande uppburna, nationela domstolsinstitutionen och rättegångsmetoden gifva den utveckling, som nutidens förhållanden kräfva och som kan befordra rättskipningens skyndsamhet, utan att minska garantierna för dess säkerhet.

Efter denna korta redogörelse för kommitterades uppfattning af det dem lemnade uppdrag och lämpligaste sättet att det fullgöra, öfvergå de till motivering af de föreslagna särskilda författningarne, dervid börjande med

Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet.

1 §.

Efter 1734 års lag skulle hvart *härad* hafva sin egen domstol; och *Häradsrätt* var under sådant förhållande en särdeles lämplig benämning på domstolen. Sedan, efter kommitterades förslag, häradet upphör att äga judiciel betydelse, har man bort söka en annan, mera exakt, benämning.

Dervid erböd sig i första rummet den af lagberedningen föreslagna af *Landsrätt*. Men dels förutsätter den, såsom motsats, de ännu icke till namnet existerande "Stadsrätterna", och dels blef benämningen olämplig, då en länsrepresentation infördes under namn af Lands-Ting.

Vidare kunde ifrågasättas, att till namnet återupplifva *Lagmansrätterna*, hvarigenom domstolens egenskap af enmansdomstol blifvit angifven. Men lagmansrättens verksamhet, såsom andra instans, torde ligga väl nära intill våra dagar, för att göra det rätt lämpligt att nu använda samma benämning på första instansens domstolar.

Vid sådant förhållande hafva kommitterade bort söka ett nytt namn, och de tro sig hafva i *Tingsrätt* funnit det lämpligaste. Domstolens sammanträden kallas *Ting*, dess domsområde *tingslag* och stället för dess vigtigaste förhandlingar *tingsstad*. Denna benämning på underdomstolen å landet brukas dessutom nu mången-

städes i dagligt tal, och den förekommer till och med på några ställen i 1734 års lag (t. ex. 14: 2, 25: 9 B. B. m. fl.). Att domstolens ordförande kommer att i lagen utmärkas med den generela benämningen "domare", kan ej gerna föranleda missförstånd; och anser man att han i det allmänna lifvet bör gifvas en titel, skild från andra domares, t. ex. genom upptagande af den enkla och af allmogen ännu mångenstädes begagnade lagmans-titeln, lärar något hinder därför ej förefinnas.

Efter att hafva angifvit domstolens sammansättning af *en* domare, den Konungen förordnar, biträdd af nämnd, som genom val tillsättes, ger förslaget helgd af positiv lag åt den redan, efter häfdvunnet bruk, af Konungen utöfvade rättighet att ordna området af tingslag eller Rättens domkrets, samt af domsaga eller hvarje domares lagskipningskrets.

Detta har ansetts desto angelägnare, som det enda ändamålsenliga och fullt betryggande sätt att en gång i framtiden få de nu ofta otydliga rāmärkena emellan den judiciela lagstiftningen, å ena sidan, samt den administrativa och ekonomiska, å den andra, oförtydbart uppdragna, torde vara, att låta den förra, som utöfvas af *begge* de lagstiftande myndigheterna, uttryckligen från sig afsöndra allt det, som, enligt sakens natur, befinnes ligga utom dess befogenhet, ehuru det af en eller annan tillfällighet kommit att införas bland de stadganden, som i allmänhet tillhöra densamma. Det kan annars tänkas, att den administrativa lagstiftningen någon gång kommer att göra intrång på det område, som åtminstone formellt tillhör den judiciela, hvarpå just denna fråga lemna ett exempel. Fastän nemligen 1734 års lag i 2 kap. 1 § Rättegångsbalken stadgar, att Ting skola hållas i *hvar* härad å rätter tingsstad, som skulle vara inom häradet belägen, har sådant aldrig ansetts utgöra hinder för Konungen att ensam besluta om sammanläggning af flera härad med gemensam tingsstad, hvilken åsigt nu vunnit sådan häfd, att ett försök att rubba den sanuolikt skulle vara lika fåfängt, som i praktiskt hänseende olämpligt.

Då man nu hitintills funnit ändamålsenligt att åt administrationen inrymma befogenheten att, utan riksdagens medverkan, härutinnan ordna efter olika lokala och andra särskilda förhållanden, torde skäl desto mindre förefinnas att för närvarande deruti föreslå någon ändring, som, för vinnande af det egentliga syftet med hela den ifrågavarande lagförändringen eller landtdomstolarnas tätare sammanträden, en högst betydlig omgestaltning af tingslag utan tvifvel inom kort måste försiggå, såsom ock kommitterade i bilagda särskilda betänkande föreslå.

Kommitterade hafva visserligen icke förbisett, att, i följd af grundlagens stadgande att från hvarje domsaga å landet skall sändas en eller, der folkmängden öfverstiger 40,000 innevånare, två riksdagsmän, frågan om domsageregleringarne äfven har en konstitutionel sida, enär riksdagsmännens i Andra Kammaren antal kunna komma att ökas genom en sönderstyckning af de nuvarande domsagorna. Men såvida Konungen redan nu utöfvar rättigheten att dela domsagor, grundlägger

kommitterades förslag, från denna sida sedt, ingen ny betänklighet. Anser man för öfrigt att några garantier härutinnan böra stadgas, så torde det vara i de konstitutionella lagarne desamma hafva sin rätta plats.

2 §.

Åt den här uttalade grundsats, som öfverensstämmer med hvad hitintills varit stadgadt, har gifvits den form, att densamma är tillämplig å såväl den af Konungen nämnde domaren, som den af Hofrätten för särskildt fall förordnade.

3 och 4 §§.

Efter nu gällande lag skall i hvar härads eller tingslags nämndemän, hvilka, ehuru endast sju erfordras för fullsuten Rätt, samtliga kunna uppåbådas att på en gång tjenstgöra, såsom ock vid de lagtima Tingen allmänneligen brukas. Om sådant kunnat gå för sig hitintills, då domkretsarne i allmänhet varit af ringa omfång och endast två eller tre lagtima Ting hållits om året, lär det likväl ej kunna fortfaara der domkretsarne vidgas genom flera härads sammanstående till ett tingslag och Tingen återkomma hvarje eller åtminstone hvarannan månad. Lagstiftningen i denna del måste derföre ändras, i syftning att bereda nämndens ledamöter en lindring, någorlunda motsvarande det genom domkretsarnas utvidgande och Tingens ökande föranledda besväret.

Allra enklast vore naturligtvis att föreskrifva, det hvarje härads fastän med andra till ett tingslag förenadt, fortfarande ägde att välja särskild nämnd, och att låta de särskilda nämnderna turvis tjenstgöra. Men genom en sådan anordning skulle många af de väsentliga fördelarne af nämndens närvaro vid Tingen förloras. Så skulle t. ex. all kontinuitet, så vidt på nämnden ankomme, gå förlorad, då samband saknades emellan de vid olika Ting tjenstgörande olika nämnderna; de upplysningar om personer och lokala förhållanden, domaren behöfde af nämnden inhemta, skulle ej kunna lemnas honom i mål från annan trakt af tingslaget, än den, derifrån den för tillfället tjenstgörande nämnden vore; de från tingsstället mer aflägsse boende rättssökande, hvilka i allmänhet bruka bevaka sina enklare ansökningsärenden genom ortens nämndeman, skulle beröfvas denna förmån, vid alla de Ting, då härads nämnd ej vore i tjenstgöring, många andra olägenheter att förtiga.

Ett annat sätt att lösa frågan är det af lagberedningen föreslagna, att dels nedsätta antalet af de på en gång i Rätten tjenstgörande nämndemän till högst fem och minst tre, samt dels tillåta valdistrikten att välja så många nämndemän de behaga. I kommitterades tanke skulle dock sådant kunna menligt inverka på sjelfva nämndemansinstitutionen.

Det lär nämligen ej kunna förnekas, att nämnden, ehvad den betraktas

såsom en motvigt emot eller stöd för domaren, alltid bör, för att fylla sin bestämelse, vara tillräckligt talrik för att ingifva förtroende såsom en folkdelegation; och kommitterade betvifla högligen, att det ringa antalet af tre personer skulle deruti lyckas. Det är visserligen sannt — hvad ock lagberedningen erinrat — att de olagfarne bisittarne i en annan underdomstol, nämligen Ägodelningsrätten, icke äro flera än tre; men den stora skilnad förefinnes, att nämnde domstol är en specialdomstol, hvars viktigaste åliggande oftast är att pröfva ämenen, som ligga mera inom landtbrukarens än juristens kunskapssfer och af hvars ledamöter ordföranden dessutom ej behöfver inhemta en så vidsträckt kännedom om person- och lokalförhållanden, som af ledamöterna i Tingsrätten, hvilkas antal endast af denna grund bör vara större.

Icke mindre betänkligt synes det kommitterade att gifva valdistrikten rätt att välja ett oinskräkt antal nämndemän, hvilket skulle medföra samma brist på kontinuitet, som här ofvan är nämndt ifråga om de särskilda häradsnämnderna, samt derjemte i hög grad nedsätta nämndens anseende och inflytande, utom det att det lätteligen kunde inträffa, i glest befolkade distrikt, att så många nämndemän valdes för en viss period, att vid dess slut lämpliga efterträdare icke funnes att tillgå.

Då emellertid anmärkta betänkligheter drabba, icke sjelfva principen i lagberedningens förslag, utan endast det nog långt förda i tillämpningen, hafva kommitterade, som icke funnit något lämpligare sätt att lösa frågan, byggt sitt förslag på samma grunder, som lagberedningen, men med den modifikation, dels att antalet af de i Rätten på en gång tjenstgörande nämndemännen bestämts till högst åtta, eller en mera än som nu erfordras för fullsuten Rätt, samt minst fem, eller två mindre än 1734 års lag bestämmer såsom domfört antal. dels ock att valdistrikten tillerkänts rättighet att välja två nämndemän, i stället för endast en, såsom nu är stadgad.

Under förutsättning att valdistrikten begagna sig af denna rättighet och att högsta antalet, eller åtta nämndemän, alltid kommer att närvara vid de lagtima Tingen, skulle alltså för hvarje af de 24 nämndemännen uppstå en tjenstgöringstid af 4 månader årligen, derunder ej flera än högst fyra lagtima Ting kunna infalla. I betraktande deraf, att dessa blifva mycket kortare än de, som nu hållas, att någon särskild resa till den s. k. domlösen ej ifrågakommer, samt att urtima Tingen otvifvelaktigt blifva mindre behöfliga i den mån de lagtima Tingen infalla närmare hvarandra, torde man kunna med säkerhet antaga, att nämndemännens tjenstgöring skulle i allmänhet blifva. icke tyngre, utan snarare lindrigare, än hvad den nu är, äfven om en del bland dem finge längre till tingsstället än hvad de nu hafva. Och ehuru vid första ögonblicket skilnaden emellan 8 och 5, såsom högsta, och 5 och 3, såsom minsta, antalet nämndemän, ej torde förefalla synnerligen stor, tro dock kommitterade, att denna skilnad är alldeles tillräcklig,

för att gifva nämnden en helt annan och mera betydelsefull karakter, än den skulle äga, derest de lägre siffertalen antagas. samt att det föreslagne antalet är fullt tillfredsställande, för att åt de olagfarne bisittarne i Rätten gifva allt det förtroende och inflytande, dem skäligen bör tillkomma, liksom man bör kunna påräkna, att domaren af de åtta vid lagtima Tingen närvarande nämndemännen från skilda delar af tingslaget är i tillfälle att erhålla alla behöfliga upplysningar om särskilda person- och lokalförhållanden.

I afseende å fördelningen af nämndemanstjenstgöringen, hvilken ej lämpligen lär kunna öfverlemnas åt någon annan än domaren, taga nämligen kommitterade för gifvet, att den så ordnas att ingen trakt af domsagan kommer att vid de lagtima Tingen sakna sin representant, liksom att ombyte sker småningom, så att ett nytt Ting aldrig börjas med en alldeles ny nämnd, utan der t. ex. månads-Ting äro införda och 24 nämndemän finnas, 2 afgå hvar Ting, så att alltid 6 äro kvar af dem, som närvarit vid det nästföregående, samt der Tingen återkomma hvarannan månad, 4 afgå hvar Ting, då alltid åtminstone halfva nämnden kvarstår till det följande.

Anledningen, hvarför kommitterade icke ovilkorligen föreskrifvit, att två nämndemän skola väljas af hvarje distrikt, är den, att lagen bort så uppställas, att den är tillämplig ej endast för de tingslag, som genast vid lagens trädaude i verksamhet genom ny reglering komma att utvidgas eller der flera Ting genast komma att hållas, utan äfven för de tingslag, i afseende å hvilka någon förändring ej kan inträda förrän efter längre eller kortare tid, och der följaktligen behovet af ökad antal tjenstgöringsskyldige nämndemän ej genast gör sig gällande. Af samma grund är det ock som kommitterade icke ansett lämpligt att öka valdistriktens antal, hvaremot för öfrigt talar den omständighet, att det utan tvifvel på många ställen skulle blifva vida svårare att inom ett visst mindre territorium, t. ex. en half socken, finna *en* lämplig nämndeman, än tvenne inom hela socknen, samt att i allt fall garantierna för ett godt val måste anses större, derest de väljandes antal ej är alltför ringa.

5 och 6 §§.

Då ståndsbegreppet kunnat utplånas ur de lagar, hvilka utstaka medborgares konstitutionela rättigheter, kan det säkerligen utan ringaste våda äfven försvinna ur förevarande lagstiftning. I sjelfva verket ligger det också en motsägelse uti, att låta folkets andel i lagskipningen utöfvas af andra, än dem, folket i sin helhet valt; och någon anledning till det antagande, att de, som räknades till det forna s. k. bondeståndet, skulle mera än andra medborgare vara skickade för nämndemanskallet, torde dess mindre förefinnas, som nämndens bestämmelse är att representera det allmänna vettet och rättskänslan, men ej någon särskild yrkesskicklighet eller särskilda klassintressen.

Kommitterade hafva visserligen icke förbisett, att på en del ställen nämndemanskallet betraktas, ej såsom ett eftersträfvansvärdt förtroende, utan såsom ett besvärligt åliggande, hvilket de mera bildade gerna undandraga sig, samt att sådant möjligen kan föranleda dertill, att de för kallet lämpligaste icke alltid blifva valde. Det skulle dock, i kommitterades tanke, vara fåfängt att försöka förekomma sådant genom att uppställa någon viss census eller andra dylika kvalifikation för valbarheten. Det enda ändamålsenliga sättet att förändra detta förhållande synes kommitterade vara, att så begränsa nämndens skyldighet, att en hvar kan fullgöra den, utan allt för stort besvär och utan att behöfva deltaga i förrättningar af den underordnade beskaffenhet, att länsmannens biträde, fjerdingsmannen, kan fullgöra dem likaväl, som den af medborgares förtroende utmärkta, högt bildade mannen. Till dylika förrättningar höra, efter kommitterades uppfattning, nästan utan undantag alla de bestyr, som utom domstolen åligga nämnden; och ganska visst torde få antagas, att om nämndens uppdrag inskränktes till lagskipningskallet allena samt nämndens ledamöter följaktligen aldrig kunde uppbådas till annan tjenstgöring, än vid domarens sida, man ingenstädes skulle behöfva befara brist på skickliga och ansedda män, som gerna mottaga medborgares kallelse att inträda i en befattning af den betydelse, som det sålunda begränsade nämndemanskallet obestriddigen eger. En sådan förändring i nämndemännens funktioner skulle också kunna vidtagas utan synnerlig svårighet, när som helst. Derför erfordras endast, att en ny kommunalbefattning anordnas, med åliggande för innehafvaren att fullgöra allt hvad hitintills utanför domstolen ålegat nämndemannen och med rättighet möjligen att på egen bekostnad sätta annan lämplig person i sitt ställe, såsom ifråga om fjerdingsmansbefattningen nu är stadgadt. Då likväl kommitterade ej hafva att befatta sig med nämndemansinstitutionen i vidsträcktare män, än hvad angår nämndens deltagande i domstolsförhandlingarne, tillkommer dem icke att framlägga något förslag i denna rigtning. De hafva ansett sig böra endast påpeka detta sätt att höja det betydelsefulla kallet, att såsom folkets ombud deltaga i lagskipningen, till det anseende, detsamma förtjenar.

7 §.

Ehuru många, praktisk viktiga skäl utan tvifvel tala derför, att nämndemän äga rättighet att bibehålla sina befattningar så länge de sjelfva vilja, strider dock sådant emot sjelfva grunden för nämndemansinstitutionen. Folkets andel i lagskipningen bör ej utöfvas af andra än dem, som åtnjuta folkets förtroende, och om ett misstag vid val till nämndeman blifvit begånget, bör det finnas en möjlighet att någon gång rätta detsamma. Det är med afseende härå kommitterade föreslagit att val till nämndeman skall afse endast 6 år, de väljande obetaget att omvälja den afgående nämndemannen, ifall han fortfarande äger deras förtroende och sjelf vill åtaga sig längre tjenstgöring.

Stadgandet i nu gällande lag, att ej någon, som ur nämnden afgått, skall vara skyldig att låta sig åter invälja förr än ordningen å nyo till honom kommer, sedan de öfriga som väljas kunna äfven varit nämndemän, strider så uppenbart mot folkets tillbörliga rättighet att välja endast den, som kan värdigt fylla kallet, att vidare motivering af dess upphäfvande ej torde erfordras. Genom bestämmande af den tid, efter hvars förlopp man är skyldig underkasta sig omval, till 6 år, torde man tillräckligt hafva sört därför, att ingen allt för mycket besväras.

12 och 13 §§.

I ett betänkande angående införande af notariatsinrättning å landet yttrade Lagkommittéens arbetande ledamöter: "Vid en landtdomstol förekommer årligen en så stor mängd af rättegångsmål och andra ärenden, att för deras behandling och expedierande inom bestämda tider, mera ihärdighet och arbetskraft fordras, än en människa, under oafbruten ansträngning, möjligen kan i längden bibehålla. I samma mån, som domaren mognar till skicklighet för sitt egentliga kall, tröttnar han vid det oändliga skriferiet. De öfverhopande göromålen tvinga honom att söka ledighet, och Öfverdomstolarne, som känna förhållandet, kunna ej vara obenägna att bevilja den. Det är derföre som man finner dessa täta vikariater i domsagorna på landet. Så länge domaren skall ensam göra allt och svara för allt, kan man svårligen begära, att han skall rastlöst förrätta sitt embete."

Detta skrefs för mera än 40 år tillbaka och efter den tiden hafva, genom åtskilliga omfattande lagförändringar, såsom om upphörande af Styrelseverkens domsrätt i vissa mål, om upphäfvande af hvarjehanda särskilda domstolar, om skiftesmålen öfverlemnande till domstolarne, om kontrollen öfver förvaltningen af omyndigs egendom, om förändrad behandling af konkursmål, o. s. v., äfvensom genom en hel mängd administrativa förfoganden, landtdomstolarnes ordförande blifvit än ytterligare belastade med göromål. Att dessa i en snar framtid komma att ännu vidare ökas är att förvänta. Derest det redan till Högsta domstolens pröfning öfverlemnade förslag om införande af hypothecks- eller fastighetsböcker vinner afseende, uppkommer ett nytt åliggande af omfattande betydelse; och genom den af kommitterade föreslagna anordning i afseende å de lagtima Tingen tages domarens arbetskraft för hans egentliga kall i anspråk i vida högre grad än hitintills.

Härtill komma tvänne viktiga, af tidsförhållandena föranledda omständigheter, som i väsentlig mån öka den redan nog tunga bördan.

Den ena är den allt mer och mer tilltagande bristen på arbetsbiträde. I stället att häradshöfdingarne i forna dagar kunde påräkna att få år efter år behålla samma, i ärendena invanda, juridiska medhjelpare, få de nu vanligen ej behålla dem längre, än till dess de hunnit förvärfva det mått af praktisk erfarenhet,

som erfordras för att principalen skall kunna någorlunda lita på deras arbeten, hvilket sällan inträffar förr än samtidigt med vice-häradshöfdinge-utnämningen. Efter den utnämningen sträfvade de flesta, och följaktligen äfven efter den praktiska öfning, som dertill berättigar. Men dermed är också vändpunkten uppnådd. Bland det färre antal, som i våra dagar uppställer domsagan såsom slutligt mål för sin sträfvan, finnes väl en och annan, som kvarstannar hos sin förste läromästare, men mindre för att biträda honom, än för att åtkomma de förordnanden, som i domsagan kunna erhållas. Finnes ej snar utsigt till sådane eller äro de ej att få i tillräckligt antal, så lemna äfven han sin plats för att annorstädes söka tingsmeriter, hvilket också är helt naturligt, så länge dessa meriter i fråga om befordran väga så tungt i vågskålen. Flertalet åter, finnande denna väg till befordran allt för lång och osäker, kastar sig derföre genast in på andra banor, hvilka snarare leda till en sjelfständig verksamhet, och till befattningar, hvilka, på samma gång de täfla i inkomster med de derutinnan mycket reducerade domsagorna, äro vida lugnare och bekvämare.

Den andra omständigheten är den djupt gående reformatoriska rörelse, hvori vårt rättsväsende på senare tider kommit, och hvilken sannolikt ej lägger sig innan vi fått utbyta vår gamla lag emot en helt och hållet ny. Det är uppenbart, att i sådan tidpunkt domarens kall skall blifva mer än vanligt ansträngande. Att sätta sig in i nya lagar, särdeles om de äro byggda på nya principer, fordrar under alla förhållanden både tid och ostörd eftertanke. Företrädesvis gäller detta med afseende å landtdomaren, som är i saknad af lagfarna domstolskamraters råd och sällan är i tillfälle att med andra växla meningar eller tillgodogöra sig andra upplysta juristers forskningar.

Den, som allvarligt besinnar allt detta och derjemte tar i betraktande, hvilken oberäknelig stor vikt ligger derå, att lagskipningen i första instansen icke nedsjunker till en formalistisk slentrian, hvilket förr eller senare måste blifva följden, derest domaren så nedtynges af göromål, att han saknar tid, ej blott för forskningar och studier, utan äfven för tvistefrågornas grundliga pröfning, — den måste visserligen äfven inse, att något måste göras, för att lätta den arbetsbörda, som redan är lagd och än vidare kommer att läggas å landtdomstolarnes ordförande.

Förutsatt att allt detta erkännes, återstår att uppfinna ett medel, som på samma gång är verksamt nog att undanröja det anmärkta menliga förhållandet och derjemte låter förena sig med den nuvarande domstolsorganisationen, i hvilken någon väsentlig ändring ej blifvit ifrågasatt. Såvidt kommitterade kunna inse, finnes det trenne dylika medel att välja på.

Det ena vore, att så minska domsagornas omfång, att domaren utan öfveransträngning kunde ensam sköta sitt kall. Sådant lär dock ej kunna ske, så länge domarens inkomster nästan uteslutande bestå af sportler, ty utan att

öka desammas belopp i en för rättssökande alltför betungande grad, skulle domaren derigenom beröfvas det ekonomiska oberoende, som för lagskipningens egen skuld är så angeläget att bevara. Också hafva Rikets Ständer i den skrifvelse, hvarigenom de hos Kongl. Maj:t anhöllo om utarbetande af förslag till de lagförändringar, som nu äro i fråga, bestämdt uttalat sig emot en dylik åtgärd. Den mycket viktiga betänklighet möter dessutom, att, genom en dylik minskning af domsagornas omfång, tillfälle för yngre jurister att bilda sig till blifvande landtdomare skulle försvinna. Den praktiska undervisning och öfning, som i andra Rätter vinnes, må vara huru gänelig som helst, äfven för utföfvande af landtdomarens kall; men den är dock ingalunda därför tillräcklig; och det tillfälle, som i andra länder finnes, att ur advokaternas led rekrytera domarekåren i hvilken instans som helst, saknas alldeles i vårt land, der någon advokat-institution ej existerar.

Ett annat medel vore, att införa en notariatsinrättning, antingen en sådan, som Lagkomitéen föreslagit, gående ut derpå, att vid hvarje underdomstol å landet anställa notarier, hvilka skulle ansvara för både uppsättningen och expedierandet af domstolens protokoll, eller ock af den beskaffenhet, att domaren befriades från alla de ärenden, som ej tillhörde den egentliga lagskipningen, och en särskild embetsman anställdes för handläggningen af dylika ärenden.

I kommitterades tanke möter dock, åtminstone för det närvarande, så viktiga betänkligheter mot en dylik ininstitution, att de icke kunna tillstyrka den, hvarken i ena eller andra formen.

Hvad först angår lagkomitéens förslag om särskildt anställda ansvariga protokollsföränder, så torde kunna ifrågasättas, huruvida någon synnerlig lättnad dymedelst skulle domaren beredas. Att öfvervaka protokollet i dess helhet, kontrollera dess öfverensstämmelse med sanningen, bedöma hvad af parterers anföranden och vittnens utsagor verkligen tillhör saken och alltså bör i protokollet inflyta, samt tillse att detsamma blir i rätter tid färdigt — allt sådant lär ej kunna eller böra frångå den, inför hvilken förhandlingarna äga rum och som, på grund af hvad i protokollet finnes anteckadt, skall afgöra sjelfva saken. Icke heller är det, hvarken för domaren eller för parterna, likgiltigt, huruvida protokollet är affattadt med den följdriktighet, klarhet och bestämdhet, som gör uppfattningen lätt och säker. Lyckas domaren att få vid sin sida såsom notarie anställd en person, som är fullt vuxen det ingalunda lätta kallet att på ett i alla ofvannämnde hänseenden tillfredsställande sätt föra protokoll vid en domstol, der förhandlingarna äro muntliga, och som derjemte äger tillräckligt nit och förmåga att i behörig tid blifva med sitt arbete färdig, så vore visserligen en stor lättnad honom beredd. Men besinnar man, att protokollsföranden ej är den, som leder förhandlingarna, samt att han, innan minnesanteckningarne nedskrifvas, ej äger tillgång till de skriftliga dokumenter, som under målets handläggning öfverlemnas till domaren, så är föga utsigt dertill, att mången, om ens någon, af de unga män, som antagligen blifva såsom notarier

använda, skulle kunna så uppfylla sina åligganden, att icke domaren i allt fall måste vidkännas både besväret, att å domstol sjelf föra särskilda memorial-anteckningar, och sedermera mödan, att justera och bringa i behörig form det af notarien uppsatta protokollet. Med ungefärligen samma ansvar, som nu, för protokollets riktighet och formenlighet, skulle domaren under sådana förhållanden föga vinna genom förändringen. Äfven den vinst af ökad förtroende till protokollet, som man velat finna i tillvaron af särskildt ansvarige protokollister, torde vara illusorisk. En person i den ställning, som dessa notarier, utan all beslutanderätt, utan de mogna insigter, som betinga en i allo sjelfständig uppfattning, och måhända i väsentlig mån beroende af domarens förtroende, skulle sannerligen icke kunna utöfva någon allvarsam kontroll på denne, derest en sådan, mot förväntan, skulle behövas. En säker olägenhet af den ifrågavarande institutionen skulle deremot alltid uppkomma, nämligen den, att en ny tjenstemannaklass tillskapades, med anspråk på Statens kassa, utom det att man äfventyrade, att göra domarens verksamhet beroende af ett måhända oskickligt biträde, som dessutom, genom att draga ut på yttersta tiden med sitt arbete, skulle kunna försena ärendenas gång och afgörande.

Mera ändamålsenligt skulle då, i kommitterades tanke, vara, att antaga det andra alternativet, eller att anställa särskilda embetsmän för handläggning af alla de ärenden, hvilka ej tillhöra den egentliga rättsskipningen. Af dessa ärenden har dock domaren sina största inkomster, och aflöningsfrågan utgör således äfven här ett hinder. Ett annat sådant finna kommitterade i den vigtiga omständighet, att man, genom att anvisa en hel tjenstemannaklass endast mekaniska göromål, de der i längden måste motverka intresset för andlig förkofran, skulle beröfva samhället mera intelligens, än det har råd att mista, samt att äfven lämpliga tillfällen för yngre jurister, att vid landtdomstolarna vinna utbildning, skulle i betydlig mån minskas. Det är nämligen alltför mycket att befara, att genom en dylik anordning genast från början skulle utveckla sig tvänne skiljda vägar för de juridiska allumnerna, den ena med notariat-befattningen och den andra med domarekallet till mål.

Då nu icke något af de ofvannämnde medlen synes vara lämpligt, hafva kommitterade bort söka ett annat, och de tro sig hafva i den anordning, som i förevarande §§ är upptagen, hafva funnit det enda för våra förhållanden lämpliga.

Denna anordning består deruti, att hvarje domare skulle äga rätt att, på egen bekostnad, för vissa göromål, af jemförelsevis mindre omfattande betydelse, i sitt ställe använda en till domare-embetets utöfning kompetent person, som af vederbörande Öfverrätt pröfvades dertill skicklig, och som handlade under egen ansvarsskyldighet.

Fördelarne af en sådan anordning äro:

1:o) *att domaren beredes en ganska väsentlig lindring i göromål.*

Urtima Ting, husesyner, fastighetsvärderingar, den vidlyftiga expedition som föranledes af yppade konkurser, sammanträden deruti, utfärdande af stämningar och gravationsbevis, meddelande af andra bevis eller afskrifter ur Rättens minnesböcker, de statistiska berättelserna, med mera dylikt, allt detta upptager i och för sig ganska mycken tid, som skulle domaren besparas. Och likväl ligger icke det enda väsentliga deruti. En väl så stor fördel vinnes derigenom, att domaren, sysselsatt med de lagtima Tingens utarbetande och expedierande, icke äfventyrade att ständigt och jemnt blifva deruti afbruten, kanske just under det han vore sysselsatt med öfvervägande af något inveckladt och svårlöst mål eller med den vidlyftiga tingsexpeditionen. Ingen, som någon längre tid förestått domarc-embete på landet, skall jäfva den erfarenheten, att det i sig sjelft nog dryga tingsarbetet i synnerligen hög grad försenas och försvåras genom de många småförrättningar och andra småbestyr, som nu hvila å domaren allena och hvilka till större delen komma öfver honom alldeles oförberedt, ofta då han allraminst är i tillfälle att deråt egna sin verksamhet. Många af dessa bestyr äro dessutom af den mekaniska beskaffenhet, att de i längden, eller, såsom lagkommittéen uttrycker sig, i den mån domaren mognar till skicklighet för sitt egentliga kall, alldeles uttrötta honom och qväfva det intresse för fortsatta studier, som är så nödigt för honom att bevara.

2:o) *att domaren sättes i tillfälle att, mera oafbrutet än hittills, sjelf för-rätta de lagtima Tingen.*

Det är visserligen ingalunda önskligt, att domaren alltid sjelf håller de lagtima Tingen. Man måste nämligen äfven tänka på morgondagen och se till, att dugliga män finnas att sätta i stället för de afgående landtdomrarne, hvilket ej är att påräkna, med mindre de obefordrade beredas tillfälle att under en erfaren domares ledning öfva sig i handläggningen af de många olikartade mål, som endast vid de lagtima Tingen förekomma. Men måtta är härutinnan, liksom i allt annat, nödig. Under nuvarande förhållanden händer det icke sällan och måste i följd af omständigheternas tvingande beskaffenhet hända, att den ständige domaren, som har svårare att skilja sig ifrån den del af domsageförvaltningen, som vore meningen att till biträdande domaren öfverlemna, nödgas i stället söka ledighet företrädesvis från de viktigaste förrättningarna eller de lagtima Tingen, hvilka mångenstädes hållas lika ofta af vikarier, som af domaren sjelf. Derest förslaget om månadsting antages, blir det för öfrigt vida angelägnare än under nuvarande förhållanden, att ordförandeskapet i domstolen vid de lagtima Tingen ej alltför ofta omskiiftar mellan olika personer, enär i flera mål domar komma att afkunnas först Tinget näst efter det, då målen utagerades.

- 3:o) *att göromålen komma att handläggas med större kontinuitet och, då ej domaren själf ombestyr dem, af en person, som är mera förtrogen med orten och dess förhållanden, än tillfälliga biträden kunna antagas vara.*

Det är temligen antagligt, att i domsaga, der biträdande domare finnes anställd, denne i allmänhet kommer att användas äfven till förrättande af de lagtima Ting, domaren af tillfälliga anledningar kan blifva hindrad att själf hålla, äfvensom att förestå hela embetet under den senestertid landtdomaren, mera än de flesta embetsmän, torde behöfva; och redan deruti ligger en stor förbättring i nuvarande bruk, att använda än den ena och än den andra tillfälliga medhjelparen. Icke mindre vikt ligger derå, att de andra göromålen handhafvas med likformighet och konsekvens och af en person, som genom någon längre tids tjenstgöring på samma ställe hunnit förvärfva sig kännedom om orten och dess egendomligheter. Fastän den biträdande domaren ej skulle förordnas, för hvarje särskild gång, under längre tid än ett år, kommer sannolikt i de allra flesta fall förordnandet att förnyas år efter år. Det kan nämligen icke ligga hvarken i den ständige eller den biträdande domarens intresse att ombyte ofta sker. Då meriterna dädanefter antagligen komma att räknas — icke hufvudsakligen, såsom nu, efter antalet af förrättade Ting — utan jemväl efter tjenstgöringstid såsom biträdande domare, skall obenägenheten att stanna i domsaga, der få Ting erbjudas, och ifvern att tjenstgöra der, hvarest flera sådane stå att erhålla, upphöra, och medhjelparen helst qvarblifva i den ort, med hvars förhållande han är bäst bekant, till dess tiden för honom är inne att, genom tjenstgöring äfven i högre Rätt, förvärfva de ökade insigter, som göra honom skicklig att i sin ordning till ordinarie domare befordras.

- 4:o) *att allmänheten kan påräkna att, äfven i domarens frånvaro, finna någon tillstädes, som är behörig att mottaga och expediera handlingar, äfvensom att få sina angelägenheter snarare uträttade.*

Så, som det nu är ställdt, händer det ofta, att rättssökande förgäfves söka domaren, för att få sina ärenden uträttade. Man behöfver ej själf hafva varit utsatt för det missödet, att, efter att hafva färdats långa vägar, finna domaren borta, då man i någon viktig, kanske fatalierande angelägenhet infunnit sig i hans bostad, för att inse hela olägenheten deraf, att ingen annan der finnes till hands att gå den rättssökande tillhanda. Blotta afhjelpandet af denna stora olägenhet gör en sådan anordning, som den föreslagna, synnerligen önskvärd. En mycket väsentlig fördel beredes äfven de rättssökande derigenom att de, genom att kunna vända sig till biträdande domaren, ofta hafva att påräkna vida snabbare expedition, än om de skulle nödgas afvakta den tid, då den med tingsgöromålen sysselsatta domaren komme i tillfälle att expediera deras ansökningar.

Dessa äro de väsentliga fördelar, som den i förevarande §§ föreslagna anordning skulle medföra; och kommitterade finna dem så betydelsefulla, att de anse synnerligen önskvärdt, att biträdande domare blifva anställda i hvarje domsaga. Att härutinnan utöfva tvång på domaren är dock icke möjligt, så länge aflönings-sättet är det nu gällande. Väl är det antagligt, att den biträdande domaren, hvars befattning alltid blir att anse såsom en expektansplats och som får till större delen ungefär samma göromål, som domarens nuvarande första medhjelpare, ehuru under egen ansvarsskyldighet, icke kommer att aflönas högre än dessa biträden, men många domsagor finnas, der inkomsterne äro så ringa, att domaren ej kan aflöna någon enda juridiskt bildad medhjelpare, utan nödgas hjälpa sig fram med biträde af sådane unga personer, som ej kunna äga anspråk på någon aflöning alls, hvarförutan en och annan domsaga torde vara så lättskött, att domaren ensam förmår handlägga alla ärenden.

Någon olägenhet af den föreslagna anordningen hafva kommitterade ej förmått upptänka. Väl är att antaga, att den, som första gången till biträdande domare förordnas, icke är mycket förfaren i domarevärf, men det äro icke heller de, som eljest måste, såsom nu sker, förordnas till det vida svårare uppdraget att förrätta lagtima Ting. Och hvad nit och noggrannhet angår, så är den menliga naturen så beskaffad, att den, som redan hunnit målet för sina sträfvanden, väl i allmänhet icke kan antagas mera angelägen att vinnlägga sig om att ådagalägga nämnda egenskaper, än den som ännu sträfvar att uppnå detsamma och hvars hela framtid beror på den pligttrohet, hvarmed han fullgör sina åligganden.

Efter denna redogörelse för grunden för det framlagda förslaget, öfvergå kommitterade till motivering af detaljbestämmelserna.

Då ingen kan bättre än domaren sjelf bedöma, huruvida han behöfver biträde i embetsförvaltningen eller ej, samt det i allt fall, efter hvad ofvan är nämnt, synes önskligt, att biträdande domare allestädes blifva anställda, har någon pröfningsrätt i ty fall ej bort åt Hofrätten öfverlemnas. Det enda vilkor, hvaraf bifall till domarens ansökan bör vara beroende, är det, att han har att föreslå en man, som af Hofrätten pröfvas till befattningen skicklig och lämplig. Då domare söker tjenstledighet på grund af laga förfall, måste ovilkorligen en annan förordnas, äfven om domaren ej föreslår någon viss, emedan embetet eljest skulle ligga nere. Men i förevarande fall, då fråga endast är om att bereda domaren en lättnad, bör Hofrätten ej hafva skyldighet att anskaffa vikarie.

Då domaren skall sjelf aflöna medhjelparen, hvilken sannolikt äfven kommer att bo i hans hus, och ett förtroendefullt förhållande desse begge emellan är af största vikt, skulle det vara både orättvist och oklokt att påtvinga den förre en annan person, än den han sjelf efter förutgången aftal föreslog; och uttryckligt stadgande härom har derföre här införts. Finner Hofrätten den af domaren före-

slagne medhjelparen ej lämplig, blir enda följden den, att domarens anmälan lemnas utan afseende och att han fortfarande får ensam förestå sitt embete.

Ehuru det är både troligt och önskligt, att den, som en gång blifvit till biträdande domare i en viss domsaga förordnad, kommer att stanna der längre tid, torde det ej vara lämpligt att beröfva domaren och Hofrätten tillfället att undandraga den person sitt förtroende, som förverkat detsamma, om också ej genom egentligen åtalsmessigt förfarande, dock genom sådan brist på nit eller duglighet eller sådant uppförande i allmänhet, som gör honom olämplig för befattningen. På denna grund hvilat förslaget, att förordnandet för biträdande domaren ej må afse längre tid, än ett år i sender.

En väsentlig fördel af ifrågavarande anordning skulle gå förlorad, derest domaren kunde undandraga sig skyldigheten att betjena de rättssökande med utfärdande af bevis och dylikt, äfven då biträdande domaren tillfälligtvis vore frånvarande eller af annan anledning hindrad att med erforderlig skyndsamhet fullgöra requisitioner; och förslaget innehåller derföre en bestämmelse, som ålägger domaren en dylik skyldighet under uppgifne fall.

Vid de lagtima Tingen förekomma åtskilliga registreringsbestyr, hvilka, såsom utgörande en del af tingsgöromålen, fortfarande skulle åligga domaren att sjelf fullgöra. Så länge dessa bestyr icke bestå i annat, än upprättande af saköreslängder, uppbudsförteckningar och förteckningar å lösöreköp samt antekning i förmynderskapsroteln om förelägganden för försumliga förmyndare, medföra de ej synnerligt besvär. Förhållandet blir dock ett annat, derest öfver lagfarts- och intekningsärenden särskilda rotlar komma att föras eller s. k. hypoteksböcker införas. Ehuru det visserligen vore en vinst för sjelfva embetet, om domaren kunde befrias från detta nya besvär, lärers sådant ej kunna under nuvarande förhållanden medgifvas, enär handhafvandet af antekningarne i hypoteksboken ej lämpligen kan uppdragas åt någon annan än den, som skall ansvara för det till grund för desamma liggande protokollet. Visserligen skulle, genom inrättande af särskilda s. k. inskrifningsting, derå endast lagfarts- och intekningsärenden finge upptagas, hela bestyret med dessa ärenden kunna uppdragas åt en biträdande domare; men då det beror på domaren, om en sådan skulle finnas eller ej, kan man ej med säkerhet beräkna att få ärendena sålunda handlagda. Och det har i allt fall synts kommitterade olämpligt att införa ett nytt slag af Ting just nu, då förslag framläggas om ett sådant ordnande af de allmänna Tingen, att tillfällena att bevaka alla domstolsärenden på de flesta ställen komma att mångdubblas.

Att till den biträdande domarens funktioner handläggning af Ägodelningsmålen ej hörer, följer af Skiftesstadgans föreskrift, att dessa skola behandlas af den ordinarie domaren eller annan af Konungen särskildt förordnad ordförande. Anledningen dertill, att någon ändring i denna föreskrift ej föreslagits, är den, att dessa förrättningar vanligen äro af den egendomliga beskaffenhet, att de fordra särskilda insigter,

dem man ej alltid har att påräkna hos den, som eljest kan vara fullt lämplig att såsom biträdande domare användas.

14 §

Ehuru äfven vid de tillfälliga förordnanden, hvarom här talas, Hofrätten utan tvifvel lärer böra fästa billigt afseende å domarens förslag, kan man dock icke så ovillkorligt binda Hofrätten dervid, som då fråga är om förordnande af biträdande domare, helst, såsom vid 12 och 13 §§ är nämnt, sådant skulle kunna för-
anleda, att embetet komme att ligga alldeles nere, derest domaren med sitt förord föllo på en man, som ej egde Hofrättens förtroende.

Genom uttrycket "biträdande domare *eller* annan" har man velat antyda önskligheten deraf, att den förre, derest han eljest finnes lämplig, företrädesvis må erhålla ifrågavarande förordnande, utan att dock gifva någon bestämd föreskrift derom.

Senare punkten af denna § är väsentligen hemtad från Lagkomitéens förslag. Det kan visserligen, såsom äfven Lagberedningen antydt, synas som om i allmänhet fråga om semester för embetsmän tillhörde särskilda administrativa förfoganden, men det har förefallit kommitterade icke utan vigt, att domarens rättigheter och skyldigheter, såvidt möjligt är, i lag utstakas.

16 §.

Vid regleringen af tingslag, särdeles då den kommer att ske i så omfattande skala, som af kommitterades förslag bitingas, spelar frågan om tingsstadens belägenhet en synnerligen viktig och understundom afgörande rol. Vid sådant förhållande synes nödigt, att Konungen, som bestämmer om tingslagsregleringen, äfven bestämmer i den dermed sammanhängande frågan om tingsstaden. Att såväl domstolen, som tingslagets innevånare, komma att höras i frågan, innan Konungen fattar sitt beslut, torde få antagas så gifvet, att något särskilt stadgande derom i lag ej erfordras.

17—22 §§.

Då komitéen erhålligt uttrycklig befattning att så utarbета sina förslag, att den öfverklagade långsamheten i lagskipningen vid underdomstolarne å landet kunde förekommas, samt det verksammaste medlet för att uppnå ett sådant mål består i oftare återkommande domstolssammanträden, torde särskild motivering ej erfordras i fråga om den allmänna tendensen i förevarande §§, hvilken just går ut på att undanröja hindren för vinnande af berörda önskningsmål.

Det är likväl icke af den civila lagstiftningen allena frågans ändamålsenliga lösning beror. Vore detta förhållandet, så funnes ingenting enklare än att,

med Lagkomitéen och Lagberedningen, kategoriskt förordna, att i hvarje domsaga de lagtima Tingens antal skulle ökas så mycket, som man ansåg behovet kräfvat.

Men nu företer sig det hinder, att domsagorna i riket bestå af olika antal tingslag, från 1 ända till 7; att det beror på Konungen att ändra detta förhållande; och att, då tingslagens antal i väsentlig mån inverkar på den större eller mindre möjligheten att öka äfven Tingens antal, målet ej kan uppnås utan föregående administrativa förfoganden. Det torde nämligen få anses ovedersägligt, hvad äfven Lagkomitéen vitsordat, att om Tingens antal i väsentlig mån ökas i de domsagor, som bestå af många tingslag, sådant skulle göra det omöjligt för domaren att med tillbörlig noggrannhet och eftertanke sköta sitt viktiga kall. Oafbrutet stadd på resor från den ena ändan af domsagan till den andra, skulle han blott derigenom förspilla mycken tid, och orolig för att under den för hvart af de många Tingen anslagna korta tiden ej medhinna göromålen, skulle han ej ega det lugn, som för målens grundliga pröfning erfordras.

Af sådan grund har äfven Lagkomitéen, såsom oundgängligt vilkor för den föreslagna större permanensen vid landtdomstolarne, föreskrifvit, att i hvarje domsaga skulle finnas endast ett tingsställe, så att domsaga och tingslag blefve liktydigt.

Anledningen, hvarför kommitterade ej i sitt förslag upptagit detta stadgande, är den ofvan antydda, att frågan om reglering af tingslag och domsagor hör till den ekonomiska lagstiftningen, och att den civila lagen bör vara sådan, att den kan tillämpas under alla förhållanden och ej bero af ofvanberörde lagstiftning i vidsträcktare mån, än att den, under förutsättning att vissa administrativa åtgärder kunna vidtagas, för sådant fall medgifver modifikation i de regler, hvilka, derest dylika åtgärder ej komma till stånd, äro ovilkorligt bindande.

I enlighet med dessa åsikter hafva kommitterade byggt sitt förslag på de nuvarande förhållandenas grundval, men likväl beredt administrationen möjlighet att efter hand åstadkomma den enhet i fråga om domstolspermanens, som för det närvarande är omöjlig att i alla domsagor tillvägabringa. Den praktiska fördelen af ett sådant sätt att tillvägagå torde ligga i öppen dag.

Den föreslagna lagen kan nämligen genast träda i verksamhet, fullkomligt oberoende af administrativa förfoganden, och en möjligen blifvande omreglering af domsagor och tingslag påkallar ingen ny lagförändring, enär hvarje sådan, på domstolspermanensen inverkan reglering blifvit förutsedd och af lagen upptagen såsom ett factum, för hvilket en viss regel på förhand är gifven. Så är i 18 § stadgadt, att i domsaga, som utgör endast ett tingslag, lagtima Ting skola hållas hvarje månad utom i Januari, i 19 §, att i domsaga af två tingslag Ting skola hållas hvarannan månad i hvart tingslag, samt i 20 §, att i domsaga, som består af mera än två tingslag, tre Ting skola i hvart tingslag förrättas; och följden häraf blir att, om domsaga, som nu utgöres af t. ex. fem tingslag, så re-

gleras, att den kommer att bilda endast ett tingslag, Tingens antal genast ökas från 3 till 11, eller, derest den kommer att bestå af två tingslag, till 6 årligen.

Hvad nu angår det för de särskilda fallen föreslagna antal Ting och först det, som ansetts lämpligt för domsagor, hvilka bestå af endast ett tingslag, så torde med visshet kunna antagas, att den rättsökande allmänhetens intresse är tillfullo tillgodosedt genom tillfället att hvarje månad, utom en, äga tillträde till domstolen. Förslaget går i detta hänseende längre, än Lagkomitéen och Lagberedningen ansågo behöfligt. Enligt deras förslag, skulle inga Ting hållas under de tre sommarmånaderna och de allmänna rättegångsdagarne alltså inskränkas till endast nio. Att åtskilligt talar för dylika sommarferier kan ej förnekas, men i komitterades tanke skulle olägenheterna vida öfverväga fördelarne. Domaren skulle visserligen beredas tillfälle att bättre medhinna synen, som endast under sommaren kunna förrättas, och i öfrigt vinna en väl behöflig lindring genom någon tids stillastånd i de besvärligaste göromålen. Men begagnar han sig af rättigheten att använda biträdande domare, kan han åt denne öfverlemna synerna, med undantag af dem som böra af Ägodelningsrätt handläggas, eller ock kan han begagna denna tid till den semester, hvarpå han kan äga skäligt anspråk, och derigenom skaffa yngre jurister, för hvilkas utbildning till domarekallet själfständig praktisk öfning är alldeles nödvändig, en sådan öfning under en tidpunkt, då, i följd af folkets sysselsättning med landtbruket, tingsbesöken torde blifva färre än vanligt och sålunda Tingen bäst lämpa sig för mera ovana krafter. — Icke heller med hänsyn å nämnden synes införandet af sommarferier vara af synnerligen stor vinst. På grund af nyssanmärkta förhållande kan antagas, att sommaringen i allmänhet blifva mer än vanligt korta; och om de också skulle räcka en eller annan dag längre än de urtima Ting, som måhända i stället blefvo behöfliga, så vore olägenheten, då resor till tingsstället i allt fall påkallades, icke särdeles stor. För öfrigt hållas redan nu mångenstädes Ting under sommaren, åtminstone s. k. slut-Ting, och någon klagan deröfver har ej försports. — För alla de rättsökande, å hvilkas eget skön det beror att söka domstolen när helst det faller dem lämpligast, kan det naturligtvis ej innebära annat än en fördel att kunna göra det äfven under sommaren; och de ende, som skulle tillskyndas någon verklig, ehuru ganska ringa, olägenhet, voro de, som af andra under den tiden manades till domstolen, ty för parter i redan anhängiggjorda uppskutna mål, finnes i allmänhet inget hinder att öfverenskomma om anstånd från vår- till höst-Tingen, derest de finna sådant med sin fördel förenligt. Men att — endast för att bespara en ringa olägenhet för några svarande parter — göra afbrott i den eljest gällande ordningen och låta rättskipningen ligga nere hela fjerdedelsåret, synes dess mindre lämpligt, som sådant skulle dels innebära en orättvisa emot de rättsökande, hvilkas hela väl kunde bero derpå, att de i tid finge bevaka sina ange-

lägenheter, och dels kunna i ganska hög grad verka menligt på embetsförvaltningen i dess helhet. Under ferietiden komme nämligen sannolikt att samla sig så många mål, att det första Tinget efter dess slut blefve två eller tre gånger större än de öfriga; och då likväl ej längre tid för dess utarbetande vore anslagen, skulle sådant medföra behof för domaren att uppskjuta de större målens afgörande längre, än eljest vore erforderligt, hvarigenom ej endast parterna i dessa mål skulle tillskyndas oförskyldt lidande, utan äfven hela arbetsmaskineriet för flera efterföljande Ting rubbas ur sin jemna gång.

Ehuru det icke kan bestridas, att de skäl, som tala emot sommarferier, äfven tala emot ferier i allmänhet och således äfven emot förslaget, att Ting ej skola hållas i Januari månad, så förekommer, å andra sidan, dels att berörda skäl väsentligen förlora i betydelse, då ferierna afse endast en, i stället för tre månader, samt dels den mera tvingande beskaffenheten af de omständigheter, som göra Januariferierna önskvärda. Till en början synes det ingalunda lämpligt, att mana folket till sammankomster af ifrågavarande beskaffenhet under den tid, då något hvar gör anspråk på att njuta s. k. julfred. Dernäst möter den stora olägenheten, att, enär Tingets början oftast kommer att infalla emellan nyårsdagen och trettondedagen, detsamma på flera ställen måste afbrytas för den sistnämnda helgedagen, för att fortsättas dagen efter densamma. Och till sist behöfver domaren, derest biträdande domare ej finnes i domsagan anställd, alltförväl denna korta ferietid för upprättande af statistiska berättelser och den mängd andra registreringsbestyr, som vid årets slut hopat sig.

Då kommitterade för de domsagor, som bestå af två tingslag, uppställt den regel, att Ting i hvar tingslag skola hållas endast hvarannan månad, hafva de utgått från den grundsats, att det vid lagreformer, hvilkas följder man ej med visshet kan beräkna, i allmänhet är vida att föredraga, att icke gå fullt så långt, som man *möjligen skulle kunna gå*, framför att gå längre, än man *med säkerhet kan gå*.

Kommitterade, som icke bestrida möjligheten af att i en del af ifrågavarande domsagor införa månadsting, finna nämligen ingalunda säkert att experimentet skall lyckas. Blotta tingsresorna upptaga icke ringa tid. Om ej domaren bor på ettdera tingsstället, nödgas han företaga sådane fyra gånger (två bort och två hem) hvarje månad. Och då han, äfven om resorna ej funnes, för hållande, utarbetande och expedierande af hvar Ting ej har att använda mera än 14 à 15 dagar, helgdagarne inberäknade, är en sådan tidsspillan icke obetydlig. Den största betänkligheten ligger likväl deruti, att man, utan ledning af någon längre tids erfarenhet, ej lär kunna med tillförlitlighet antaga, att målen skola, då Tingen följa på hvarandra så tätt, någorlunda jemnt fördelas på dem alla, hvadan man måste beräkna möjligheten af motsatsen, hvaraf åter skulle följa en konfusion, som kunde verka menligt lång tid efter. Det är sannt, att sådant kan hända, ehuru antagligen ej så ofta, äfven vid de Ting, som återkomma endast hvarannan månad; men ju

längre tid domaren har sig anslagen till Tingens utarbetande och expedierande, dess lättare kan han på ett tidbesparande sätt ordna arbetet och jemväl skaffa sig tillfälligt arbetsbiträde. Icke eller bör man förbise, att tätare domstolssammanträden, i och för sig, måste öka göromålen, ehvad domsagan består af ett eller flera tingslag. Om också en och annan, som under nuvarande förhållanden underlåter att göra rätt för sig, i hopp att kunna uttrötta motparten genom tidsutdrägt, skulle godvilligt fullgöra sina förpligtelser, derest han på förhand vet att processen snart kan bringas till slut, så torde sådant ej på långt när uppväga antalet af de mål, som i följd af den snabbare lagskipningen vid domstolen komma att dragas från Konungens befallningshafvande, samt dem, hvilka just i följd af den nuvarande rättsskipnings långsamhet ej anhängiggöras.

Enär emellertid, såsom ofvan är nämnt, månadsting åtminstone i en del af ifrågavarande domsagor möjligen torde kunna hållas, bör lagen ej lägga absolut hinder i vägen för införandet af sådane; och kommitterade hafva derför i 22 § föreslagit, att åt Konungen skulle öfverlemnas att förordna om ökande af de i lagen bestämda Tingens antal för de tingslag, der särskilda förhållanden göra sådant möjligt, i sammanhang hvarmed enahanda stadgande influtit i fråga om de domsagor, som bestå af mera än två tingslag, och i hvilka, efter kommitterades omdöme, flera Ting, än de i nu gällande lag föreskrifna, icke kunna allmänt påbjudas, men väl undantagsvis införas.

Anledningen dertill, att tisdagarne, istället för måndagarne, såsom lagberedningen antagit, blifvit föreslagna såsom de dagar då Tingen skola börjas, är den, att man ej bort besvära långväga tingsbesökande med resor på helgdag. Anordningen kan äfven medföra den fördel för en del tingshusbyggnadsskyldige, att de möjligen kunna få i städerna hyra rådstufvorna till tingslokal, till dess de hinna att sjelfva bygga sådan.

I tiderna för de Ting, som af domaren utsättas, är någon annan förändring ej föreslagen, än hvad angår höstetingen, hvilka oftast äro så stora, att domaren, för att medhinna dem, behöfver börja tingsturen redan första dagarne i September. Då dommaren, i 23 §, tillåtes att utsätta särskild afslutningsdag närhålst han finner lämpligt, endast den ej kommer närmare nästa Ting än två månader, har man kunnat bestämma att Tinget, eller de egentliga rättegångsdagarna, skall hållas före December månad.

23 §.

För närvarande är den vanliga rättegångstiden från klockan 9 f. m. till 7 e. m. Man har ansett lämpligt framflytta den en timme, för att bereda nämnd och parter lättare tillfälle att innan Tingets början hinna fram till tingsstället, äfvensom för att öka den tid på morgonen, då domaren ofta är nödsakad mottaga dem, som söka hans råd och upplysningar.

Hädanefter, såsom hitintills, lär det i allmänhet blifva nödigt att för de Ting, som återkomma högst tre gånger om året, bestämma särskild afslutnings- eller s. k. lösendag. Då det ligger icke ringa vikt derå, att de rättsökande i god tid få underrättelse om dagen och domaren vid rättegångsdagarnes slut bör kunna bestämma densamma, är uttryckligt stadgande derom härstädes föreslaget.

Å Tingets afslutningsdag kunna ansökningsärenden (intekningar, lagfarter o. s. v.) bevakas. Genom det här förekommande stadgandet, att nämnde dag ej må sättas närmare efterföljande Ting än två månader, beredes jemnare afdelade tillfällen för dylika ärendens bevakning, hvarförutan det ofog, att draga ut på det ena Tinget till allt för nära det efterföljande, förekommes.

24 §.

Genom stadgandena i denna § hafva kommitterade sökt på samma gång förekomma onödigt uppehåll med målens afgörande och derjemte tillförsäkra domaren erforderligt rådrum för öfvervägande af de frågor, som tariffva längre betänketid.

För de slutliga utslagen i sådane mål, som ej äro af den enkla beskaffenhet, att de genast kunna bedömas, äfvensom för den närmare granskning af handlingar, som kan föranleda nya upplysningars infordrande, bör tiden intill nästa Ting i allmänhet vara tillräcklig. Som det likväl kan hända, att något mål är af den synnerliga vidlyftighet, att — der nästa Ting infaller redan inom en månad — längre tid erfordras, har för sådant undantagsfall anstånd med domens afkunnande bort medgifvas ännu ett Ting, hvarigenom längsta anståndstiden blir knappa två månader efter målets utagerande, eller lika långt, som der Tingen hållas endast hvarannan månad.

Då pröfningen af parts begäran om uppskof, eller huruvida parts frånvaro bör dertill föranleda, ej kan upptaga synnerligen lång tid, men det för fortskynnande af rättegången är af stor vikt, att parterna ej behöfva vänta ända till nästa Ting på underrättelse om uppskofvet och hvad de vid nästa rättegångstillfälle hafva att iakttaga, har man ansett angeläget att dylika uppskofsbeslut genast eller åtminstone å nästa dag afkunnas. Samma skyndsamhet lär äfven vara önskelig i fråga om invändningar i rättegången eller då någon är för brott häktad.

Frågan om tiden för protokolls och domars expedierande till parterna tillhör expeditionstaxan. De deruti af den nya ordningen påkallade förändringar äro på sitt ställe angifna och motiverade.

25 §.

Att Tingen formligen aflysas är ej utan vikt. Det kan eljest hända, hvad nu understundom lär brukas, att Rätten, efter att hafva uppstigit, å nyo sätter sig, för att gå en i sista stund anländ rättsökande tillhanda, hvarigenom andra lätteligen kunna vilseledas. Om t. ex. den, som fått en intekning beviljad, afvak-

tar den stund då Rätten uppstigit, så är han helt naturligt i den tro, att ingen vidare kan förvärfva lika rätt med honom, men deri svikes han, derest Rätten å nyo sätter sig och upptager en ny intekningsansökning.

Sällan lærer väl något lagtima Ting kunna sluta så snart, att det kan aflysas redan å första dagens förmiddag. Omöjligt är dock ej, att särskilda förhållanden kunna dertill föranleda, och man har derföre, af omtanke för långväga rättsökande, ansett lämpligt föreskrifva, att inget Ting må afslutas å första rättegångsdagen före klockan 2, dertill en hvar bör hinna infinna sig.

27 §.

Lika med Lagberedningen, hafva kommitterade ansett, att frågan om Gudstjenst vid Tingen tillhör kyrkolag. Den ändring i nu gällande stadgande härom, som ansetts erforderlig, finnes i särskild författning föreslagen.

28—31 §§.

Dessa §§ äro väsentligen öfverensstämmande med nu gällande lag. De få förändringarne betingas af den föreslagna nya ordningen i afseende å de lagtima Tingen och torde ej behöfva särskildt motiveras.

32—38 §§.

I rättigheten att påkalla urtima Ting är ingen annan förändring i nu gällande lag föreslagen, än att densamma, såsom af 38 § inhemtas, blifvit i de tingslag, der de lagtima tingen ej aflysas omedelbart efter målens handläggning, utan der längre tid förflyter emellan Tingets början och slut, såvida utsträckt, att särskild rättegångsdag emellan de allmänna rättegångsdagarne och avslutnings- eller s. k. lösensdagen kan utsättas, för behandling af alla de mål, som må å urtima Ting behandlas. Då man besinnar, att de lagtima Ting, hvarom fråga är, ofta kunna erfordra flera månaders arbete i domarens hem och att exempel finnas derå, att Ting, som börjats i Januari, ej afslutas förr än i April eller Maj månad, måste det innebära en stor förmån för de parter, hvilka önska snart slut på de mål, i hvilka uppskof erfordras, att icke behöfva afvakta Tingets slut, innan desamma kunna ånyo inför domstol förrekomma.

Anledningen, hvarför dessa särskilda rättegångsdagar förklarats vara att såsom urtima Ting anse, är tvåfaldig. Till en början har dermed afsetts, att förekomma det någon, så att säga i hemlighet, skulle kunna tillskansa sig förmånsrätt till fast egendom. Sedan nu i de flesta fall sakrätt till sådan egendom emot tredje man vinnes från och med den dag lagfarts- eller intekningsansökningen hos domstolen göres, ligger största vikt derpå, att de dagar, då dylika ansökningar få göras, äro en gång för alla bestämda och allmänt kända, så att ej någon må kunna, genom att hos domaren äska särskildt extra domstolssammanträde, hvarom ingen

annan äger kännedom, bereda sig en företrädesrätt, som eljest ej skulle tillkomma honom. Den andra anledningen är den, att det ej lär finnas med billighet öfverensstämmande, att domare och nämnd skola vara förbundna att, för det en enskild part finner sig obelåten med den lagbestämda ordningen för målens handläggning, utan ersättning företaga kostsamma och tidsödande resor till extra sammanträden.

Den tid, hvarinom häktad person skall till första ransakningen inställas, är nu antagen till tre veckor efter det underrättelse om häktningen till domaren ingått. Då det är angeläget, att pröfningen af häktningsåtgärden sker så snart möjligt är, har berörde tid blifvit inskränkt till 14 dagar, derest ej lagtima Ting infaller så, att ransakningen derå kan inom tre veckor förekomma, i hvilket fall det vore obilligt att besvära både domstolen och åklagare med en resa så omedelbart före den, som af det lagtima Tinget påkallas. Efter det häktningen är af domstol godkänd, synes ej med ransakningen mera brädska, än att den kan anstå högst en månad, såsom äfven Lagberedningen föreslagit. Genom antagande af denna tid, torde i de domsagor, der månadsting hållas, i de flesta fall uppskutna ransakningar kunna å de ordinarie Tingen förekomma, hvilket i synnerhet vore önskligt för besparing af besvär för nämnden. Att endast maximum och ej minimum af den tid, hvarinom ransakningar med häktade höra företagas, blifvit bestämd, torde ej behöfva motiveras.

Genom 36 §, sammanställd med 38 §, är föreskrift gifven derom, att syneprotokoll, då de angå sådane mål som i 30 § omtalas, äfven skola renoveras. Detsamma gäller om urtimatingsprotokoll.

41 §.

Den här föreslagna bestämmelse är föranledd af den berättigade farhåga, att den i förslaget bestämda korta tid för tingsgöromålen ej skall räcka till under de första månaderna efter den nya lagens införande eller innan den förändrade ordningen i afseende å Tingen hunnit bli allmännare känd och af rättssökande påaktad.

Förordning om vissa lagförändringar i sammanhang med antagandet af Stadga angående allmänna Underdomstolarne å landet.

1—4 §§.

De i dessa §§ föreslagna förändringar innefatta enkla konsekvenser af förslaget om ny ordning för de lagtima Tingen.

5 §.

Då domaren äger uppdraga åt andra att utfärda stämningar, kan han ej alltid på förhand bestämma dag för ett instämmt måls handläggning. Icke så sällan torde likväl detta kunna ske. I större tingslag brukas understundom redan nu att på förhand bestämma vissa dagar för mål från särskilda, mera aflägsna socknar. Det kan sålunda icke annat än lända till den rättsökande allmänhetens bekvämlighet, att nu gällande stadgande derom, att alla stämningar utan undantag skola ställas å första rättegångsdagen af Tinget, utbytes mot det af kommitterade i denna § föreslagna, hvarigenom parterna redan i stämningen kunna erhålla under rättelse om den dag, då deras mål förekommer.

6 §.

Det föreslagna stadgandet i denna §, att käranden skall låta svaranden få stämning fjorton dagar *före Tinget*, sammanhänger med den i 5 § föreslagna förändring, att stämning kan ställas å annan dag, än första rättegångsdagen, t. ex. å den fjortonde, i hvilket fall stämningen, derest det ifrågavarande stadgandet ej finnes, med laga verkan skulle kunna uttagas och tillställas dagen före Tingets början.

Då domaren, der Tingen skola af honom utsättas, icke förr än vid kungörelsernas utfärdande behöfver bestämma månaden, i hvilken Tinget skall börjas, följer deraf, att åtminstone andra stämningsutgifvare ej kunna på förhand med säkerhet beräkna, i hvilken månad ett Ting skall infalla. Af denna omständighet är det stadgande, som återfinnes i sista punkt af denna §, föranledt.

7 §.

De i denna § föreslagna lagförändringar äro dels ovilkorligen betingade af den föreslagna nya ordningen för Tingen och dels påkallade af angelägenheten att lägga hinder i vägen för en tredskande part att oskäligt utdraga rättegången.

Genom stadgandet, att part ej skall anses uteblifven innan han försummat 2:ne upprop, ej heller då han, innan Rätten till dom öfverlagt, infinner sig före Tingets slut å landet eller rättegångsdagens slut i stad, har man velat bereda parten tillfälle att upprätta en måhända ofrivillig försummelse, så vidt sådant låter sig förena med motpartens skäligen anspråk, att ej för länge uppehållas i sin rätt och med angelägenheten att ej för mycket uppehålla domstolen i dess verksamhet. Att deremot tillåta en part, som vid Tinget uteblifvit, att, sedan målet blifvit af den andre öfverlemnadt till afgörande och dom utlofvad å nästa Ting, först dervid infinna sig för att utföra sin talan, skulle vara detsamma, som att uppmana till en tredska, hvilken kunde föranleda det ena onödiga uppskofvet efter det andra. Sedan t. ex. käranden öfverlemnadt saken till pröfning och förvissat sig, att svaranden uteblifvit hela Tinget, saknar han skäl att infinna sig å nästa Ting, då

han endast har att lösa protokoll, hvilket kan ske genom någon annan. Tilläts nu svaranden att då komma tillstädes med genmäle, hvaröfver kändanden borde höras, så skulle uppskof ännu ett Ting föranledas; och om svaranden ej heller då infunne sig, utan vore berättigad att å det tredje Tinget genmäla kändandens yttrande, kunde på detta sätt målets afgörande fördröjas nästan i oändlighet.

8 §.

Det härigenom upphäfna stadgande i Rättegångsbalken återfinnes i förordningen om expeditionslösen, till hvilken det väl äfven rätteligen hörer, såväl som öfriga bestämmelser angående expeditionshafvandes skyldigheter.

9 §.

Då det icke torde vara lämpligt att fortfarande belasta domare med uppbörd af saköresmedel samt i allt fall numera den del af dessa medel, som skall tillfalla häradet och domstolen, är så ringa, att den knappast motsvarar redovisningsbesväret; har man ansett lämpligare att helt och hållet upphäfva den med senare lagstiftningsgrunder ej öfverensstämmande fördelningsnormen, än att föreslå en af den nya ordningen för Tingen eljest påkallad förändrad lagstiftning i detta obetydliga ämne.

Förordning angående ändring af 22 kapitlet 13 § kyrkolagen.

Erfarenheten har visat, att i allmänhet tingsmenigheten föga begagnar sig af tillfället att öfvervara tingspredikan, i synnerhet då den hålles annanstädes än å tingsstaden. Gudstjensten vid Tingen är följaktligen numera till egentligen för domstolens ledamöter; och vid sådant förhållande hafva kommitterade, lika med lagkomitéen, ansett sig kunna föreslå, att gudstjenst förrättas endast vid årets början, såsom i fråga om stadsdomstolarne redan är stadgadt. Der månadsting komma att hållas, skulle dessutom presterskapet eljest öfver höfvan betungas.

Förordning om ändringar i Kongl. Förordningen angående expeditionslösen den 30 Nov. 1855.

De härstädes föreslagna förändringar äro till större delen betingade af den föreslagna nya ordningen för arbetssättet vid Tingsrätterna.

Grunden till stadgandet i 1 § är dels den, att det syns kommitterade såsom ett onödigt slöseri med arbetskrafter att utskrifva protokoll uti ifrågavarande ärenden, enär allt besked, som erfordras, innefattas i det å handlingen teknade

bevis, och dels den, att det med den korta expeditionstid, som i 3 § är åt domare å landet anslagen, blir ytterst svårt, om icke stundom omöjligt, att medhinna all den utskrift, som, utan den föreslagna befrielsen, skulle vara nödig. Att i stället öka denna expeditionstid torde vara dess mindre lämpligt, som i tingslag, der månadsting hållas, parterna i uppskurna mål vanligen behöfva protokollen en eller annan vecka före nästa ting, för att kunna fullgöra, hvad dem dertill åligger.

Deremot har man ansett sig böra ändra nu gällande föreskrift derom, att, då missnöje mot något beslut till fullföljd i högre Rätt anmäles, protokollet ovilkorligen skall vara att tillgå inom sex dagar. till det stadgande, att sådant skall ske, derest det medhinnas kan; och kommitterade anse dess större skäl till denna förändring förefinnas, som det ofta i vidlyftiga mål är för domaren alldeles omöjligt att under så kort tid uppsätta, än mindre expediera, protokollet.

Den ofta öfverklagade olägenhet för aflägsset boende parter att på obekant ort nödgas skaffa sig särskildt ombud, för att hos domare å landet requirera och utlösa expeditioner, har man sökt afhjelpa genom stadgandet i 4 §; och genom föreskriften i 5 § vinnes ej blott större skyndsamhet i expedition, än nu ofta kan blifva fallet, utan äfven en snabbare exsekution, enär, då äfven åklagaren redan inför domstol förklarar sig med utslaget nöjd, någon skriftvexling emellan honom och Konungens befallningshafvande ej erfordras, för att bringa utslaget till verkställighet.

Underdånigt betänkande

angående

reglering af domsagor och tingslag i Riket.

Enligt det af komiterade afgifna underdåniga förslag till Stadga angående allmänna underdomstolarne å landet, är förmånen af tätare rättssammanträden i väsentlig mån beroende af tingslagens antal inom hvarje domsaga, och blifver det vid sådant förhållande synnerligen angeläget att domsagor och tingslag regleras så, att innevånarne så mycket, som möjligt, komma i åtnjutande af denna förmån, för hvilket ändamål en hvar af de domsagor, som bestå af flere tingslag, måste bringas till ett, der det lämpligen kan ske, eller eljest till så få, som möjligt.

Vid uppgörande af förslag till de häraf påkallade förändringar i domsagor och tingslag hafva komiterade antagit den af Justitie-Statsministern i dess underdåniga förslag till domsagereglering den 17 Februari 1847 följda, och redan förut af Lagkomitéen förordade regel, att innevånarne icke må hafva mer än fyra mil till tingsplatsen. De i förslaget gjorda undantag från denna regel hafva betingats antingen deraf att innevånarne redan hafva längre väg till sin tingsstad, eller deraf att orten, dit tingsstaden förlagts, är för handel eller andra angelägenheter företrädesvis trafikerad af tingslagets innevånare, eller deraf att desse kunna på jernväg eller eljest, åtminstone vissa årstider, mer än vanligt bekvämt till tingsstället framkomma, eller slutligen af olämpligheten att från en till annan domsaga förlägga ett ringa, oftast glest befolkadt område, som ligger obetydligt utom den för längsta afståndet ifrån tingsstaden i allmänhet antagna gräns; och har tillika afseende fästats derå, att innevånarne i Rikets södra del icke så lätt förlika sig med långa afstånd, som de i nordliga delen boende och vid sådana afstånd vane.

En eller annan domsaga, som på grund af förberörda förhållanden skulle kunna ombildas till ett tingslag, har dock af komiterade föreslagits att indelas i två, då komiterade ansett antagligt, att lagtima Ting i hvarterdera af domsagans båda tingslag kunna hållas lika ofta, som om domsagan utgjorde endast ett tingslag, och således denna åt innevånarnes bekvämlighet gjorda eftergift icke kommer att vålla hinder i lagskipningens gång.

De flesta domsagor hafva hittills icke haft någon enkel benämning, utan lånat namn af de härad eller tingslag, hvaraf domsagorna bestå. Då dessa namn i allmänhet, såsom alltför långa, äro olämpliga, och de föreslagna förändringarna

i domsagornas indelning dessutom i många fall gjort andra benämningar å domsagorna snart sagdt nödvändiga, hafva domsagorna till stor del blifvit under nya, korta namn upptagna i förslaget, der tillika finnes anmärkt, af hvilka härad eller tingslag hvarje domsaga för närvarande består; hvarjemte anteknats huru många lagtima Ting nu årligen hållas.

Domsagorna i Riket äro 103, då deri icke inberäknas Säfvedals härads domsaga, hvilken, enligt hvad af Kongl. Maj:t redan är bestämdt, skall vid nuvarande innehafvarens afgang sammanläggas med annan domsaga.

Uti de 14 af dessa domsagor, hvilka hvar för sig redan utgöra allenast en domskrets, erfordras naturligen icke någon förändring.

Uti de 4 domsagor, hvilka för de serskilda tingslag, hvaraf domsagan består, redan hafva en gemensam tingsstad, återstår endast att förena dessa tingslag.

Af de öfriga domsagorna skulle, enligt hvad komiterade föreslagit, 48 domsagor, hvar för sig, bilda ett tingslag, och 29 domsagor, hvar för sig, indelas i två tingslag, men 8 domsagor fortfarande förblifva indelade i flere tingslag.

Uti 4 af förenämnde, i två tingslag indelade, domsagor kunna, efter hvad komiterade antagit, lagtima Ting hållas i hvartera tingslaget lika ofta som i domsaga af allenast ett tingslag.

Vidare skulle 4 af de i två tingslag indelade domsagorna i framtiden förändras till ett tingslag hvar derigenom, att det andra tingslaget vid nuvarande innehafvarens afgang förenas med annan domsaga, hvilket i afseende å en af dessa domsagor redan är af Kongl. Maj:t bestämdt.

Bland öfriga, i två tingslag indelade, domsagor, torde, enligt hvad komiterade anmärkt, 4 domsagor i framtiden kunna emellan flere domare delas och sålunda bilda nya, af endast ett tingslag bestående, domsagor.

Utan att i beräkning tages, att derjemte de 2 i Skåne belägna domsagor, som, enligt komiterades förslag, skulle förblifva i två tingslag indelade, måhända snart kunna klyfvas till domsagor af ett tingslag, eller att ytterligare 5 af de i två tingslag indelade domsagorna, på sätt i förslaget anmärkts, skulle utan väsentligt hinder kunna hvar för sig utgöra allenast ett tingslag, torde således uti en ej aflägsen framtid förmånen af det högsta antal lagtima Ting, som i rättgångsstadgan föreslagits, kunna beredas innevånarne uti 78 af de nuvarande domsagorna, jemte det att uti 17 andra, i två tingslag indelade, domsagor lagskipningens skyndsamhet väsentligen befordrades genom åtminstone dubbelt så många lagtima Ting, som tillföre.

De 8 domsagor, hvilka icke kunna ens till två tingslag sammanläggas, äro Vester-Dalarnes, Ångermanlands södra, Vesterbottens södra och norra äfvensom de två domsagorna i Jemtlands län och de två domsagor, hvari Norrbottens län är deladt.

Uti de 6 första af dessa domsagor hafva komiterade föreslagit några mindre förändringar i indelningen, hvarigenom flere lagtima Ting, än hittills, kunna, på grund af Kongl. Maj:ts serskilda förordnande, komma åtminstone de folkrikaste tingslagen till del; hvarjemte komiterade anmärkt huru, genom delning af några bland dessa domsagor, än skyndsammare lagskipning kunde åt deras innevånare förskaffas.

Uti domsagorna i Norrbottens län torde rättssammanträdenas antal icke kunna ökas med mindre än att, på sätt förslaget angifver, domsagorna delas emellan flere domare. Huruvida detta kan ske, är, likasom flere andra af de domsagedelningar, hvilka blifvit ifrågasatta i de nordliga länen, beroende af möjligheten att bereda domrarne i de nya domsagor, hvilka sålunda skulle bildas och med nuvarande aflönings sätt icke kunde lemna domaren nödig utkomst, tillräckligt kontant bidrag dertill.

I öfrigt föranleda icke de föreslagne förändringarne någon nämnvärd kostnad, enär ej mindre i de vida flere fall, då för det genom sammanläggning af de gamla tingslagen bildade nya något af de gamla tingsställena blifvit antaget, de äldre tingslag, hvilka måste köpa sig del i det å sådant tingsställe befintliga tingshus, dertill kunna i allmänhet bereda sig full tillgång genom försäljning af sina efter sammanläggningen ej vidare behöfliga tingshuslägenheter, än äfven i de fall, då rättssammanträdena förlagts till nya platser, mestadels städer, köpeskillingarne för de gamla tingshusen i allmänhet torde uppgå till så stort belopp, att antingen räntan deraf är tillräcklig till hyra för tingslokal eller detsamma motsvarar kostnaden för uppförande af nytt tingshus, då sådant måste byggas. Under antagande att, endast då rättssammanträdena hållas i stad, tingshus kunna emot hyra erhållas, måste 14 nya tingshus byggas; men, enär jemväl på landet tingslokal flerstädes kan få hyras, torde i verkligheten icke ens halfva detta antal behöfva uppföras.

De uti förslaget förekommande uppgifter om folkmängden äro i allmänhet hemtade utur Statistiska Centralbyråns berättelse angående förhållandet år 1860, det sista år, för hvilket sådan berättelse i afsende å de serskilda socknarnes folkmängd blifvit af trycket utgifven. De få fall, der omförmälde uppgifter blifvit tagne från andra håll, finnas i förslaget serskildt anmärkte.

Beträffande öfrige omständigheter, som vid de serskilda domsagorna blifvit i förslaget angifne, hafva komiterade, der egen erfarenhet icke varit tillräcklig, vunnit upplysningar dels af vederbörande domare dels ock af andre trovärdige, om orterne kunnige personer.

Då komiterade funnit några alternativ i afseende å domsagoregleringen förtjena uppmärksamhet eller några mindre förändringar i domsagornas gränser vara för de rättsökandes bekvämlighet af så stor vikt, att deraf uppvägas de med dylika förändringar städse förenade olägenheter, hafva samma alternativ och gränseförändringar blifvit anmärkte i förslaget, hvilket här nedan följer.

Domsagor under Kongl. Svea Hofrätt:

i Stockholms län:

1. Roslags norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Wäddö och Häfverö Skeppslag samt Nordinghundra och Frösåkers härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Frösåkers härad i staden Östhammar, med Nordinghundra härad i Gränsta samt med Wäddö och Häfverö skeppslag i Ortalalund.)

Denna domsaga skulle indelas uti

a) *Östhammars tingslag* = Frösåkers härad (utom Edebo socken) med 10,828 innevånare och tingsställe i *Östhammar*, der tingshus redan finnes och dit ingen af tingslagets innevånare har öfver 4 mil.

b) *Hammarby tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Edebo socken med} \dots\dots\dots 1,878 \\ \text{Wäddö och Häfverö skeppslag med} \dots\dots\dots 5,746 \\ \text{Nordinghundra härad med} \dots\dots\dots 7,333. \end{array} \right.$

14,957 innevånare

och tingsställe å *Hammarby* gästgifvaregård i Edebo socken, dit de, som bo

i Almunge Socken 1,890

i Faringe d:o 854

och i Bladåkers d:o 875 3,619 personer hafva

4—5½ mil, men alla öfrige, inom tingslaget boende, mindre än 4 mil.

Uti hvarterdera af dessa tingslag torde elfva lagtima Ting årligen kunna hållas, nemligen uti ena tingslaget första tisdagen i hvarje månad. med undantag af Januari, och i andra tingslaget tredje tisdagen i hvarje månad, med undantag af December.

Anm. Denna domsaga torde dock utan synnerlig olägenhet kunna utgöra endast ett tingslag* med tingsställe i Hammarby, dit de, som bo i Hökhufvuds, Walö och Forsmarks socknar tillsammans 4,017 personer, hafva 5—7¾ mil, men alla öfrige, inom Östhammars tingslag boende, mindre än 5 mil.

2. Roslags södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Sjuhundra och Lyhundra härad samt Frötuna och Länna skeppslag äfvensom Bro och Wätö skeppslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Sjuhundra härad i Kundby och med de öfriga tre tingslagen i staden Norrtelje.)

Denna domsagas alla tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Norrtelje*, der tingshus nu hyres och dit icke någon af domsagans innevånare har mer än 4 mil.

3. Stockholms domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Färentuna och Sollentuna härad samt Danderyds, Åkers och Wermdö skeppslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Färentuna härad i Svartsjö, med Sollentuna härad i Barkarby, med Danderyds skeppslag i Ensta, med Åkers skeppslag skiftesvis i Åkersberg och Wira bruk samt med Wermdö skeppslag vid Wermdö kyrka.)

Denna domsagas alla tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i hufvudstaden *Stockholm*. Af domsagans 25,929 innevånare hafva de, som bo i Riala socken, 988

och Kulla d:o 822 1,810 personer, till tingsstället 4—6 mil, men alla öfrige utom ett ringa antal, som bo å öar, mindre än 4 mil.

Anm. Då det vore en synnerlig fördel att ransakniugar angående den mängd af brott, som, ofta af samma personer, i socknarne närmast hufvudstaden, ehuru, enligt nuvarande indelning, inom skiljda härad och domsagor, begås, kunde vid samma domstol handläggas, borde dessa socknar lyda till en och samma domsaga; hvadan och med afsende ej mindre å de rätt-sökandes bekvämlighet än äfven derå, att den söder om hufvudstaden närmast belägna domsaga, i detta förslag upptagen under N:o 5, till hvilken hör ett, af enskild person donerad, godt domareboställe, lemnar sin domare vida rikligare aflöning, än ifrågavarande, i norr till hufvudstaden gränsande domsaga, socknarne Brännkyrka, Nacka och Erstavik, Sicklaö, Tyresö och Huddinge, med tillsammans 5,183 innevånare, borde ifrån domsagan N:o 5 läggas till denna, med N:o 3 betecknade domsaga; och kunde då ifrån sistnämnda domsaga skiljas Riala och Kulla socknar, hvilka, såsom belägna nära Norrtelje, borde läggas till domsagan N:o 2.

4. Rosersbergs domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Erlinghundra, Seminghundra, Långhundra och Wallentuna härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Erlinghundra härad i Märsta, med Seminghundra härad i Kimsta, med Långhundra härad i Lindberga och med Wallentuna härad i Åbyholm.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe vid jernvägsstationen *Rosersberg*, eller tillsvidare i *Kimsta*, å

hvilket sistnämnde ställe tingshus finnes. Till intetdera af dessa ställen har någon af domsagans innevånare mer än $3\frac{1}{2}$ mil.

5. Södertörns domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Sotholms, Öknebo och Svartlösa härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Sotholms härad vid Westerhaninge kyrka, med Öknebo härad i staden Södertelje och med Svartlösa härad i Fitja.)

Denna domsaga torde böra indelas uti

- a) *Södertelje tingslag* = $\begin{cases} \text{Öknebo härad med } 5,941 \\ \text{Svartlösa härad med } 9,260 \end{cases}$ 15,201 innevånare och tingsställe i *Södertelje*, der tingshus nu hyres.
- b) *Sotholms tingslag* = Sotholms härad med 11,728 innevånare och tingsställe såsom förut vid *Westerhaninge kyrka*.

Innevånarne i dessa båda tingslag bo inom 4 mil ifrån deras tingstäder eller hafva lägenhet att dit framkomma på jernväg ifrån stationer, belägna på ringa afstånd ifrån bostäderna.

Uti hvardera af dessa tingslag torde elfva lagtima Ting årligen kunna hållas, på sätt vid domsagan N:o 1 finnes föreslaget.

Anm. Angående förändring i domsagans omfång, finnes anmärkt vid domsagan N:o 3. Skulle den der föreslagna förändring icke anses lämplig, kunde måhända Södertörns domsagas alla härad sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i hufvudstaden *Stockholm*, enär af domsagans 26,929 innevånare endast de, som bo i Ösmo socken 2,120

och i Sorunda socken 2,556 4,676 personer jemte ett ringa antal, som bo på öar i Stockholms skärgård, hafva till detta tingsställe 4—6 mil, men alla öfrige antingen mindre än 4 mil eller ock lägenhet att inom 3 timmar till tingsstället framkomma på jernväg från stationer, belägna på ringa afstånd ifrån bostäderna. I sådan händelse borde denna domsaga benämnas Stockholms södra domsaga samt domsagan N:o 3 kallas Stockholms norra domsaga.

i Upsala län:

6. Uplands norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Norunda och Olands härad samt Wendels, Tierps, Wesslands och Elfkarleby, Löfsta äfvensom Films och Dannemora tingslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Norunda härad i Läby, med Olands härad i Haberga, med

Wendels tingslag vid Wendels kyrka, med Tierps tingslag i Yfre, med Wesslands och Elfkarleby tingslag vid Wesslands bruk, med Löfsta tingslag i Skjerplinge samt med Films och Dannemora tingslag vid Österby bruk.)

Denna domsagas alla tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Husby*, Wendels socken. Husby är domarens boställe och bebos af honom. Der sammanstöta flere vägar ifrån domsagens skiljda delar, och i närheten finnas flere byar.

Af domsagens 37,900 innevånare hafva de, som bo

i Elfkarleby socken	2,587
i Wesslands d:o	1,997
i Löfsta d:o	3,628
i Hållnäs d:o	2,561
i Skjefthammars socken	714
i Ekeby d:o	1,141
i Tuna d:o	1,079

och i Stafby d:o 850 14,557 personer till tingsstället 4—6 mil, men alla öfriga mindre än 4 mil. De fyra förstnämnda socknarne bestå till stor del af Bruksegendomar, hvilkas befolkning ganska sällan besöker Tingen.

7. Uplands södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Trögds, Åsunda, Håbo och Bro härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Trögds härad i Litslena, med Åsunda härad i Enköping, med Håbo härad i Bålsta och med Bro härad i Tibble.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Litslena*, der tingshus redan finnes. Af domsagens 20,503 innevånare hafva de, som bo i Westra Ryds socken . 723

och i Stockholms Näs d:o . . 497 1,220 personer, till tingsstället 4—4½ mil, men alla öfrige mindre än 4 mil.

8. Uplands mellersta domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Ulleråkers, Hagunda, Waxala, Bälinge, Rasbo och Lagunda härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Ulleråkers och Waxala härad i staden Upsala, med Hagunda härad i Säfva, med Lagunda härad i Tunaland, med Bälinge härad i Högsta och med Rasbo härad i Hof.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Upsala*, der tingshus redan finnes och dit icke någon af domsagens innevånare har fullt 4 mil.

i Södermanlands län:

9. Kungadömetts domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Jönåkers, Oppunda, Willåttinge, Rönö och Hölebo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Jönåkers härad i Gefle by, med Oppunda härad i Stensjö, med Willåttinge härad i Malmköping, med Rönö härad i Svärdsbro och med Hölebo härad i Stora Åby.)

Denna domsaga skulle indelas uti

a) <i>Nyköpings tingslag</i> =	{ Jönåkers härad med 14,871			32,363 innevånare, och tings- ställe i staden <i>Nyköping</i> , dit de, som bo
	{ Rönö härad med . 11,692			
	{ Hölebo härad med . 5,800			
	i Wagnhärads socken	. . .	1,038	
	i Trosa	d:o . . .	853	
	i Hölö	d:o . . .	1,526	
	och i Mörkö	d:o . . .	1,062	4,479 personer, hafva
4—6 mil, men alla öfriga, inom tingslaget boende, mindre än 4 mil.				

b) *Walla tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Oppunda härad med } 29,579 \\ \text{Willåttinge härad med } 10,272 \end{array} \right.$ 39,851 innevånare och tingsställe vid jernvägsstationen *Walla*, dit alla tingslagets innevånare antingen hafva mindre än 4 mil eller kunna inom 2 timmar framkomma på jernväg från stationer, belägna på ringa afstånd ifrån bostäderna.

Såsom tingsställe för detta tingslag skulle ock, åtminstone intilldess tingshus blefve anskaffadt vid Walla, kunna antagas *Stensjö*, der tingshus finnes och dit afståndet ifrån Walla utgör endast $\frac{3}{4}$ mil.

Uti hvarterdera af dessa tingslag torde elfva lagtima Ting årligen kunna hållas, på sätt vid domsagan N:o 1 finnes föreslaget.

10. Lifgedingets domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Wester-Rekarne, Öster-Rekarne, Daga, Åkers och Selebo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Wester-Rekarne härad i staden Eskilstuna, med Öster-Rekarne härad likaledes i Eskilstuna, med Daga härad vid Gåsinge kyrka samt med Åkers och Selebo härad i staden Strengnäs.)

Denna domsaga skulle indelas uti

a) <i>Eskilstuna tingslag</i> =	{ Wester-Rekarne härad med 8,327			20,667	innevånare
	{ Öster-Rekarne härad med 12,340				
och tingsställe i <i>Eskilstuna</i> , der tingshus redan finnes.					

- b) *Mariefreds tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Daga härad med } 336 \\ \text{Åkers härad med } 6,634 \\ \text{Selebo härad med } 7,921 \end{array} \right.$ 20,891 innevånare och tingsställe i staden *Mariefred*.

Uti båda tingslagen bo innevånarne inom 4 mil ifrån tingsstället.

Uti hvartdera af dessa tingslag torde elfva lagtima ting årligen kunna hållas, på sätt vid domsagan N:o 1 finnes föreslaget.

i Gotlands län:

11. Gotlands södra domsaga.

Denna domsaga, som består af ett tingslag med tingsställe i *Skogs*, der nu årligen tre lagtima ting hållas, skulle icke undergå någon förändring.

12. Gotlands norra domsaga.

Denna domsaga, som består af ett tingslag med tingsställe i *Alleqvia*, der nu tre lagtima ting årligen hållas, skulle icke undergå någon förändring.

i Wermlands län:

13. Öster-Sysslets domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Wäse, Fernebo, Wisnums och Ölme härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Wäse härad i Lund, med Fernebo härad i staden Filipstad, med Wisnums härad i Wall och med Ölme härad i staden Christinehamn.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

- a) *Christinehamns tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wäse härad med } 8,930 \\ \text{Wisnums härad med } 9,805 \\ \text{Ölme härad med } 6,668 \end{array} \right.$ 25,403 innevånare och tingsställe i *Christinehamn*, der Ölme härad nu har tingsstad och dit tingslagets alla innevånare hafva mindre än 5 mil samt endast de 1,651 personer, som bo i Råda Socken, hafva öfver 4 mil.
- b) *Filipstads tingslag* = Fernebo härad med 18,365 innevånare och tingsställe i *Filipstad*, der samma tingslag förut har tingsstad.

Anm. Denna domsagas gränser torde böra förändras så, att ifrån Christinehamns tingslag tagas och till Mellan-Sysslets domsaga, N:o 14, läggas Alsters och Fogelviks socknar med tillsammans 3,985 innevånare, hvaremot Nyeds socken med 5,101 innevånare lägges från Elfdals domsaga, N:o 18, till Filipstads tingslag.

14. Mellan-Sysslets domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Carlstads, Kils och Grums härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Carlstads härad i staden Carlstad, med Kils härad i Illberg och med Grums härad i Hammarsten.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Carlstad*, der Carlstads härad nu har tingsstad.

Af domsagans 32,391 innevånare hafva de, som bo i Ransäters socken, 2,881 personer, omkring 6 mil samt de, som bo i Öfre Ulleruds socken, 3,366 personer, omkring 5 mil äfvensom de uti Eds och Borgviks socknar boende 2,588 personer omkring 4 mil men alla öfrige mindre än 4 mil till tingsstället.

Anm. Ifrån denna domsaga borde tagas och till Elfdals domsaga, N:o 18, läggas Ransäters och Öfre Ulleruds socknar med 6,247 innevånare. Se i öfrigt anmärkningen vid domsagan N:o 13.

15. Söder-Sysslets domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Gillbergs, Näs och Nordmarks härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Gillbergs härad i Heljebohl, med Näs härad i Råglanda och med Nordmarks härad i Långelanda.)

Denna domsaga skulle indelas uti

a) *Ökne tingslag* = $\begin{cases} \text{Gillbergs härad med } 18,360 \\ \text{Näs härad med } 14,814. \end{cases}$ 33,174 innevånare och tingsställe i *Ökne*, dit

de, som bo i Eskilsäters socken 1,237

i Millesviks d:o 765

och i Ölseruds d:o 917. 2,919 personer, hafva omkring 5

mil, men alla öfrige, inom tingslaget boende, omkring 4 mil. Såsom tingsställe för detta tingslag skulle ock, åtminstone intilldess tingshus blefve anskaffadt i *Ökne*, kunna antagas *Heljebohl*, der tingshus finnes och dit afståndet från *Ökne* utgör endast en mil.

b) *Långelanda tingslag* = Nordmarks härad med 23,635 innevånare och tingsställe, såsom förut i *Långelanda*.

Anm.: Ifrån *Långelanda tingslag* kunde tagas och till *Jösse domsaga*, N:o 17, läggas *Skillingmarks* och *Jernskogs* socknar med tillsammans 3,985 innevånare, hvaremot ifrån *Ökne tingslag* skulle tagas och till *Långelanda tingslag* läggas *Glaftva socken* med 3,145 innevånare, dock torde än lämpligare vara, att *Långelanda tingslag* erhåller *Glaftva socken*, utan att afträda *Skillingmarks* och *Jernskogs* socknar, samt att domsagans båda tingslag derefter hvar för sig utgöra en domsaga.

16. Fryksdals domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Fryksdals öfre och Fryksdals nedre tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting i hvarterdera tingslaget, nemligen med öfre tingslaget i Thorsby och med det nedre i Norra Åmberg.)

Denna domsagas båda tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Norra Åmberg*, som nu är tingsstad för det nedre tingslaget.

Af domsagans 41,049 innevånare hafva
de, som bo i Lekvattnets socken 1,438
i Östmarks d:o 5,325
och i Hvitsands d:o 2,418. 9,181 personer, till tingsstället 4—6
mil, men under 8 månader af året underlättas färden genom ångbåtsfart å sjön
Fryken. Alla öfrige domsagans innevånare bo inom 4 mil ifrån tingsstället.

Anm.: Med denna domsaga borde förenas Ny sockens finnskog vester om Ljusna
elf, hvilken finnskog har svår kommunikation med angränsande del af Elf-
dals domsaga, N:o 18, dit finnskogen nu hör, men lätt kommunikation
med Fryksdals domsagas tillstötande område.

17. Jösse domsaga.

Denna domsaga, som består af Jösse härad, med tingsställe i *Högvalta*,
der nu årligen två lagtima Ting hållas, skulle förblifva oförändrad.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 15.

18. Elfdals domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Elfdals öfre och nedre
tingslag samt Nyeds härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar
tingslag, nemligen med Elfdals öfre tingslag i Öfre Wärnäs, med Elfdals nedre
tingslag i Norra Skoga och med Nyeds härad i Molkom.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Öfra tingslaget* med samma gränser, som tillföre, och bebodt af 9,756
innevånare samt med tingsställe i *Ransby*.
b) *Nedra tingslaget* = { Nyeds härad med 6,353
Elfdals förra nedre tingslag 15,283 21,636 innevånare och
tingsställe i *Dufvenäs*, dit ifrån tingslagets så väl nordliga som sydliga gränser
väglängden utgör omkring 5 mil och har tingslaget obetydlig bredd i öster och
vester.

Anm. Om de gränsförändringar, som vid domsagorna N:ris 13 och 14 blifvit
anmärkta, komma till stånd, borde tingsstället för Elfdals nedra tingslag,

dit Ransäters och Öfra Ulleruds socknar skulle läggas, flyttas till *Råda* by. Se i öfrigt anmärkningen vid domsagan N:o 16.

i Örebro län:

19. Wester-Nerikes domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Sundbo, Lekebergs, Kumla, Hardemo, Edsberg och Grimstens härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Sundbo härad i Askersund med Lekebergs och Edsberg härad i Edsbergs Sanna samt med Kumla, Hardemo och Grimstens härad i Wretstorp.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Wretstorp*, der tingshus redan finnes. De få af domssagans innevånare, som bo aflägsnare än $4\frac{1}{4}$ mil ifrån nämnde tingsställe, hafva lägenhet att dit framkomma på jernväg ifrån stationer, belägna inom två mil ifrån bostäderna.

20. Öster-Nerikes domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Glanshammars, Örebro, Askers och Sköllersta härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Glanshammars härad i Glanshammars gästgifvaregård, med Örebro härad i staden Örebro, med Askers härad i Lännäs och med Sköllersta härad i Sörby.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Örebro*, dit de få af domsagans innevånare, som bo aflägsnare än 4 mil, hafva lägenhet att framkomma på jernväg ifrån station, belägen på ringa afstånd ifrån bostäderna.

21. Nerikes östra bergslags domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Nya Kopparbergs samt Lindes och Ramsbergs bergslag äfvensom Fellingsbro härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Nya Kopparbergs bergslag vid Ljusnarsbergs Kyrka, med Lindes och Ramsbergs bergslag i staden Lindesberg och med Fellingsbro härad i Fellingsbro gästgifvaregård.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Ljusnarsbergs tingslag* = Nya Kopparbergs bergslag med 7,312 innevånare och tingsställe såsom förut vid *Ljusnarsbergs Kyrka*.
 b) *Lindesbergs tingslag* = $\begin{cases} \text{Lindes och Ramsbergs bergslag med 12,112} \\ \text{Fellingsbro härad med} \end{cases}$ 8,489 20,601 inne-

vånare och tingsställe i *Lindesberg*, dit icke någon af tingslagets innevånare har längre än 4 mil.

Anm. Denna domsagas alla tingslag torde dock kunna utan synnerlig olägenhet sammanläggas till gemensam domskrets med tingsställe i *Lindesberg*, dit endast en del af de inom *Ljusnarsbergs* tingslag boende hafva 4—7 mil, som är längsta afståndet.

22. Nerikes vestra bergslags domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Grythytte och Helleforss, Nora och Hjulsjö samt Carlskoga bergslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Grythytte och Helleforss i Grythyttehed, med Nora och Hjulsjö i staden Nora samt med Carlskoga i Källmo.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Nora tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Grythytte och Helleforss bergslag med } 7,614 \\ \text{Nora och Hjulsjö bergslag med } 12,114 \end{array} \right.$ 19,728 innevånare och tingställe i *Nora*, dit endast en del af de inom Grythytte och Helleforss bergslag boende hafva 4—7 mil, som är längsta afståndet. Den aflägsnaste trakten är glest befolkad och lyder nästan uteslutande under Helleforss bruk.
- b) *Carlskoga tingslag* = Carlskoga bergslag med 10,763 innevånare och tingsställe, såsom förut i *Källmo*.

i Westmanlands län:

23. Westerås domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Tuhundra, Siende, Snefringe och Ytter-Tjurbo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Tuhundra härad vid Dingtuna kyrka, med Siende härad i Furby, med Snefringe härad i Kohlbäck och med Ytter-Tjurbo härad i Lundby.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingställe i staden *Westerås*.

Af domsagans 23,272 innevånade hafva de, som bo uti Ramnäs Socken 1,994 personer, till tingsstället 4—5 mil, men alla öfrige kortare väg.

Anm. Ramnäs socken borde ifrån denna domsaga läggas till Westmanlands vestra domsaga, N:o 25, hvaremot ifrån sistnämnda domsaga borde till Westerås domsaga afstås den del af S:t Ilians socken, som nu ej hörer dit, äfvensom Skerikes socken, med en folkmängd tillsammans af omkring 1,000 personer.

24. Köpings domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Åkerbo härad och Skinnskattebergs bergslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med Åkerbo härad i staden Köping och två lagtima Ting med Skinnskattebergs bergslag i Bysala.)

Denna domsagas båda tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Köping*, der tingshus finnes och dit de fleste af domsagens innevånare ej hafva längre än 4 mil. De aflägsnast boende innevånarne i domsagan, hvilka hafva omkring 7 mil till tingsstället, kunna till stor del begagna jernväg.

25. Westmanlands vestra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Norrbo, Wagnsbro och Gamla Norbergs härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Norbo härad i Hallsta, med Wagnsbro härad vid Wester Fernebo kyrka och med Gamla Norbergs härad i Norbergs by.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Örbäck*.

Till tingsstället hafva af domsagens 18,705 innevånare de, som bo uti S:t Ilians sockendel och Skerikes socken, utgörande omkring 1,000 personer, 5—6 mil, samt de, som bo

uti Skultuna socken 1,522 och

uti Romfortuna d:o 1,710 3,232 personer, 4—5 mil,

men alla öfrige mindre än 4 mil.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 23.

26. Westmanlands östra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Thorstuna, Simtuna, Öfver-Tjurbo och Wåla härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Thorstuna och Simtuna härad i Karleby, med Öfver-Tjurbo härad i Grällsta och med Wåla härad i Söder Åsbo.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe å *Hedby* gästgifvaregård, Wester Löfsta socken. Till detta tingsställe hafva de mest aflägsse boende af domsagens innevånare omkring 4 mil.

i Kopparbergs län:

27. Öster-Dalarnes domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Gagnefs tingslag, Leksands, Åls och Bjursås tingslag, Rättviks och Ore tingslag, Orsa tingslag, Mora, Sophia Magdalena och Venjans tingslag, Elfdals tingslag samt Särna och Idre tings-

lag. Der hållas årligen två lagtima Ting med Gagnefs tingslag vid Gagnefs kyrka, med Leksands, Åls och Bjursås tingslag vid Leksands kyrka, och med Mora, Sophia Magdalena och Venjans tingslag vid Mora Strand samt endast ett lagtima Ting, vintertiden, med Orsa tingslag vid Orsa kyrka, med Elfdals tingslag vid Elfdals kyrka samt med Särna och Idre tingslag vid Särna kyrka, äfvensom endast ett lagtima Ting, höstetiden, med Rättviks och Ore tingslag i Lerdal.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

$$a) \text{ Nedan-Siljans tingslag} = \left\{ \begin{array}{l} \text{Gagnefs tingslag med 6,989} \\ \text{Leksands, Åls och Bjursås} \\ \text{tingslag med 17,620} \\ \text{Rättviks och Ore tingslag} \\ \text{med 12,240} \end{array} \right. \quad 36,849 \text{ innevånare}$$

och tingsställe vid *Leksands kyrka*, der tingshus finnes. Härigenom förlänges tingsvägen för Rättviks och Ore tingslags innevånare med högst 2 mil och för Gagnefs socknemän med högst 1 mil; och bo tingslagets fleste innevånare inom 4 mil ifrån tingsstället.

$$b) \text{ Ofvan-Siljans tingslag} = \left\{ \begin{array}{l} \text{Orsa tingslag med 5,114} \\ \text{Mora, Sophia Magdalena och} \\ \text{Venjans tingslag med 12,825} \\ \text{Elfdals tingslag med 4,047} \\ \text{Särna och Idre tingslag med 1,162} \end{array} \right. \quad 23,148 \text{ inne-}$$

vånare och tingsställe vid *Mora strand*, der tingshus finnes.

Tingslagets fleste innevånare bo inom 4 mil ifrån tingsstället, men tingsvägen förlänges för dem, som bo inom Orsa tingslag med högst $1\frac{1}{2}$ mil och för dem, som bo inom Elfdals tingslag, med omkring 3 mil, samt för dem som bo inom Särna och Idre tingslag med omkring 10 mil; och hafva till tingsstället de mest aflägsse boende inom Orsa tingslag omkring 7 mil, inom Elfdals tingslag omkring 6 mil samt inom Särna och Idre tingslag omkring 14 mil.

Anm. Denna domsaga torde dock i framtiden böra delas, så att hvarterdera af de nu föreslagna tingslagen kommer att utgöra serskild domsaga; hvarvid dessa domsagor hvar för sig kunde indelas i två tingslag, nemligen:

1:o. Nedan-Siljans domsaga, indelad uti

a) Leksands tingslag = Gagnefs, Leksands, Åls och Bjursås tingslag.

b) Rättviks tingslag = Rättviks och Ore tingslag.

2:o. Ofvan-Siljans domsaga, indelad uti

a) Mora tingslag = Orsa, Mora, Sophia Magdalena och Venjans tingslag.

b) Elfdals tingslag = Elfdals, Särna och Idre tingslag.

28. Hedemora domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Folkare härad, Hedemora och Garpenbergs tingslag, Sätters tingslag, Stora Schedvi tingslag och Husby tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Folkare härad vid Folkärna kyrka, med Hedemora och Garpenbergs tingslag i Hedemora sockenstuga, med Sätters tingslag i Sätters sockenstuga, med Stora Schedvi tingslag i Stora Schedvi sockenstuga och med Husby tingslag i Smedby.)

Denna domsagas alla tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i staden *Hedemora*, dit icke någon af domsagans innevånare har längre än 4 mil.

29. Falu domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Stora Tuna och Gustafs tingslag, Thorsångs tingslag, Vika, Knifva och Hosjö tingslag, Kopparbergs och Aspeboda tingslag, Svärdsjö tingslag och Sundborns tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Stora Tuna och Gustafs tingslag vid Stora Tuna kyrka, med Thorsångs tingslag vid Thorsångs kyrka, med Vika, Knifva och Hosjö tingslag vid Vika kyrka, med Kopparbergs och Aspeboda tingslag i staden Falun, med Svärdsjö tingslag vid Svärdsjö kyrka och med Sundborns tingslag vid Sundborns kyrka.

Denna domsagas alla tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Falun*.

Härigenom förlänges tingsvägen för en del af Thorsångs socknemän med högst $1\frac{1}{4}$ mil, för en del af Vika socknemän med högst $1\frac{1}{4}$ mil, för en del af Sundborns socknemän med högst $1\frac{1}{4}$ mil, för Svärdsjö tingslags innevånare med högst $2\frac{1}{2}$ mil, och för innevånarne i Stora Tuna och Gustafs tingslag med högst $2\frac{1}{8}$ mil; dock har icke någon af domsagans innevånare mer än 5 mil till tingsstället.

30. Wester-Dalarnes domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Malungs, Nås, Grangärdes, Norrbärkes och Söderbärkes tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Malungs tingslag, vinter- och höstetid, vid Öfver-Malungs kyrka, med Nås tingslag, vinter- och höstetid, vid Nås kyrka, med Grangärdes tingslag, sommar- och höstetid, i Grangärdes kyrkoby, med Norrbärkes tingslag, sommar- och höstetid, i Smedjebacken och med Söderbärkes tingslag, sommar- och höstetid, vid Söderbärkes kyrka.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

- a) *Smedjebackens tingslag* = Söderbärkes, Norrbärkes och Grangärdes tingslag

med 21,308 innevånare och tingsställe i *Smedjebacken*, der tingshus finnes och dit icke någon af tingslagets innevånare har längre än 5 mil.

- b) *Nås tingslag* = nuvarande Nås tingslag med 11,435 innevånare och tingsställe såsom hittills vid *Nås kyrka*.
 c) *Malungs tingslag* = nuvarande Malungs tingslag med 11,449 innevånare och tingsställe såsom hittills vid *Öfver-Malungs kyrka*.

I sammanhang med denna indelning torde af Kongl. Maj:t förordnas att, jemte det i hvarterdera af Malungs och Nås tingslag, liksom tillföre, hållas årligen två lagtima Ting, hvilka af domaren utsättas såsom om Vinter- och Hösteting i lag stadgadt är, skola i Smedjebackens tingslag årligen hållas sex lagtima Ting, som börjas första tisdagen i hvar och en af månaderna Februari, April, Juni, Augusti, Oktober och December.

Anm. Denna domsaga torde dock i framtiden böra delas uti Smedjebackens domsaga, af lika omfång som nu föreslagna Smedjebackens tingslag, och Vester-Dalarnes domsaga, innefattande Nås och Malungs tingslag.

i Gefleborgs län:

31. Gestrikslands domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Hille och Wahlbo tingslag, Hedesunda och Öster-Fernebo tingslag, Ofvansjö, Thorsåkers och Årsunda tingslag samt Ugglebo och Hamrånge tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Hille och Walbo tingslag i staden Gefle, med Hedesunda och Öster-Fernebo tingslag i närheten af Hedesunda kyrka, med Ofvansjö, Thorsåkers och Årsunda tingslag vid Ofvansjö kyrka, samt med Ugglebo och Hamrånge tingslag skiftesvis i Sundsbro, Ugglebo socken, och i Berg, Hamrånge socken.)

Denna domsaga skulle indelas uti

a) <i>Ofvansjö tingslag</i> =	{	Ofvansjö, Thorsåkers och Årsunda tingslag med	14,447
		Öster-Fernebo socken med	3,022
		Ugglebo socken med	4,684
		Åmots kapellag med	1,564
			23,717 inne-

vånare och tingsställe vid *Ofvansjö kyrka*, der tingshus finnes.

Till detta tingsställe hafva Öster-Fernebo socknemän 3—5½ mil,

Ugglebo socknemän . . 2—5 mil,

och Åmots kapellags innevånare 4—6 mil.

- b) *Gefle tingslag* = { Hille och Walbo tingslag med 7,843
 Hedesunda socken med . . 4,106
 Hamrånge socken med . . 2,467 14,416 innevånare och
 tingsställe i *Gefle*, der tingshus nu hyres.

Till detta tingsställe hafva Hedesunda socknemän 2—5 mil och
Hamrånge socknemän 2—5½ mil.

Anm. Denna domsaga torde dock kunna utan synnerlig olägenhet utgöra endast en domskrets med tingsställe antingen i Gefle eller vid Ofvansjö kyrka, enär dessa båda ställen äro sammanbundna medelst jernväg, uplåten till persontrafik med flere turer dagligen. Såsom en af domsagans innevånare för åtskilliga andra angelägenheter mycket besökt plats, vore Gefle att föredraga till tingsställe framför Ofvansjö.

32. Helsinglands norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Enångers, Bergsjö, Delsbo och Forssa tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima ting med hvar tingslag, nemligen med Enångers tingslag skiftesvis i Hökberg, Enångers socken, och i Lugnet, Njutångers socken, med Bergsjö tingslag i närheten af Bergsjö kyrka, med Delsbo tingslag i Näsbyn och med Forssa tingslag i Sanna.)

Denna domsaga skulle indelas uti

a) *Östra tingslaget* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Forssa tingslag med} \quad . \quad 7,461 \\ \text{Enångers tingslag med} \quad 4,090 \\ \text{Gnarps socken med} \quad . \quad 2,640 \\ \text{Harmångers socken med} \quad 1,415 \\ \text{Jättendals socken med} \quad . \quad 1,162 \end{array} \right. 16,768$ innevånare och tingsställe i staden *Hudiksvall* eller tillsvidare i *Sanna*, å hvilket sistnämnda, endast ½ mil ifrån Hudiksvall belägna, ställe tingshus redan finnes. Tingslagets samtliga innevånare bo inom 5 mil ifrån Hudiksvall och Sanna.

b) *Westra tingslaget* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Delsbo tingslag med} \quad 8,633 \\ \text{Bergsjö socken med} \quad 3,036 \\ \text{Hassela socken med} \quad 1,955 \end{array} \right. 13,624$ innevånare och tingsställe vid *Movike Masugn* i Bjuråkers socken eller tillsvidare i *Näsbyn*, Delsbo socken, å hvilket sistnämnda, 1¼ mil ifrån Movike Masugn belägna, ställe tingshus redan finnes. Tingslagets flesta innevånare bo inom 4 mil ifrån hvilketdera af dessa tingsställena, som än begagnas, och ingen af tingslagets innevånare har längre än 5 mil till Movike Masugn och 7 mil till Näsbyn.

33. Helsinglands vestra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Ljusdals, Arbrå och Jerfsö tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Ljusdals tingslag skiftesvis vid Ljusdals kyrka och vid Färila kyrka, med Arbrå tingslag vid Arbrå kyrka och med Jerfsö tingslag vid Jerfsö kyrka.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Ljusdals tingslag* = nuvarande Ljusdals tingslag med 10,028 innevånare*) och tingsställe vid *Ljusdals kyrka*.
- b) *Undersviks tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Jerfsö tingslag med } 5,380^*) \\ \text{Arbrå tingslag med } 4,106^*) \end{array} \right.$ 9,486*) innevånare och tingsställe vid *Undersviks kyrka*. Tingslagets samtliga innevånare bo inom tre mil ifrån nämnde tingsställe; och kunde tingshuset vid *Jerfsö kyrka*, som ligger omkring en mil ifrån Undersvik, begagnas, intilldess tingshus vid Undersvik blefve anskaffadt.

Anm. Denna domsaga torde dock kunna utan synnerlig olägenhet utgöra endast ett tingslag med tingsställe i *Skästra* by, Jerfsö socken, till hvilken, endast $1\frac{1}{2}$ mil ifrån Ljusdals kyrka belägna, by innevånarne i Loos och Färila socknar samt Kårböle kapellag icke hafva längre väg än till Ljusdal; hvarjemte Arbrå tingslags yttersta gräns icke ligger mer än 5 mil ifrån Skästra; och, intilldess tingshus der blefve anskaffadt, kunde tingshuset vid Jerfsö kyrka, som ligger inom en mil ifrån Skästra, begagnas.

34. Helsinglands södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Alfta, Bollnäs, Hanebo och Norrala tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvart tingslag, nemligen med Alfta tingslag i Alfta kyrkoby, med Bollnäs tingslag i Heden, med Hanebo tingslag skiftesvis i Hanebo kyrkoby och i Stråttjärä, Skogs socken, samt med Norrala tingslag i Mo-Myskje.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Östra tingslaget* = $\left\{ \begin{array}{ll} \text{Norrala tingslag med} & . \quad 9,732 \\ \text{Hanebo tingslag med} & . \quad 6,630 \end{array} \right.$ 16,362 innevånare och tingsställe i *Mo-Myskje*, der tingshus finnes och dit ingen af tingslagets innevånare har längre än 4 mil.
- b) *Westra tingslaget* = $\left\{ \begin{array}{ll} \text{Bollnäs tingslag med} & . \quad 6,932 \\ \text{Alfta tingslag med} & . \quad 8,840 \end{array} \right.$ 15,772 innevånare och tingsställe antingen i *Heden*, Bollnäs socken, eller i *Alfta kyrkoby*, å hvilka båda ställen tingshus finnas. Till Heden hafva de, som bo i Alfta socken med Svabens kapell, 4,708 personer, 2—7 mil samt i Ofvanåkers och Woxna socknar, 3,997 personer, 3—9 mil. Alfta kyrkoby, som ligger 2 mil ifrån Heden, är belägen närmare tingslagets medelpunkt, men Heden är af tingslagets innevånare i och för handel och andra angelägenheter vida mer besökt.

*) Folkmängden är af domaren uppgifven.

i Wester-Norrlands län:

35. Medelpads domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Torps, Tuna, Selångers, Sköns, Ljustorps, Indals och Njurunda tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Torps tingslag i Vissland, med Tuna tingslag i Attmarby, med Selångers tingslag i Näfsta, med Sköns tingslag i Justa, med Ljustorps tingslag i Edsåker, med Indals tingslag i Häre och med Njurunda tingslag i Njurunda skolhus.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

- a) *Westra tingslaget* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Torps tingslag med} \dots\dots\dots 8,767 \\ \text{Stöde socken med} \dots\dots\dots 2,733 \end{array} \right.$ 11,500 innevånare
och tingsställe i *Vissland*, der Torps tingslag nu har tingsstad och dit icke någon af Stöde sockens innevånare har mer än 4 mil.

- b) *Östra tingslaget* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Njurunda tingslag med} \dots\dots\dots 3,050 \\ \text{Indals tingslag med} \dots\dots\dots 4,854 \\ \text{Ljustorps tingslag med} \dots\dots\dots 5,408 \\ \text{Sköns tingslag med} \dots\dots\dots 3,985 \\ \text{Selångers tingslag med} \dots\dots\dots 3,251 \\ \text{Tuna socken med} \dots\dots\dots 2,067 \\ \text{Attmar socken med} \dots\dots\dots 2,196 \end{array} \right.$ 24,811 innevånare

och tingsställe i staden *Sundsvall*. Till detta tingsställe hafva de mest aflägsne boende inom Ljustorps socken, med 1,898 innevånare, och inom Tynderö socken, med 981 innevånare, omkring 5 mil samt inom Holms socken, med 895 innevånare, och inom Lidens socken, med 1,729 innevånare, omkring 6 mil men alla öfrige mindre än 4 mil.

36. Ångermanlands södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Ramsele, Sollefteå, Boteå, Gudmundrå, Säbrå och Nora tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Ramsele tingslag vid Ramsele kyrka, med Sollefteå tingslag i Hallsta med Boteå tingslag i Östhammarsby, med Gudmundrå tingslag skiftesvis i Gudmundrå och Högsjö skolhus, med Säbrå tingslag i Bonsjö by och med Nora tingslag i Herrskog.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

- a) *Ramsele tingslag* = nuvarande Ramsele tingslag med 6,897 innevånare och tingsställe, såsom hittills, vid *Ramsele kyrka*.
b) *Hallsta tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Sollefteå tingslag med} \dots\dots 9,936 \\ \text{Boteå tingslag med} \dots\dots 7,125 \end{array} \right.$ 17,061 innevånare och

tingsställe i *Hallsta*, Sollefteå socken, dit icke någon af tingslagets innevånare har mer än 4 mil.

- c) *Hernösands tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Gudmundrå tingslag med . . . 3,991} \\ \text{Säbrå tingslag med 6,853} \\ \text{Nora tingslag med 4,727} \end{array} \right.$ 15,571 innevånare
och tingsställe i staden *Hernösand*, dit icke någon af tingslagets innevånare har mer än 4 mil.

I sammanhang med denna indelning torde af Kongl. Maj:t förordnas, att, jemte det i Ramsele tingslag, liksom tillföre, årligen hållas två lagtima Ting, som af domaren utsättas, såsom om Vinter- och Hösteting i lag stadgadt är, skola i hvartera af de öfriga båda tingslagen årligen hållas 5 lagtima Ting, som börjas i Hallsta tingslag första tisdagen i hvar och en af månaderna Mars, Maj, Juli, September och November samt i Hernösands tingslag första tisdagen i hvar och en af månaderna Februari, April, Juni, Augusti och Oktober. Härigenom beredd domaren tillfälle att utsätta Tingen vid Ramsele tingslag i Mars och November samt att förrätta dessa Ting i sammanhang med tingsresorna i dessa månader till Hallsta tingslag.

Anm. Till ofvannämnda Hernösands tingslag borde i framtiden läggas det till Ångermanlands norra domsaga, N:o 37, nu hörande Nordingrå tingslag med 6,604 innevånare, hvarefter Ångermanlands södra domsaga kunde delas i två, nemligen:

- 1:o. Sollefteå domsaga = här ofvan oförmälda Hallsta tingslag och Ramsele tingslag, samt
2:o. Hernösands domsaga = Hernösands tingslag på förenämnde sätt tillökadt.

37. Ångermanlands norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Nätra, Själevads, Arnäs och Nordingrå tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Nätra tingslag i Hämra, med Själevads tingslag i Billa, med Arnäs tingslag i Må och med Nordingrå tingslag i Åskja.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

- a) *Örnsköldsviks tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Nätra tingslag med 10,393} \\ \text{Själevads tingslag med 6,915} \\ \text{Arnäs tingslag med 9,246} \end{array} \right.$ 26,554 innevånare och tingsställe i köpingen *Örnsköldsvik*. Till detta tingsställe ökas tingsvägen för de få, som bo mest aflägsne:
i Nätra tingslag och till dervarande tingsställe hafva $9\frac{1}{2}$ mil, med $2\frac{1}{2}$ mil;
i Själevads tingslag och till dervarande tingsställe hafva $7\frac{1}{2}$ mil, med $1\frac{1}{2}$ mil; samt
i Arnäs tingslag och till dervarande tingsställe hafva 8 mil, med $\frac{1}{2}$ mil;

men de flesta af tingslagets innevånare bo inom 4 mil ifrån Örnköldsvik, der ortens största handelsrörelse är samt provincialläkare, apotek, postkontor, telegrafstation och elementarläroverk finnas.

- b) *Nordingrå tingslag* = nuvarande Nordingrå tingslag med 6,604 innevånare och tingsställe, såsom hittills, i *Äskja*. Se anmärkningen vid domsagan N:o 36.

i Jemtlands län:

38. Jemtlands norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Offerdals, Rödöns, Liths, Hammerdals, Ragunda, Refsunds och Brunflo tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Offerdals tingslag i Hof nära Alsens kyrka, med Rödöns tingslag i Häste nära Rödöns kyrka, med Liths tingslag i Klösta nära Liths kyrka, med Hammerdals tingslag i Mo nära Hammerdals kyrka, med Ragunda tingslag i Pålgård nära Ragunda kyrka, med Refsunds tingslag i Fanbyn nära Sundsjö kyrka och med Brunflo tingslag i Södergård nära Brunflo kyrka.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

- a) *Östersunds tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Rödöns tingslag med} \quad . \quad . \quad 3,407 \\ \text{Brunflo tingslag med} \quad . \quad . \quad 4,226 \\ \text{Liths tingslag med} \quad . \quad . \quad 6,118 \\ \text{Refsunds tingslag med} \quad . \quad . \quad 3,708 \end{array} \right.$ 17,459 innevånare och tingsställe i staden *Östersund*, dit tingsvägen blefve förlängd för en del af dem, som bo
i Rödöns tingslag med	. . .	1 $\frac{3}{4}$ mil,
i Brunflo tingslag med	. . .	1 $\frac{1}{4}$ mil,
i Liths tingslag med	. . .	2 $\frac{1}{2}$ mil, och
i Refsunds tingslag med	. . .	3 $\frac{3}{4}$ mil,
- men tingslagets fleste innevånare bo inom 4 mil ifrån Östersund.
- b) *Offersdals tingslag* = nuvarande Offerdals tingslag med 5,202 innevånare och tingsställe, liksom förut, i *Hof*.
- c) *Hammersdals tingslag* = nuvarande Hammerdals tingslag med 6,815 innevånare och tingsställe, liksom förut, i *Mo*.
- d) *Ragunda tingslag* = nuvarande Ragunda tingslag med 6,387 innevånare och tingsställe, såsom förut, i *Pålgård*.

I sammanhang med denna indelning torde af Kongl. Maj:t förordnas att, jemte det i hvar och ett af Offerdals, Hammerdals och Ragunda tingslag, såsom hittills, hållas årligen två lagtima Ting, skola i Östersunds tingslag årligen hållas sex lagtima Ting, som börjas första tisdagen i hvar och en af månaderne Februari, April, Juni, Augusti, Oktober och December.

Anm. I framtiden borde Jemtlands län delas uti

- 1:o. Jemtlands norra domsaga, bestående af nuvarande Hammerdals, Liths och Rödöns tingslag, sammanlagda till två tingslag med tingsställen vid Ströms kyrka och vid Liths kyrka.
- 2:o. Jemtlands vestra domsaga, bestående af nuvarande Offerdals, Hallens, Ovikens, Bergs och Undersåkers tingslag, sammanlagda till två tingslag med tingsställen vid Mörsills kyrka och Bergsviken.
- 3:o. Jemtlands östra domsaga, bestående af Ragunda, Brunflo och Refsunds tingslag, sammanlagda till två tingslag med tingsställen vid Ragunda kyrka och vid Sundsjö kyrka.
- 4:o. Herjeådalens domsaga, bestående af Hede tingslag med tingsställe i Hede, och Svegs tingslag med tingsställe i Sveg.

39. Jemtlands södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Svegs, Hede, Bergs, Ovikens, Hallens, Undersåkers och Sunne tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med Bergs tingslag i Bergsviken, med Ovikens tingslag i Skattgården nära Ovikens kyrka, med Hallens tingslag i Trappnäs, med Undersåkers tingslag i Svensta och med Sunne tingslag i Mjelle samt endast ett lagtima Ting, vintertiden, med Svegs tingslag i Öfverberg och med Hede tingslag i Wemdalens kyrkoby.)

Denna domsaga skulle indelas uti

a) <i>Bergs tingslag</i> =	{	nuvarande Bergs tingslag med 3,873	
	{	Ovikens tingslag med . . . 3,585	
	{	Hallens tingslag med . . . 1,908	
	{	Sunne tingslag med . . . 2,213	11,579 innevånare och
- tingsställe i *Bergsviken*, dit icke någon af tingslagets innevånare har mer än 6 mil, men de fleste mindre än 4 mil.
- b) *Undersåkers tingslag* = nuvarande Undersåkers tingslag med 5,115 innevånare och tingsställe, såsom förut, i *Svensta*.
 - c) *Svegs tingslag* = nuvarande Svegs tingslag med 3,256 innevånare och tingsställe, såsom förut, i *Öfverberg*.
 - d) *Hede tingslag* = nuvarande Hede tingslag med 3,909 innevånare och tingsställe, såsom förut, i *Wemdalens kyrkoby*.

I sammanhang med denna indelning torde af Kongl. Maj:t förordnas att, jemte det, liksom tillföre, årligen hållas i hvartera af Svegs och Hede tingslag ett lagtima Ting och i Undersåkers tingslag två lagtima Ting, som af domaren utsättas, skola i Bergs tingslag hållas årligen sex lagtima Ting, som börjas första tisdagen i hvar och en af månaderne Februari, April, Juni, Augusti, Oktober och December. Se anmärkningen vid domsagan N:o 38.

i Westerbottens län:

40. Westerbottens södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Nordmalings och Bjurholms tingslag, Umeå tingslag, Degerfors tingslag, Lycksele lappmarks tingslag och Åsele lappmarks tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med Nordmalings och Bjurholms tingslag i Nordmalings kyrkoby och två lagtima Ting med Umeå tingslag i Westra Backen samt ett lagtima Ting med Degerforss tingslag i Degerforss by, ett lagtima Ting, i Januari månad, med Lycksele lappmarks tingslag i Lycksele kyrkoby och ett lagtima Ting, i Januari månad, med Åsele lappmarks tingslag i Åsele kyrkoby.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Lycksele lappmarks tingslag*, af samma omkrets och med samma tingsställe som tillförene.
- b) *Åsele lappmarks tingslag*, af samma omkrets och med samma tingsställe som tillförene.

- c) *Umeå tingslag* =

{	Nordmalings och Bjurholms tingslag med	7,231
	Umeå tingslag med	15,886
	Degerforss tingslag med	3,426

26,543 in-
nevånare och tingsställe i *Westra Backen*, dit de mest aflägsse boende inom Nordmalings tingslag hafva högst 8 mil och inom Degerforss tingslag högst 10 mil, hvilka afstånd i dessa glest bebyggda trakter ej anses långa.

I sammanhang med denna indelning torde af Kongl. Maj:t förordnas att, jemte det Tingen i Lycksele och Åsele lappmarkers tingslag hållas liksom hittills, skola uti Umeå tingslag årligen hållas sex lagtima Ting, som börjas första tisdagen i hvar och en af månaderne Februari, April, Maj, Juli, Oktober och December.

41. Westerbottens norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Skellefteå tingslag, Arvidsjaur's lappmarks tingslag och Arjeplogs lappmarks tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting i förstnämnde tingslag och ett lagtima Ting, i Februari månad, uti hvartdera af de två senare.)

I denna domsagas indelning synes någon förändring icke lämpligen kunna ega rum, men af Kongl. Maj:t torde förordnas att, jemte det Tingen i Arvidsjaur's och Arjeplogs lappmarkers tingslag hållas såsom hittills, skola uti Skellefteå tingslag årligen hållas sex lagtima Ting, som börjas andra tisdagen i Januari samt första tisdagen i hvar och en af månaderne April, Maj, Juli, Oktober och December.

42. Westerbottens mellersta domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Bygdeå, Nysätra, Löfångers och Burträsk's tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvar

tingslag, nemligen med Bygdeå tingslag vid Bygdeå kyrka, med Nysätra tingslag i Nybyn, Nysätra socken, med Löfångers tingslag vid Löfångers kyrka och med Burträsk tingslag i Gammelbyn, Burträsk socken.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Gammelby tingslag* = Burträsk nuvarande tingslag med 5,766 innevånare och tingsställe, såsom förut, i *Gammelbyn*.
- b) *Nyby tingslag* = $\left\{ \begin{array}{ll} \text{Bygdeå tingslag med} & . \quad . \quad 4,681 \\ \text{Nysätra tingslag med} & . \quad . \quad 3,058 \\ \text{Löfångers tingslag med} & . \quad . \quad 3,713 \end{array} \right.$ 11,452 innevånare och tingsställe i *Nybyn*, dit icke någon af tingslagets innevånare har mer än 5 mil.

i Norrbottens län:

43. Norrbottens södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Öfver-Luleå tingslag, Neder-Luleå tingslag, Piteå tingslag, Råneå tingslag, Jockmocks lappmarks tingslag och Gellivare lappmarks tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvart och ett af de fyra förstnämnda tingslagen och ett lagtima Ting med hvartdera af de två sistnämnda.)

Uti denna domsaga torde för närvarande ingen förändring lämpligen kunna vidtagas, men i framtiden synes Råneå tingslag böra skiljas från domsagan och denna derefter indelas uti

- a) *Piteå tingslag*, lika som tillföre.
- b) *Luleå tingslag*, bestående af nuvarande Öfver-Luleå och Neder-Luleå tingslag, med tingsställe i staden *Luleå*, dit de aflägsnast i Öfver-Luleå tingslag boende, som nu till sin tingsstad hafva 8 mil, fingo 3 mil längre.
- c) *Jockmocks lappmarks tingslag*, lika som tillföre.
- d) *Gellivare lappmarks tingslag*, lika som tillföre.

Då torde, jemte det Tingen i Lappmarkerne hållas såsom hittills, kunna i hvartdera af Piteå och Luleå tingslag årligen hållas fem lagtima Ting.

Råneå tingslag skulle förenas med Öfver- och Neder-Kalix tingslag, såsom vid Norrbottens norra domsaga, N:o 44, närmare omförmäles.

44. Norrbottens norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Öfver-Kalix tingslag, Neder-Kalix tingslag, Pajala tingslag, Öfver-Torneå tingslag, Neder-Torneå och Carl Gustafs tingslag, Juckasjärvi lappmarks tingslag och Enontekis lappmarks tingslag. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med Neder-Kalix tingslag, två lagtima Ting med Neder-Torneå och Carl Gustafs tingslag och två lagtima Ting med Öfver-

Torneå tingslag samt ett lagtima Ting, höstetiden, med Öfver-Kalix tingslag, äfvensom ett lagtima Ting, vintertiden, med hvart och ett af Pajala, Juckasjärvi lappmarks och Enontekis lappmarks tingslag.)

Uti denna domsaga torde för närvarande ingen förändring lämpligen kunna vidtagas; men i framtiden synes domsagan, sedan Råneå tingslag blifvit hitlagdt, böra delas uti

1:o. Norrbottens mellersta domsaga, indelad uti

- a) *Råneå tingslag.*
- b) *Neder-Kalix tingslag.*
- c) *Öfver-Kalix tingslag.*

Här kunde årligen hållas två lagtima Ting med Öfver-Kalix tingslag och fem lagtima Ting med hvartdera af de andra båda tingslagen.

2:o. Norrbottens norra domsaga, indelad uti

- a) *Neder-Torneå tingslag.*
- b) *Öfver-Torneå tingslag.*
- c) *Pajala tingslag.*
- d) *Juckasjärvi lappmarks tingslag.*
- e) *Enontekis lappmarks tingslag.*

Här kunde årligen hållas ett lagtima Ting med hvartdera lappmarks tingslaget, två lagtima Ting med Pajala tingslag samt fyra lagtima Ting med hvartdera af de båda andra tingslagen.

under Kongl. Göta Hof-Rätt:

i Östergötlands län:

45. Kinda domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Kinda och Ydre härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvartdera häradet, nemligen med Kinda härad i Kisa och med Ydre härad i Sund.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Kisa*, der tingshus redan finnes.

Af domsagans 29,369 innevånare hafva till tingsstället de, som bo

i Svinhults socken	1,017,
i Westra Ryds socken	1,158,
i Torpa socken	1,496,
i Rumskulla sockendel	777 och
i Askeryds sockendel	440
4,888 personer, 4—6	

mil, men alla öfrige mindre än 4 mil. Kisa är af allmogen ganska mycket besökt i och för köpenskap. Der finnes ock postkontor, apotek, sparbank och filialafdelning af Wadstena enskilda bank, hvarjemte provincialläkare der är boende.

46. Norrköpings domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Björkekind, Östkind, Lösings, Bråbo och Memmings härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med Björkekind och Östkind härad i Höckerstad samt med Lösings och Bråbo härad i staden Norrköping, äfvensom två lagtima Ting med Memmings härad likaledes i Norrköping.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Norrköping*.

Af domsagans 25,726 innevånare hafva till tingsstället de, som bo

i Häradshammars socken, 1,456 personer, omkring	4 mil,
i Jonsbergs socken, 1,503 personer, omkring	5 mil,
i Rönö socken, 826 personer,	4—5 mil och
i Qvarsebo socken, 650 personer, omkring	5 mil,

men alla öfrige mindre än 4 mil.

47. Göstrings domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Lysings och Göstrings härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvartdera häradet, nemligen med Lysings härad i Ödeshög och med Göstrings härad i Hågstad.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Hågstad*, der tingshus redan finnes och dit de af domsagans innevånare, som bo i Malexanders sockendel, högst 800 personer, hafva 4—5 mil, men alla öfrige mindre än $4\frac{1}{2}$ mil.

48. Linköpings domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Åkerbo, Bankekind och Hanekind härad. Der hållas nu årligen två lagtima Ting med hvart härad, nemligen med Åkerbo och Hanekind härad i staden Linköping samt med Bankekind härad i Fillinge.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Linköping*.

Af domsagans 26,927 innevånare hafva till tingsstället en del af Åtvids sockens 4,985 innevånare 4—5 mil, men alla öfriga mindre än 4 mil.

49. Walkebo domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Wifolka, Walkebo och Gullbergs härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvart härad, nem-

ligen med Wifolka härad i Sya, med Walkebo härad i Bankeberg och med Gullbergs härad i Sjögestad, Wreta klosters socken.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Högen*, Sjögestads socken.

Till nämnde tingsställe hafva endast få af domsagans innevånare mer än 4 mil och de mest aflägsse boende ej mer än 5 mil.

Såsom gemensamt tingsställe för denna domsaga kan ock, åtminstone intilldess tingshus vid Högen blifver anskaffadt, begagnas antingen Wifolka härads tingsställe *Sya*, beläget $\frac{7}{8}$ mil ifrån Högen, eller Walkebo härads tingsställe *Bankeberg*, beläget $\frac{3}{4}$ mil ifrån Högen.

Anm. Krigsbergs sockendel torde böra skiljas från denna domsaga och läggas till Motala domsaga, N:o 51.

50. Finspångs domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Risinge tingslag samt Hellestads och Tjellmo tingslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvardera tingslaget, nemligen med Risinge tingslag vid Finspångs Styckebruk samt med Hellestads och Tjellmo tingslag i närheten af Tjellmo kyrka.)

Denna domsagas båda tingslag kunde lämpligen sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i närheten af *Hellestads kyrka*, men äfven om domsagan förblifver indelad i två tingslag, torde elfva lagtima Ting årligen kunna i hvardera tingslaget hållas, på sätt vid domsagan N:o 1 finnes föreslaget.

51. Motala domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Aska, Dals och Bobergs härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvart härad, nemligen med Aska härad i köpingen Motala, med Dals härad i Nyby och med Bobergs härad i Husbyfjöl.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Motala*, dit icke någon af domsagans innevånare har mer än 4 mil. Se anmärkningen vid domsagan N:o 49.

52. Söderköpings domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Skärkinds och Hammarkinds härad samt Stegeborgs skärgårds tingslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med Hammarkinds härad i Köps gästgifvaregård samt två lagtima Ting, vinter- och höstetid, med Skärkinds härad i Kumla äfvensom två lagtima Ting, sommar- och höstetid, med Stegeborgs skärgårds tingslag i S:t Annæ sockenstuga.)

Denna domsagas alla tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i staden *Söderköping*.

Af domsagans 23,320 innevånare bo de flesta inom 4 mil ifrån Söderköping. Till detta tingsställe förlänges tingsvägen för de mest aflägsse boende inom Gryths socken af Hammarkinds härad, hvilka till deras nuvarande tingsställe hafva $4\frac{3}{4}$ mil, med högst $\frac{1}{2}$ mil, och inom samma sockens till Stegeborgs skärgårds tingslag hörande del, hvilka till deras nuvarande tingsställe hafva 4 sjömil, med $3\frac{1}{2}$ sjömil, samt inom S:t Annæ socken, hvilka till deras nuvarande tingsställe hafva 2 sjömil, med $3\frac{1}{2}$ sjömil.

i Jönköpings län:

53. Westra härads domsaga.

Denna domsaga, som består af ett tingslag med tingsställe i *Komsta*, der nu tre lagtima Ting årligen hållas, skulle icke undergå någon förändring.

54. Östra härads domsaga.

Denna domsaga, som består af ett tingslag med tingsställe i *Hvetlanda*, der nu tre lagtima Ting årligen hållas, skulle icke undergå någon förändring.

55. Östbo och Westbo domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Östbo och Westbo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Östbo härad i köpingen Wernamo och med Westbo härad i Ölmostad.)

Denna domsaga torde böra fortfarande bestå af

- a) *Östbo tingslag* med tingsställe i *Wernamo*.
- b) *Westbo tingslag* med tingsställe i *Ölmostad*.

56. Jönköpings domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Tveta, Wista och Mo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med Tveta härad i Ingaryd och med Wista härad i Grenna samt två lagtima Ting med Mo härad i Unnaryd.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i staden *Jönköping*.

Af domsagans 32,072 innevånare hafva till nämnde tingsställe de, som bo

i Åsenhöga socken . . .	1,236
i Källeryds socken . . .	485
i Hestra sockendel . . .	363
	2,084 personer, 5—7 mil,

i Wadshults socken . . .	233	
i Öreryds socken . . .	528	761 personer, 4—5 mil
och i Grenna landsförsamling .	3,381	personer, 3—5 mil,
men alla öfrige mindre än 4 mil.		

57. Eksjö domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af norra och södra Wedbo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med norra Wedbo härad i Hullaryd och södra Wedbo härad i staden Eksjö.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Eksjö*, som är belägen $4\frac{1}{2}$ mil från domsagens sydöstra gräns och omkring 6 mil ifrån domsagens nordliga gräns, men inom 4 mil ifrån domsagens öfriga gränser. Domsagens nordliga del till något mer än 1 mil ifrån gränsen utgöres hufvudsakligen af häradssallmanningen Holaved samt är glest bebyggd.

i Kronobergs län:

58. Östra Wärends domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Uppvidinge och Konga härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Uppvidinge härad i Lenhofda och med Konga härad i Ingelstad.)

Denna domsaga torde böra fortfarande bestå af

- a) *Uppvidinge tingslag* med 22,843 innevånare och tingsställe i *Lenhofda*.
- b) *Konga tingslag* med 31,412 innevånare och tingsställe i *Tingsås* eller tillsammans i *Ingelstad*.

Anm. Dessa båda tingslag torde framdeles kunna hvar för sig utgöra en domsaga, dock borde till då blifvande Konga domsaga läggas, ifrån Kinnevalds härad tagne, Urshults och Almundsryds socknar, med tillsammans 8,770 innevånare; hvaremot ifrån Konga domsaga borde skiljas Hofmanstorps, Furby, Hemmesjö med Tegnaby, Nöbbeleds och Östra Thorsås socknar, äfvensom den till Konga härad nu hörande del af Wexiö landsförsamling, hvilka, med en folkmängd af 9,317 personer, skulle läggas tillsammans med återstående delen af Kinnevalds härad och Norrvidinge härad till en domsaga, benämnd Wexiö domsaga med tingsställe i staden Wexiö.

59. Westra Wärends domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Norrvidinge, Kinnevalds och Allbo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Norrvidinge härad i Tjureda, med Kinnevalds härad i Jäth och med Allbo härad i Afvestad.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Allbo tingslag* = Allbo härad med 27,105 innevånare och tingsställe i *Alfvestad*.
 b) *Wexiö tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Norrvidinge härad med} \quad . \quad . \quad 17,448 \\ \text{Kinnevalds härad med} \quad . \quad . \quad 10,568 \end{array} \right.$ 28,016 innevånare och tingsställe i staden *Wexiö*, dit innevånarne i *Urshults* och *Almundsryds* socknar hafva 4—7 mil, men alla öfrige, inom tingslaget boende, mindre än 4 mil.

Anm. Dessa båda tingslag torde framdeles kunna hvart för sig utgöra en domsaga, dock borde då blifvande *Wexiö* domsaga förändras så, som vid domsagan N:o 58 blifvit anmärkt. Skulle *Allbo* domsaga anses otillräcklig, kunde dertill läggas *Ryssby* och *Agunnaryds* socknar ifrån *Sunnerbo* härad.

60. *Sunnerbo domsaga.*

Denna domsaga, som utgör ett tingslag med tingsställe i *Ljungby*, der nu årligen tre lagtima Ting hållas, skulle icke undergå någon förändring. Se anmärkningen vid domsagan N:o 59.

i *Calmar län:*

61. *Tjusts domsaga.*

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af norra och södra *Tjusts* härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet å gemensama tingsstället *Gamleby*.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe, såsom förut, i *Gamleby*.

Anm. Ifrån denna domsaga borde tagas och till *Sefvedes* domsaga, N:o 63, läggas *Hjortheds* socken med 3,644 innevånare.

62. *Aspelands domsaga.*

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af *Aspelands* och *Handbörds* härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med *Aspelands* härad i *Målila* och med *Handbörds* härad i *Staby*.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe uti *Bockara* gästgifvaregård.

Af domsagans innevånare bor endast ett mindre antal öfver 4 mil ifrån *Bockara*, och de bland dem, som bo mest aflägsse, hafva högst 6 mil dit.

Anm. Till denna domsaga borde läggas *Döderhults* socken, med 4,046 innevånare, ifrån *Stranda* härad.

63. Sefvedes domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Sefvedes och Tunaläns härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterda häradet, nemligen med Sefvedes härad i staden Wimmerby och med Tunaläns härad i Ishult.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Fjälster*, dit endast få af domsagans innevånare hafva mer än 4 mil och ingen af dem, utom måhända några å öar i skärgården bosatte, öfver 5 mil.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 61.

64. Norra Möre domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Stranda och norra Möre härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterda häradet, nemligen med Stranda härad i köpingen Mönsterås och med norra Möre härad i Rockneby.)

Denna domsaga skulle fortfarande bestå af två tingslag, nemligen

- a) *Stranda tingslag* med 13,034 innevånare och tingsställe, såsom förut, i *Mönsterås*.
- b) *Norra Möre tingslag* med 14,581 innevånare och tingsställe, såsom förut, i *Rockneby*.

Anm. Då, såsom vid domsagan N:o 62 finnes anmärkt, Döderhults socken blifvit skiljd ifrån norra Möre domsaga, torde denna böra utgöra endast ett tingslag med tingsställe i Rockneby, och kunde till samma domsaga läggas Madesjö socken ifrån södra Möre domsaga, N:o 65.

65. Södra Möre domsaga.

Denna domsaga, som består af ett tingslag med tingsställe i *Wassmolösa*, der nu årligen tre lagtima Ting hållas, skulle icke undergå någon förändring.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 64.

66. Ölands domsaga.

Denna domsaga, som består af två tingslag, der nu årligen i hvarterda tingslaget hållas tre lagtima Ting, skulle icke undergå någon förändring.

i Hallands län:

67. Hallands södra domsaga.

Så skulle benämnas den domsaga, som består af Halmstads, Höks och Tönnersjö härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Halmstads härad i Qvibille, med Höks härad i Tjärby och med Tönnersjö härad i staden Halmstad.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Halmstads tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Halmstads härad med} \quad . \quad 11,942 \\ \text{Tönnersjö härad med} \quad . \quad 10,364 \end{array} \right.$ 22,306 innevånare
och tingsställe i *Halmstad*.
b) *Laholms tingslag* = Höks härad med 17,537 innevånare och tingsställe i staden *Laholm*.

Innevånarne i dessa tingslag bo alla inom 4 mil ifrån sina tingsställen.

Anm. Denna domsaga torde dock kunna utgöra endast en domskrets med tingsställe i *Halmstad*, dit få af domsagans innevånare hafva mer än 4 mil och de mest aflägsse boende högst 5 mil. Den väsentligaste olägenheten härvid är, att icke Halmstad, utan Laholm är Höks härads innevånares afsättningsort.

68. Hallands mellersta domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Årstads, Faurås och Himble härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvart härad, nemligen med Årstads härad i Heberg, med Faurås härad i Köinge och med Himble härad i staden Warberg.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Warbergs tingslag* = Himble härad med 14,012 innevånare och tingsställe i *Warberg*.
b) *Falkenbergs tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Faurås härad med} \quad 14,515 \\ \text{Årstads härad med} \quad 10,843 \end{array} \right.$ 25,350 innevånare och tingsställe i staden *Falkenberg*.

Innevånarne i dessa tingslag bo inom 4 mil ifrån sina tingsstäder, med undantag af ett ringa antal utaf Falkenbergs tingslags innevånare, bland hvilka dock de mest aflägsse boende icke hafva mer än 5 mil till tingsstaden.

Anm. Denna domsaga torde dock kunna utgöra allenast en domskrets med tingsställe i *Köinge*, dit få af domsagans innevånare hafva mer än 4 mil och de mest aflägsse boende högst $4\frac{1}{2}$ mil. Den väsentligaste olägenheten härvid är, att Köinge ligger inåt landet och utom kustsocknarne, hvilka äro tätast befolkade.

69. Hallands norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Fjäre och Wiske härad. Der hålles nu årligen tre lagtima Ting med hvartdera häradet, nemligen med Fjäre härad i Skansen invid staden Kongsbacka och med Wiske härad i Nyebro.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Skansen*, dit icke någon af domsagans innevånare har mer än 4 mil.

i Göteborgs och Bohus län:

70. Göteborgs domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Westra och Östra Hisings härads tingslag samt Askims härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med Westra och Östra Hisings härads tingslag i Bärby samt med Askims härad i Kärra.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i staden *Göteborg*, dit icke någon af domsagans innevånare har längre än 3 mil.

Anm. Så snart Säfvedals domsaga, N:o 75, blir ledig, skall densamma, enligt hvad af Kongl. Maj:t redan blifvit bestämdt, förenas med Göteborgs domsaga; dervid torde denna dock icke böra utgöra mer än ett tingslag.

71. Inlands domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Inlands Nordre, Inlands Fräkne, Inlands Torpe och Inlands Södre härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Inlands Nordre härad i Smedseröd, med Inlands Fräkne härad i Grohed, med Inlands Torpe härad i Holmen och med Inlands Södre härad i staden Kongelf.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Smedseröd*, dit endast få af domsagans innevånare hafva mer än 4 mil och de af dem, som bo mest aflägs, högst 5 mil.

72. Orousts domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som nu kallas Orousts och Tjörns härad.)

Denna domsaga, som utgör endast ett tingslag med tingsställe i *Svanesund*, der tre lagtima Ting årligen hållas, skulle förblifva oförändrad.

73. Norrvikens domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Quille, Wette, Tanums och Bullarens härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Qville härad i Rabbalshede, med Wette härad i staden Strömstad, med Tanums härad i Hede och med Bullarens härad i Östad.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Skälleröds* gästgifvaregård.

Af domsagans 32,169 innevånare hafva endast de, som bo i sydligaste delen af Bottna socken, omkring 500 personer, och östligaste delen af Bullarens härad, omkring 200 personer, öfver 4 mil till Skälleröd, dit dock icke någon af desse mest aflägsse boende hafva mer än $4\frac{1}{2}$ mil. Skälleröd ligger ock nära invid domarens boställe Kragenäs.

Intilldess tingshus blifver anskaffadt i Skälleröd, kan såsom gemensamt tingsställe för hela domsagan begagnas Tanums härads nuvarande tingsställe *Hede*, beläget $1\frac{1}{8}$ mil ifrån Skälleröd.

74. Sunnervikens domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Lane härad samt Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs härads tingslag. Der hålles nu årligen tre lagtima Ting med hvartera tingslaget, nemligen med Lane härad i staden Uddevalla och med Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs härads tingslag i Qvistrum.)

Denna domsagas båda tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Qvistrum*, dit icke någon af Lane härads innevånare har längre än 4 mil.

75. Säfvedals domsaga.

Denna domsaga, som utgör ett tingslag med tingsställe i *Landvetter*, der nu årligen hållas tre lagtima Ting, skulle icke undergå någon förändring.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 70.

i Elfsborgs län.

76. Marks domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Marks, Bollebygds och Wedens härad. Der hålles nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Marks härad i Skene, med Bollebygds härad i Fläskjum och med Wedens härad i staden Borås.)

Denna domsaga skulle indelas uti

- a) *Skene tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Marks härad med} \quad 34,792 \\ \text{Bollebygds härad med} \quad 5,932 \end{array} \right. 40,724$ innevånare och tingsställe i *Skene*, dit endast ett ringa antal af tingslagets innevånare hafva mer än 4 mil och de mest aflägsse boende inom Bollebygds härad, nemligen de, som bo i Töllesjö socken, 1,210 personer, högst 6 mil.
- b) *Wedens tingslag* = Wedens härad med 7,437 innevånare och tingsställe i *Borås*.

.Anm. Då denna domsaga bliver ledig, skall, enligt hvad af Kongl. Maj:t redan är bestämdt, Wedens tingslag läggas till Borås domsaga, N:o 80; och borde då jemväl Bollebygds härad skiljas ifrån Marks domsaga samt förenas med Borås domsaga, hvilken sistnämnda i sammanhang dermed skulle minskas med Ås härad, som, förenadt med Redvägs härad, skulle bilda en ny domsaga med tingsställe i staden Ulricehamn.

77. Wäne domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Flundre, Wäne och Bjerke härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Flundre härad vid Lilla Edet, med Wäne härad i Gärdhem och med Bjerke härad i Sollebrunn.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Gärdhem*, der tingshus finnes och dit icke någon af domsagans innevånare har mer än 3 mil.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 79.

78. Kinds domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Kinds och Redvägs härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar tdera häradet, nemligen med Kinds härad i Svenljunga och med Redvägs härad i staden Ulricehamn.)

Denna domsaga skulle fortfarande bestå af två tingslag, nemligen

- a) *Svenljunga tingslag* = Kinds härad med 30,958 innevånare och tingsställe i *Svenljunga*.
- b) *Ulricehamns tingslag* = Redvägs härad med 12,192 innevånare och tingsställe i *Ulricehamn*.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 76.

79. Alingsås domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Wättle, Ale och Kullings härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Wättle härad i Lerum, med Ale härad i Kattleberg och med Kullings härad i staden Alingsås.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i staden *Alingsås*, der tingshus redan finnes.

Af domsagans 37,437 innevånare hafva till detta tingsställe de fleste icke mer än 4 mil, och inom Kullings och Wättle härad underlättar jernvägskommunikationen. De, som bo mest aflägsse i Ale härad, nemligen innevånarne

i Tunge socken	675
i Sköfde socken	1,887

i Hålanda socken 1,481 4,043 personer, hafva icke mer än 5—6 mil till Alingsås.

Anm. Ifrån denna domsaga kunde skiljas Tunge, Sköfde och Hålanda socknar af Ale härad, hvilka socknar då skulle läggas till Wäne domsaga, N:o 77, till hvars tingsställe ej är mer än 4 mil ifrån dessa socknars aflägnast belägna gårdar.

80. Borås domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Ås och Gäseneds härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Ås härad i Wäby och med Gäseneds härad i Ljung.)

Denna domsaga skulle oförändrad bestå af två tingslag med tingsställen, såsom förut, i *Wäby* och *Ljung*.

Anm. Då Wedens härad, såsom vid domsagan N:o 76 blifvit anmärkt, förenas med Borås domsaga, torde densamma kunna bilda endast en domskrets, med tingsställe i staden *Borås*.

Se äfven i öfrigt anmärkningen vid domsagan N:o 76.

81. Dalslands södra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Nordals, Sundals och Walbo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Nordals härad i Mellerud, med Sundals härad i Östebyn och med Walbo härad i Tångelanda.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Östebyn*, der tingshus redan finnes.

Till detta tingsställe hafva de flesta af domsagans innevånare ej mer än 4 mil och de mest aflägsse boende omkring 6 mil.

82. Dalslands norra domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Tössbo och Wedbo härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Tössbo härad i staden Åmål och med Wedbo härad i Alltorp.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe vid *Steneby kyrka*.

De flesta af domsagans innevånare bo inom 4 mil ifrån detta tingsställe, och de mest aflägsse boende bland dem, för hvilka tingsvägen förlänges genom tingsstadens förläggande till Steneby kyrka, hafva ej mer än 6 mil dit.

i Skaraborgs län:

83. Barne domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Åse och Wiste härads tingslag samt Barne och Laske härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvart tingslag, nemligen med Åse och Wiste härads tingslag i Grästorp, med Barne härad i Naum och med Laske härad i Onsjö.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe vid jernvägsstationen *Wara* eller, intilldess tingshus der bliver anskaffadt, i *Naum*, der tingshus redan finnes och som ligger endast $\frac{1}{2}$ mil ifrån *Wara*.

Af domsagans 32,322 innevånare hafva till *Wara* eller *Naum* de, som bo i *Näs* socken, 1,157 personer, 4—4 $\frac{1}{2}$ mil, men alla öfrige kortare väg, hvarjemte den vid *Wara* framlöpande jernväg sträcker sig längs genom domsagan och följaktligen väsentligen underlättar kommunikationen.

84. Lidköpings domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Kinnefjerdings, Kinne och Kållands härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvart härad, nemligen med Kinnefjerdings härad i Kållängen, med Kinne härad i Enebacken och med Kållands härad i Örslösa.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i staden *Lidköping*, dit icke någon af domsagans innevånare har mer än 4 $\frac{1}{2}$ mil.

85. Skara domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Skånings, Wilske och Walle härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvart härad, nemligen med Skånings härad i staden *Skara*, med Wilske härad i staden *Falköping* och med Walle härad i *Skärf*.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Skara*.

Af domsagans 28,326 innevånare hafva till detta tingsställe de, som bo

i Floby socken 911,

i Göteveds socken 543,

i Jäla socken och den till Wilske härad hörande del

af Grolanda socken 584,

i den till Wilske härad hörande del af Broddarps socken 21. 2,059 per-

soner, 4—5 mil, men alla öfriga mindre än 4 mil.

Anm. Förenämnde Floby, Göteveds och Jäla socknar samt delar af Grolanda och Broddarps socknar borde skiljas ifrån denna domsaga och förenas med Wartofta domsaga, N:o 87, hvaremot från sistnämnda domsaga borde skiljas Korsberga, Frideneds och Fröjeredes socknar med 3,005 innevånare, de der skulle läggas till Kåkindes domsaga, N:o 86, hvarifrån till Skara domsaga kunde i vederlag lemnas Tunhem, Ugglum, Bjurum, Gudhem, Hornborga och Sätuna socknar samt de till Gudhems härad hörande andelar af Broddestorps och Bjerklanda socknar med 2,857 innevånare.

86. Kåkindes domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Gudhems och Kåkindes härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Gudhems härad i staden Falköping och med Kåkindes härad i Wersås.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Wersås*, der tinghus finnes och dit de fleste af domsagans innevånare icke hafva öfver 4 mil samt ingen mer än 5 mil.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 85.

87. Wartofta domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Wartofta och Frökinds härad, delade uti Slättängs, Dimbo och Leaby tingslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar tingslag, nemligen med Slättängs tingslag i Slättäng, med Dimbo tingslag i Dimbo och med Leaby tingslag i Leaby.)

Denna domsagas alla tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe vid jernvägsstationen *Sandhem* eller tillsvidare i *Slättäng*, å hvilket sistnämnda ställe, som ligger endast $\frac{1}{2}$ mil ifrån Sandhem, tingshus finnes.

Af domsagans 32,121 innevånare hafva till Sandhem eller Slättäng de, som bo

i Korsberga socken . . .	1,052,
i Frideneds socken . . .	632,
i Fröjeredes socken . . .	1,321.

3,005 personer, 4—5 mil, men alla öfrige mindre än 4 mil, hvarjemte jernväg högst väsentligt för en stor del af domsagans innevånare underlättar kommunikationen med Sandhem och Slättäng.

Se anmärkningen vid domsagan N:o 85.

88. Norra Wadsbo domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Hofva och Hasslerörs tingslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera tingslaget, nemligen med Hofva tingslag i Hofva och med Hasslerörs tingslag i Hasslerör.)

Denna domsagas båda tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe vid jernvägsstationen *Töreboda*.

Domsagans innevånare bo alla inom 4 mil ifrån detta tingsställe eller hafva lägenhet att ditkomma på jernväg ifrån stationer, belägna på föga afstånd från bostäderna.

89. Södra Wadsbo domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Walla och Binnebergs tingslag. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera tingslaget, nemligen med Walla tingslag i Walla och med Binnebergs tingslag i Binneberg.)

Denna domsagas båda tingslag skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Walla*, dit icke någon af Binnebergs tingslags innevånare har öfver 4 mil, hvarjemte jernväg underlättar kommunikationen med Walla.

under Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge:

i Blekinge län:

90. Listers domsaga.

Denna domsaga, som utgör ett tingslag med tingsställe i *Norje*, der nu årligen hållas tre lagtima Ting, skulle icke undergå någon förändring.

91. Bräkne domsaga.

Denna domsaga, som utgör ett tingslag med tingsställe i *Hoby*, der nu årligen tre lagtima Ting hållas, skulle icke undergå någon förändring.

92. Lyckeby domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Östra härad med tingsställe i *Lyckeby*, der nu årligen tre lagtima Ting hållas.)

Denna domsaga skulle icke undergå någon förändring.

93. Medelstads domsaga.

Denna domsaga, som utgör ett tingslag med tingsställe i *Ronneby*, der nu årligen tre lagtima Ting hållas, skulle icke undergå någon förändring.

i Christianstads län:

94. Hammenhøgs domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Ingelstads och Jerrestads härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet å gemensamma tingsstället Hammenhög.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe såsom förut i *Hammenhög*.

95. Willands och Östra Göinge domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Villands och Östra Göinge härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Villands härad i Fjelkinge och med Östra Göinge härad i Broby.)

Denna domsaga skulle, såsom hittills, utgöra två tingslag.

96. Gärds domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Allbo och Gärds härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet, nemligen med Allbo härad i Brösarp och med Gärds härad i Nöbbelöf.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Degeberga*, dit icke någon af domsagans innevånare har mer än 4 mil.

97. Westra Göinge domsaga.

Denna domsaga, som utgör ett tingslag med tingsställe i *Röinge*, der nu årligen tre lagtima Ting hållas, skulle icke undergå någon förändring.

98. Åsbo domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Norra Åsbo, Södra Åsbo och Bjäre härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nemligen med Norra Åsbo härad i Åby, med Södra Åsbo härad likaledes i Åby och med Bjäre härad i staden Engelholm.)

Denna domsaga skulle indelas uti:

- a) *Norra Åsbo tingslag* = Norra Åsbo härad med 23,761 innevånare och tingsställe, såsom hittills, i *Åby*.
- b) *Södra Åsbo tingslag* = $\left\{ \begin{array}{l} \text{Södra Åsbo härad med} \quad \dots 13,456 \\ \text{Bjäre härad med} \quad \dots \dots 15,548 \end{array} \right.$ 29,004 innevånare och tingsställe i staden *Engelholm*, dit icke någon af tingslagets innevånare har mer än 4 mil.

i Malmöhus län:

99. Malmö domsaga.

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Skytts och Oxie härad, der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterdera häradet å gemensamma tingsstället Klörup.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Klörup*, der tingshus redan finnes.

100. **Färs domsaga.**

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Färs och Frosta härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterda häradet, nämligen med Färs härad i Sjöbo och med Frosta härad i Hörby.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe vid jernvägsstationen *Bjersjö ladugård*. Domsagans innevånare bo inom 4 mil ifrån detta tingsställe eller hafva lägenhet att dit framkomma på jernväg ifrån stationer, belägna på ringa afstånd ifrån deras bostäder.

101. **Landskrona domsaga.**

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nämligen med Rönnebergs härad i Glumslöf, med Onsjö härad i Åkarp och med Harjagers härad i Kjeffinge.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Åkarp*, Reslöfs socken, der tingshus redan finnes.

Domsagans samtliga innevånare bo inom 4 mil ifrån Åkarp, hvarjemte de fleste, synnerligen de mest aflägsne boende, hafva lägenhet att till detta tingsställe framkomma på jernväg ifrån stationer, belägna på ringa afstånd ifrån bostäderna.

101. **Luggude domsaga.**

Denna domsaga, som utgör ett tingslag med tingsställe i *Mörarp*, der nu årligen hållas tre lagtima Ting, skulle icke undergå någon förändring.

103. **Lunds domsaga.**

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Bara och Torna härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvarterda häradet å gemensamma tingsstället Dahlby.)

Denna domsagas båda härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i *Dahlby*, der tingshus redan finnes.

104. **Ystads domsaga.**

(Så skulle benämnas den domsaga, som består af Herrestads, Ljunits och Vemmenhögs härad. Der hållas nu årligen tre lagtima Ting med hvar härad, nämligen med Herrestads härad i Stora Herrestad, med Ljunits härad likaledes Stora Herrestad, och med Vemmenhögs härad i Anderslöf.)

Denna domsagas alla härad skulle sammanläggas till en gemensam domskrets med tingsställe i staden *Ystad*, dit icke någon af domsagans innevånare har mer än 4 mil.

Särskild mening af Häreldshöfdingen Bååth:

Den uti 12:te §:n af komitéens förslag till Stadga angående underdomstolarne å landet framställda föreskrift — enligt hvilken Hofrätt, derest underdomare ej kunde medhinna att sjelf sköta alla till hans embete hörande göromål, skulle ega att för en tid af högst ett år förordna annan behörig person att med domaren dela embetsutöfningen efter den sednares bestämmande, lagtima Tingen dock undantagne — har jag ansett mig ej kunna godkänna. Då de skäl, som föranledt förslaget i nämnde del, utan tvifvel komma att af komitéens öfrige medlemmar framställas så fullständigt, som för frågans bedömande må vara erforderligt, kunde det tilläfsventyrs synas öfverflödigt att jag särskildt afgåfve något vidare yttrande derom. Men då den sålunda yppade meningsskiljaktighet afser icke egentligen den grund, hvarå förslaget stöddes eller det ändamål, som dermed skulle vinnas, utan snarare förslaget sjelft såsom medel till detta ändamål, torde jag möjligen få anse mig här af kunna hemta giltig anledning att jemväl söka framställa min uppfattning af saken.

Jag bör dervid i första rummet anmärka, att det åt komitéen meddelade nådiga uppdrag ej torde bemyndiga till ifrågavarande förslag. Nämnde uppdrag innefattar nämligen att utarbета förslag till stadganden angående förändradt arbetsätt vid Häreldsrätterna i sådant syfte, att dessa domstolars sammanträden kunde oftare inträffa, äfvensom till de föreskrifter i öfrigt, som med nämnde förändring egde sammanhang, — samt synes således ej afse förslag till nya stadganden i annat fall, än för såvidt det erfordrades för att åvägabringa den såsom hufvudsak betraktade förändringen af tiden för domstolens sammanträden. Om denna uppfattning är riktig, så torde deraf följa, att befogenhet till framställande af ifrågavarande vikariats-förslag endast kan grundas derå, att domaren i anseende till det större antal af embetsgöromål eller deras olika fördelning i tid, som i följd af förändringen uppkomme, kunde antagas blifva urståndsatt att sjelf sköta sitt embete i dess helhet. Men då, efter hvad allmänt känt är, de flesta underdomare redan under nuvarande förhållanden behöfva andra examinerade personers biträde för att kunna medhinna sina embetsgöromål, så torde ensamt af detta skäl vara tydligt, att någon förändring häruti ej kan komma att inträffa såsom följd af det nya arbetssättet. Det bör dock erkännas, att nya göromål kunde tillkomma derigenom att åtskilliga enkla lagsökningsmål, hvilka hittills afgjorts af Kongl. Maj:ts

Befallningshafvande, möjligen hädanefter komma att anhängiggöras vid underdomstolarne; och att jemväl en olika fördelning af göromålen i tid torde framdeles komma att äga rum i följd deraf att expeditionstiden blefve kortare och i allmänhet ej kunde såsom hittills förlängas derest göromålens mängd någon gång undantagsvis gjorde sådant behöfligt. Men då lagsökningsmålen oftast torde kunna genast efter handläggningen afdömas och sedermera på föga tidsödande sätt expedieras, samt erfarenheten hittills visat, att göromålen någorlunda jemnt fördelats vid de olika Tingen, hvilket sannolikt äfven hädanefter torde inträffa, och hvarigenom följaktligen göromålens mängd vid de särskilda Tingen komme att minskas i mån af Tingens större antal; så synes mig ej heller de sålunda antydda nya förhållanden i allmänhet innefatta större hinder, än redan hittills ägt rum, för göromålens bestridande vid Häradsrätterna. Jag tvekar derföre icke att ur de synpunkter, som nu äro antydda, för min del förklara det ifrågavarande vikariatsförslaget ej vara behöfligt för åvägabringande af det åsyftade nya arbetssättet, samt följaktligen ej heller ligga inom komitéens befogenhet, sådan jag den uppfattat.

Men utom nämnde betänklighet, hvilken angår förslagets yttre sida, synes mig åtskilliga anmärkningar med fog kunna göras äfven mot detsammes inre beskaffenhet. Rättighet att begagna vikarie har icke — såsom tilläfventyrs rätteligen bort ske — gjorts beroende af Hofrättens pröfning; men om sådan pröfning ifrågasatts, torde det i de flesta fall blifvit för Hofrätten svårt, om icke alldeles omöjligt, att med någon säkerhet utröna att domaren verkligen *ej vore i behof* af dylikt biträde och hans begäran derom således obefogad, hvaraf följden blifvit, att Hofrättens bifall sällan kunnat vägrats. Då nu saken i nämnde hänseende beror ensamt af domaren, som har stor fördel deraf att en del af göromålen blefve besörjde på eget ansvar af en person, den domaren sjelf finge efter öfverenskommelse aflöna; så torde kunna antagas att i de flesta domsagor dylika vikarier sällan komme att saknas. Men härigenom uppstode en slags särskild domarekorps, som blefve ständig utan att någon synnerlig kontroll å det allmännas sida kunde utöfas öfver medlemmarnes duglighet. Detta torde blifva tydligt om det kan visas, att jemväl val af personerne måste blifva nästan uteslutande beroende af domaren. Enligt lagförslaget skulle nämligen vikarien af Hofrätten förordnas på domarens förslag, hvilken föreskrift medför den verkan, att Hofrättens åtgärd i denna del inskränkes till godkännande eller förkastande af den föreslagne; och att i sednare fallet domaren, ehuru han verkligen ej förmår sjelf besörja alla göromålen, likväl kommer att sakna legaliseradt biträde till dess han hunnit anskaffa och föreslå annan person, som kunde varda af Hofrätten godkänd. Att ett sådant förhållande ej vore väl förenligt med tjenstens fordringar, hvilka i första rummet måste ses tillgodo, lär vara tydligt. Hofrätten torde derföre, till undvikande af dylik olägenhet — och för att ej utan giltig orsak beröfva yngre jurister tillfälle till tjenstgöring — i de flesta fall komma att godkänna den föreslagne, såvida icke

denne gjort sig helt och hållet oförtjent af Hofrättens förtroende. Men då sålunda Hofrättens pröfning af den föreslagne vikariens pålitlighet och duglighet blefve i det närmaste illusorisk, låge den väsentligaste garantien härutinnan i domarens hand. Härtill kommer den ej minst anmärkningsvärda omständighet, att domaren ofta ej ens torde kunna till sådant vikariat erhålla en äldre och mera erfaren jurist. Då nämligen vikariatet ej får afse lagtima Tingen, hvilka domaren just genom detta medel skulle blifva i stånd att sjelf förrätta, så kan, åtminstone efter de hittills gällande åsichter i fråga om förtjenst till befordran, vikariatet ej anses så meriterande att derigenom vunnnes ersättning för den tid, vikarien måste till uppdragets utförande använda. Hans ersättning torde således förnämligast böra sökas i aflöningens belopp: men att detta ej kan blifva synnerligen högt, framgår deraf, dels att domarnes egna inkomster i följd af domsagornas delning betydligt minskats, dels ock att den lättnad i göromålen, som genom vikariatet verkligen beredes domaren, ej är särdeles betydlig och således ej kan påkalla stor uppföring å hans sida. Af dessa skäl synes mig vara mera än sannolikt, att domaren i allmänhet torde få åtnöjas med yngre vikarier, som tillförene antingen alldeles icke eller endast under kortare tider utöfvat domare-embetet, och af hvilka man följaktligen ej kan fordra den erfarenhet, som för embetets behöriga förvaltning är nödig. Då enligt vår lag något föregående praktiskt prof ej erfordras för att vinna tillåtelse att utöfva domare-embete, måste visserligen alltid folkets rättigheter på fullt allvar utgöra ett experimentalfält för domarens första verksamhet; men denna olägenhet torde ej böra utöfver det oundgängliga behovet utsträckas. Det kan derföre ej vara önskvärdt, att åtskilliga ganska viktiga domaregöromål, som icke tillhöra lagtima Tingen, såsom handläggning af grofva brottmål vid urtima Ting, syner, utfärdande af gravations-, förmynderskaps- och vederhäftighetsbevis m. m. *ständigt* komme att bero af yngre vikarier, hvilka tilläfventyrs årligen ombytas och hvarken ega tillfälle förvärfva närmare kännedom om orten och folket, der de tjenstgöra, eller till äfventyrs förmå hålla den rättssökande skadeslös, i händelse han genom fel å vikariens sida blefve underkastad förlust. Det kan ingalunda vara min mening att förneka, det ju icke äfven yngre jurister hittills ofta blifvit använde till domaregöromål, utan att mera allmän klagan försports; och det blir framdeles såsom hittills nödvändigt att så sker, på det jemväl desse personer må ega tillfälle förvärfva det mått af kunskap och erfarenhet, som gör dem skicklige och förtjente att i sin ordning intaga de afgående domarnes rum; men det torde dock utan fara för misstag kunna påstås, att rättsskipningens kraf i sådant fall ej fullt ses till godo och att följaktligen vikariater böra, såvidt ske kan, undvikas men ej utsträckas

Dessutom befarar jag, att det sålunda föreslagna medlet endast ofullkomligt uppfyller det ändamål, som dermed afses, hvilket ändamål synes mig berättigadt endast såvidt det innefattade att, medelst domarens frikallande från alla till

lagtima Tingen ej hörande embetsgöromål, göra för honom möjligt att i öfrigt sjelf sköta sitt embete med erforderlig noggrannhet och omsorg utan att behöfva anlita andra personers biträde vid arbeten, som tillhöra den egentliga domareverksamheten. Om förhållandet hädanefter kunde blifva sådant, vore utan tvifvel ganska mycket vunnet. Men då göromålen vid de lagtima Tingen vanligen torde upptaga ungefär $\frac{1}{10}$ af domarens tid och arbetsförmåga, och då de flesta af nuvarande domsagor ej utan betänklig öfveranstängning kunna af innehafvarne sjelfve skötas, vågar jag för min del ej anse någon säkerhet vara för handen derom, att förhållandet blefve väsentligen förbättradt, derest $\frac{1}{10}$ af arbetet frånginge. Vikariater torde fortfarande blifva nödiga, för att bereda domaren någon hvila eller tillfälle att undanarbeta den större mängd göromål, som vid vissa tider sammanmanhopas; och i händelse dylika tillfälliga vikariater komme, såsom oftast torde inträffa, att anförtros åt den förut för vissa göromål inom domsagan förordnade vikarie, blefve det troligen ej lättare för denne än för den ständige domaren att medhinna alla göromålen. Dessa antagandens riktighet kan väl ej positivt ådagaläggas, men jag är för min del, på grund af vunnen erfarenhet under nuvarande förhållanden öfvertygad att desamme åtminstone komma sanningen nära, och jag vågar således derpå stödja den åsigt, att vinsten af det föreslagna vikariatet för rättsskipningens behöriga gång blefve ganska ringa.

Förslaget synes mig emellertid häntyda på ett förhållande, som är i hög grad behjertansvärdt, nämligen behovet att på ett mera ändamålsenligt sätt, än hittills ägt rum, ordna göromålen vid Häradsrätterna; och jag anser derföre icke med pligtens bud förenligt att härmed lemna saken åsido. Jag har äfven antydtt, att jag ej ogillar det ändamål, hvartill förslaget synes tjena såsom medel. Men jag förmår ej inse, att detta ändamål kan och bör ernås på annat sätt, än i sammanhang med en sådan förändring i domstols-organisationen att den kunde motsvara en ändamålsenlig processrätts fordringar.

Processrätten uppfyller sitt ändamål endast då den anvisar en¹ hvar den enklaste, billigaste och säkraste väg att komma i åtnjutande af en lagenlig rättighet, ehvad den är bestridd och således föranleder tvist, eller eljest beror af någon domstols åtgärd. Domstols-organisationen hör icke till processrätten i egentlig mening, utan utgör snarare en af denna rätts förutsättningar. Dock äger ett ganska nära sammanhang rum emellan dem begge deruti att en ändamålsenlig processrätt icke kan i verkligheten göras gällande utan en motsvarande domstolsorganisation, som medgifver den rättssökande att i fullt mått komma i åtnjutande af de fördelar, hvilka processrättens innehåll erbjuder. Domstols-organisationen är sålunda det medium, hvarigenom processrätten vinner tillämpning, den är processrättens *organ*, likasom domaren är lagens. Innan det kan bedömas, huruvida en gifven domstols-organisation motsvarar sitt ändamål, måste derföre den process-

rätt, som ligger till grund för samma organisation vara känd. Några korta anmärkningar i begge dessa ämnen torde ej vara opåkallade.

Under det Europas öfriga mera framstående kulturfolk under innevarande sekel ombildat eller väsentligen förändrat sin processrätt och domstols-organisation på sådant sätt, att det öfvergångstillstånd, som äfven i rättsligt hänseende utgjorde medeltidens förnämsta kännetecken, blifvit utveckladt till öfverensstämmelse såväl med det framskridna samhällslifvets och rättsvetenskapens som ock — i viss mån — med den äldre historiska rättens fordringar; så hafva deremot i vårt land förhållandena i detta hänseende hufvudsakligen förblifvit i samma skick under nära 2 sekler. Det skulle derföre icke vara synnerligen mycket vågadt att endast af detta skäl antaga det vår domstolsorganisation och processrätt — hvad särskildt angår första instansen, med hvilken jag nu uteslutande har att sysselsätta mig — i sitt nuvarande skick lika litet i theoretiskt som i praktiskt hänseende motsvara nutidens behof. Men vid närmare undersökning visar sig att detta antagande i vida mindre mån vore riktigt i afseende på processrätten än domstols-organisationen. Processrättens förnämsta grundsats är nämligen partens rätt att sjelf, muntligen, under enkla, för en hvar lätt uppfattliga former omedelbart inför domaren framställa sin talan, hvilken dervid af domaren uppfattas, ordnas och skriftligen bevaras, för att sedan utan vidare tidsutdrägt bringas till domstolens pröfning. Att en sådan processrätt är enkel, torde ingen förneka. Att den äfven är billig, lär likaledes vara nogsamt känt. Men vid besvarande af frågan, huruvida den äfven innebär erforderlig säkerhet om vinnande af processrättens ändamål, att en hvar må komma i åtnjutande af sin lagenliga rätt, torde större betänklighet uppstå. Att parten sjelf utför sin talan må visserligen betraktas som en fördel, dock endast i händelse han är dertill mäktig. Vore blott fråga om att omtala det sakförhållande, hvarå en viss rättighet ansåges vara grundad, så syntes en hvar, med någorlunda redig framställningsförmåga begåfvad, person vuxen att föra saker inför rätta. Men utom det att en sådan framställningsförmåga ännu är mera sällsynt hos större delen af folket, än mången torde förmoda, så beror utförandet af en process hufvudsakligen deraf, att sakförhållandet och rättigheten stå till hvarandra i ett riktigt legalt förhållande, d. v. s. att af detta sakförhållande verkligen följer denna rättighet. Ett missförstånd härutinnan medför rättighetens förlust genom domstolens utslag, hvilken utgång naturligtvis innebär att processen för parten varit icke endast ändamålslös utan skadlig ofta på dubbelt sätt, dels genom förlust af rättigheten, i händelse den tillkommit parten på grund af annat, ej lagligen konstateradt sakförhållande, dels i följd af förgäfves använda kostnader. Det torde således lätt inses, att en part, som saknar de för utförande af sin talan nödiga egenskaper, löper risk, så mycket större ju mera värde den omtvistade rättigheten äger. I saker af enkel beskaffenhet — sådana som för århundraden tillbaka säkerligen utgjorde största delen af rättegångarne och utan tvifvel ännu ofta före-

komma vid Domstolarne, — möter föga svårighet för de fleste att sjelfva föra sin talan; men förhållandet förändras helt och hållet, då i följd af den nu för tiden bland nästan alla samhällsklasser utvecklade affärsverksamheten sakförhållanden ofta invecklas, motsäga hvarandra, gifvas olika tydning, endast delvis kunna konstateras o. s. v. I sådane fall framkallar obetänksamheten att hafva inlåtit sig uti en invecklad affär icke tillräcklig förmåga att utreda och framställa den inför domstol.

Då således ofta finnes ringa säkerhet för uppnående af processrättens ändamål, såvidt detta är beroende af parternes medverkan, så torde ligga nära till hands att tillse, huruvida domarens ställning tilläfventyrs innebär ersättning för den sålunda befunna brist. Domarens funktioner i processrätten sönderfalla i två afdelningar, de som afse sakens faktiska utredning och de, hvilka angå dess legala bedömande.

I afseende på sakens faktiska utredning kan parten, enligt vår lag, endast i ganska inskränkt mån fordra domarens biträde. Vår process är nemligen till sina allmänna grunddrag en förhandlingsprocess, som blott undantagsvis påkallar dylik verksamhet å domarens sida. Med anledning af stadganderne i 17 kap. 20 och 21 §§ Rättegångs-Balken angående domarens *rättighet* att äfven utan partens påfordran anställa serskildt förhör med dennes vittnen samt i 24 kap. 1 § samma balk om enahanda rättighet att ålägga parten att något i rättegången fullgöra, innan slutlig dom gifves, — synes domarens verksamhet i nämnde hänseende kunna rättast bestämmas sålunda, att den endast bör afse att åstadkomma fullständig utredning af det sakförhållande, som parten till grund för sin talan sjelf åberopat. Att genom detta biträde å domarens sida de ofvannämnde svårigheterna för parten att sjelf utföra sin talan endast i ringa mån afhjelpas, torde vara tydligt; och lagens stadgande i 14 kap. 5 § Rättegångs-Balken: "att kåranden skall dess inlaga kort och *tydligt* fatta, utan allt företal och omsvep och sakens sammanhang deri strax berätta, och sedan hvori sjelfva tvisten består; före och dernäst redigt in, hvad han påstår med skälen dertill"; — lär derföre i de flesta fall endast verka såsom en anvisning för domaren, i händelse han funne sig befogad lemna parten sitt biträde utöfver hvad lagen af domaren fordrar och *bör* fordra, men på parten sjelf ofta sakna all tillämpning, emedan lagens fordran öfverstiger hans bildningsgrad.

Beträffande domarens verksamhet vid sakernes legala bedömande, torde uppmärksamhet böra fästas derå, att underdomstolarne på landet i sjelfva verket ej äro kollegiala, och att den mängd af göromål, som vid dessa domstolar vanligen förekommer och hvaraf en stor del är för domarens egentliga verksamhet främmande, hindrar honom att sköta sitt åliggande med tillräcklig omsorg och föranleder att embetet ofta måste lemnas i vikariers händer. Dessa förhållanden synas hvar för sig kräfva en kort undersökning.

Den kollegiala domstolsorganisationen är ej allenast den enda theoretiskt berättigade utan äfven den ursprungliga. Ensamma domare hafva deremot tillkommit sednare, förnämligast mot slutet af medeltiden, i följd af förhållanden, hvilka ej haft sitt ursprung ur rättsvetenskapen, ehuru de i viss mån deraf framkallats. Det är lätt att visa riktigheten häraf. I theoretiskt hänseende är klart, att säkerheten för en god rättsskipning måste vara betydligt större, då domarne i hvarje sak äro flera, med lika kompetensvilkor och lika ansvar. Den ene kontrollerar den andre, i afseende på såväl den faktiska utredningen af saken som sjelfva domen. Att ur historisk synpunkt den kollegiala formen är den äldsta hos alla fria folk, torde vara känt. Orsaken härtill ligger helt enkelt deri att dömandet, — innan kunskapen om det rätta ännu hunnit utbildas till en vetenskap eller ett system af lagar med objectiv giltighet, — endast innefattade ett uttryck af domarens rättsmedvetande, hvilket, emedan det i och för sig var helt och hållet subjectivt och således ej gällde mera än hvarje annan samhällsmedlems, endast derigenom kunde vinna högre giltighet att det delades af flera i lika mån sjelfständiga och berättigade män. Af en sådan kvantitativ bestämning af det rätta finnes många exempel i de äldsta lagarne; och denna uppfattning utgjorde grunden för hvarje domstolsorganisation, så länge folket sjelft genom valde förtroendemän utöfvade rättsskipningen. En sådan organisation innefattas äfven i våra äldsta lagars stadganden angående Nämnden och dess Ordförande, den jemväl af folket valde Häradshöfdingen; och hos öfriga folk af indogermanisk stam förefunnos lika förhållanden. Hos Romarne utöfvades ursprungligen domsrätten på forum, ej af prætorer såsom magistratsperson ensam, utan dels i frågor angående lag af prætorer och hans biträden (decemviri) dels i frågor rörande faktum af serskilde, utaf prætorer utsedde judices pedanei (bland decemviri eller centumviri); men redan enligt den yngre romerska rätten dömdo dock prætorer såsom domare och magistratsperson utan dylika biträdande domare. Efter romerska rikets fall och sedan romerska processrätten genom förmedlingen af den canoniske börjat ånyo blifva känd och göra sig gällande samt rättskunskapen ej längre kunde förvärfvas genom att lefva sig in i seden, som förut utgjort rättens både form och innehåll, utan småningom öfvergått till ett i formellt hänseende af seden oberoende, färdigbildadt och i vissa delar systematiskt utveckladt vetande, hvars inhemtande fordrade tid, arbete och i någon mån serskilde naturanlag; så kunde den ur folkets midt valde domaren ej längre ensam fullgöra sitt värf utan måste alltmåra anlita rättslärde biträden, hvilka snart de facto ledde rättsskipningen. Sedan konungamagten vunnit större utrymme, öfvergick snart till densamma rättigheten att utse domare, hvilket vanligen skedde för lifstid och hvarigenom folkets delaktighet i rättsskipningen, ehuru den ännu länge fortfor att till skenet ega rum, likväl i verkligheten upphörde. Härvid blefvo första instansens domstolar jemförelsevis mest lidande, emedan dels den ursprungliga kollegiala organisationen — vanligen af finansiella skäl — upphörde dels ock

det ringa anseende, som var förenadt med præsidiets i dessa domstolar, icke medförde någon lockelse för mera begåfvade personer att åt dem egna sin verksamhet. Detta förhållande har hos de flesta kulturfolken fortfarit till dess vid slutet af sista och ännu mera under det innevarande seklet äfven dessa domstolar återfått sin kollegiala organisation, men numera af rättslärde medlemmar. Att hos oss underdomstolarne ej kunna anses förete en kollegial organisation annat än till namnet men ingalunda till gagnet, torde ej behöfva närmare ådagaläggas.

Den kollegiala domstolsorganisationen innefattar således icke något nytt utan tvertom en återgång till en urgammal grundsats, den neml.: *att en dom måste vara resultatet — ej af en enda persons mening, fattad efter hemlig öfverläggning med sig själf och således i flera hänseenden ej möjlig att kontrollera, — utan af rådplägnings emellan sjelfständiga och lika berättigade män, hvilka ömsesidigt kontrollera hvarandra, i ty att flera olika uppfattningar af ämnet nödvändigt måste medföra en mera mångsidig och grundlig pröfning.* Huru mycket mera bör icke en dylik noggrannare pröfning genom domaren vara af nöden då, såsom hos oss är händelsen, parten själf ofta saknar förmåga att bevaka sin rätt och rättsskipningen således måste vara förnämligast beroende af det sätt, hvar på domaren fullgör sitt åliggande?

Jag har ofvan antydtt såsom en ytterligare olägenhet i afseende på den nuvarande organisationen af underdomstolarne, att göromålen svårigen kunna af domaren själf medhinnas. Detta förhållande är visserligen helt och hållet relativt efter olika personers arbetsförmåga, erfarenhet och kunskapsmått och torde derföre ej kunna bestyrkas annorlunda än genom de flesta domares sammanställande vittnesbörd. Dock torde de omständigheter: att de flesta domare nödgas antaga och aflöna juridiskt bildade biträden samt att domarne oftast hittills erhållit ledighet dels under sommartiden, för att kunna erhålla för helsans bevarande nödig hvila, dels ock jemväl under andra årstider från göromål, hvilka icke på bestämde tider kunnat medhinnas, — utvisa att mitt ofvan framställda påstående ej är ogrundadt. Om jag således häruti ej felat, så torde jag ej heller synnerligen misstaga mig angående de olägenheter, som följa af nämnda förhållande. All öfveranstängning i embetsgöromål är, enligt erfarenhetens vittnesbörd, skadlig ej minst för samhället sjelft. Följden af ett sådant förhållande är nemligen alltid: att individens arbetskraft hastigare aftager och hans underhåll utan motsvarande arbete således tidigare faller samhället till last: att arbetet i de flesta fall ej kan skötas och ej heller blifver skött med den sorgfällighet och omtankning, som samhället eger rätt att fordra: samt att en embetsmannakorps förlorar mången medlem, som genom goda egenskaper kunnat verka till mycket gagn, men under dylika förhållanden finner för sig angenämare att använda sitt arbete inom annat verksamhetsområde, hvarest lika fördelar kunna vinnas med mindre ansträngande och ansvarsfullt arbete; och sådana områden gifvas numera

ganska många. Således, — utan att i någon mån förringa embetsmannens obestriddliga skyldighet att till samhällets nytta använda all sin tid och förmåga — vågar jag dock anse lika obestriddligt och på erfarenhet grundadt: att hvad samhället i det hela i finansiellt hänseende besparar genom ett *alltför inskränkt antal* tjänstemän, det uppväges i fullt mått af den skada de enskilde samhällsmedlemmarne ofta få lida genom ett mindre omsorgsfullt handhavande af deras angelägenheter å tjänstemannens sida.

De brister vid nuvarande domstolsorganisation, hvilka jag sålunda ofvan sökt angifva, synas mig icke kunna ändamålsenligt afhjelpas på annat sätt, än att den kollegiala organisation äfven för domstolar af första instans införes, dock endast hvad anginge svårare och i allmänhet viktigare mål. För öfriga målen äfvensom för hela den frivilliga rättsskipningen (*jurisdictio voluntaria*) torde deremot den nuvarande organisationen kunna hufvudsakligen bibehållas. Den kollegiala domstolsafdelningen borde omfatta ett vidsträcktare område än de nuvarande domsagorne, erfordrar icke nödvändigt något serskildt kanslie med tillhörande tjänstemannapersonal, samt kunde derföre med ringa tillökning uti de för rättsskipningen nu använde kostnader inrättas.

Det är i denna riktning, som reformer i domstolsinrättningen, efter min tanke, böra åstadkommas. För att ej allt för mycket öfverskrida — möjligen till och med missbruka — det mig lemnade förtroende, har jag nödgats inskränka min framställning till allmänna grundsatser utan att ens söka närmare angifva de former, under hvilka samma grundsatser skulle vinna tillämpning; hvilket jag så mycket heldre bort underlåta, som framställningen förnämligast afsett att ådaga-lägga, huru det behof af lindring i underdomarens göromål, som utgjort grunden för komitéens öfrige medlemmars förslag i nu ifrågavarande del, borde enligt min uppfattning i rättsskipningens intresse afhjelpas.